

**VILNIAUS UNIVERSITETAS
ŠIAULIŲ AKADEMIJA**

ISTORIJOS IR POLITIKOS MAGISTRO STUDIJŲ PROGRAMA

ALGIMANTAS KRIPAS

Magistro studijų baigiamasis darbas

**LOKALINIO IDENTITETO APRAIŠKOS LIETUVOS
RESPUBLIKINIUOSE IR SAVIVALDYBIŲ MUZIEJUOSE:
INTERNETINIŲ PUSLAPIŲ ANALIZĖ**

Darbo vadovas (-ė): prof. dr. Rita Regina
Trimonienė

Šiauliai, 2021

**Studijuojančiojo, teikiančio baigiamąjį
darbą, GARANTIJA**

WARRANTY of Final Thesis

Vardas, pavardė <i>Name, Surname</i>	Algimantas Kripas
Padalinys <i>Faculty</i>	Šiaulių akademija <i>Šiauliai Academy</i>
Studijų programa <i>Study Programme</i>	Istorija ir politika <i>History and politics</i>
Darbo pavadinimas <i>Thesis topic</i>	Lokalinio identiteto apraiškos Lietuvos respublikiniuose ir savivaldybių muziejuose: internetinių puslapių analizė. <i>Manifestations of Local Identity in Lithuanian National and Municipal Museums: Web Page Analysis.</i>
Darbo tipas <i>Thesis type</i>	Baigiamasis darbas <i>Final Thesis</i>

Garantuojau, kad mano baigiamasis darbas yra parengtas sąžiningai ir savarankiškai, kitų asmenų indėlio į parengtą darbą nėra. Jokių neteisėtų mokėjimų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

I guarantee that my thesis is prepared in good faith and independently, there is no contribution to this work from other individuals. I have not made any illegal payments related to this work.

Šiame darbe tiesiogiai ar netiesiogiai panaudotos kitų šaltinių citatos yra pažymėtos literatūros nuorodose.

Quotes from other sources directly or indirectly used in this thesis, are indicated in literature references.

Aš, Algimantas Kripas, pateikdamas (-a) šį darbą, patvirtinu (pažymėti)

**Embargo laikotarpis
*Embargo Period***

Prašau nustatyti šiam baigiamajam darbui toliau nurodytos trukmės embargo laikotarpį:
I am requesting an embargo of this thesis for the period indicated below:

_____ mėnesių / *months*
(embargo laikotarpis negali viršyti 60 mėn. / *an embargo period shall not exceed 60 months*).

Embargo laikotarpis nereikalingas / *no embargo requested.*

Embargo laikotarpio nustatymo priežastis / *Reason for embargo period:*

TURINYS

SANTRAUKA.....	4
SUMMARY.....	6
ĮVADAS	8
1. IDENTITETO IR LOKALUMO KONSTRUKTAI.....	15
1.1 Identiteto teorijos ir formavimas.....	15
1.2 Lietuvių tautinio identiteto formavimas.....	18
1.3 Lokalumo samprata.....	20
1.4 Regioninio muziejaus samprata	22
2. MUZIEJINIO NARATYVO IŠRAIŠKOS.....	25
2.1 Naratyvo samprata	25
2.2 Muziejinio naratyvo kūrimas	26
3. LOKALINIO IDENTITETO APRAIŠKŲ RESPUBLIKINIUOSE IR SAVIVALDYBIŲ MUZIEJUOSE TYRIMAS	35
3.1 Muziejų istorija, rinkiniai ir misija	35
3.2 Kasdienybės istorijos lokalumo apraiškos	41
3.3 Asmenybėmis paremtas lokalumas	48
3.4 Trauminės lokalumo apraiškos	56
Išvados	62
ŠALTINIAI IR LITERATŪRA.....	64

Lokalinio identiteto apraiškos Lietuvos respublikiniuose ir savivaldybių muziejuose: internetinių puslapių analizė.

SANTRAUKA

Magistro baigiamajame darbe yra siekiama išanalizuoti pasirinktų dviejų respublikinių bei šešių savivaldybių muziejų internetiniuose puslapiuose esančių ekspozicijų bei virtualiųjų parodų lokalumo apraiškas. Lokalitas išskirstytas pagal tris – kasdienybės istorijos, žymių krašto asmenybių ir trauminės – temas. Darbe analizuojama kaip pasirinktų muziejų internetiniuose puslapiuose esančiose ekspozicijose ir virtualiose parodose yra pateikiamas lokalumas bei kokius būdus šiam tikslui įgyvendinti išsikelia muziejai.

Darbo tikslas – išanalizuoti, kokiais aspektais lokalus identitetas yra pateikiamas Lietuvos respublikinių ir savivaldybių muziejų internetiniuose puslapiuose esančiose ekspozicijose ir virtualiose parodose. Šiam tikslui įgyvendinti iškelti uždaviniai: išanalizuoti identiteto teorijas ir lietuvių tautinio identiteto formavimąsi, aptarti lokalumo sampratą, išanalizuoti naratyvo teorijas, ir jo formavimą, ištirti kaip respublikinių ir savivaldybių muziejų internetiniuose puslapiuose pristatant ekspozicijas bei virtualias parodas perteikiamas lokals istorijos, atminties pasakojimas, išreiškiamas lokalus identitetas.

Darbo tikslo įgyvendinimui yra naudojamas aprašomasis metodas. Tokiu būdu siekiama išsamiai pateikti kaip tiriamuose objektuose yra pateikiamos lokalaus identiteto apraiškos. Naudojant lyginamąjį metodą buvo atskleista, kaip skirtingi respublikiniai ir savivaldybių muziejai perteikia lokalumo apraiškas. Literatūros analizės metodu išnagrinėta mokslinė literatūra, taip atskleidžiant darbui reikalingus muziejinio naratyvo kūrimo aspektus. Šaltinių analizės metodu buvo išnagrinėti dviejų: Telšiuose esančio Žemaičių muziejaus „Alka“ bei Šiaulių „Aušros muziejaus ir šešių savivaldybių: Gargždų krašto, Mažeikių, Mažosios Lietuvos istorijos, Panevėžio kraštotyros, Prienų krašto bei Raseinių krašto istorijos muziejų ir jų filialų muziejinių virtualiųjų parodų ir ekspozicijų lokalumo apraiškos. Be lokalaus identiteto apraiškų nagrinėjimo, šaltinių analizės metodas taip pat padėjo išanalizuoti ekspozicijų bei virtualiųjų parodų pateikimo aspektus – internetinių svetainių apipavidalinimą, tekstinės bei ikonografinės medžiagos naudojimą, išsamumą ir pan.

Tyrimui atlikti buvo pasirinkta muziejinio naratyvo kūrimo teorija. Ją nagrinėjantys mokslininkai akcentuoja, jog muziejinis naratyvas turi būti suprantamesnis adresatui – muziejaus lankytojui. Tai taip pat veda prie išvados, jog muziejuose egzistuojantis lokalumas neretai yra dirbtinai sukuriamas.

Apibendrinant atliktą tyrimą galima daryti išvadą, jog lokalaus identiteto apraiškos tiek respublikinių tiek ir savivaldybių muziejų interneto svetainėse yra perteikiamos labai panašiai. Visa tai susiklostė dėl to, jog ekspozicijų bei parodų rengime yra remiamasi tokio paties pobūdžio medžiaga. Daug įtakos muziejinių parodų bei ekspozicijų kūrimui turi ir muziejų darbuotojų priimamai sprendimai. Esminiai skirtumai ekspozicijų ir parodų kūrime pastebėti tik jų tematikų pasirinkime. Vieni muziejai didesnę dėmesį skiria kasdienybės istorijos aspektams, kiti labiau koncentruojasi į asmenybių pristatymus. Trauminis lokalumas taip pat išreiškiamas skirtingai, daugumoje akcentuojant rezistenciją primirštamam holokaustui. Vietinių gyventojų kolaboravimas su okupantais akcentuotas tik viename savivaldybės muziejuje.

Raktiniai žodžiai: lokalus identitetas, muziejinis naratyvas, internetiniai puslapiai, ekspozicijos, parodos.

Manifestations of Local Identity in Lithuanian National and Municipal Museums: Web Page Analysis.

SUMMARY

This master's thesis is aimed to analyze manifestations of locality in two selected national and six municipal museums in their web page expositions and virtual exhibition. Locality is distributed between three topics: everyday stories, famous region personalities and traumas.

The thesis objective is to analyze how local identity is presented in expositions and virtual exhibitions on websites of Lithuanian national and municipal museums. To achieve this objective, the following tasks were set: analyse identity theories and the formation of Lithuanian national formation, discuss the concept of locality, analyse narrative theories and its formation, investigate how website exhibitions and expositions of the national and municipal museums express local stories, local identities and how memory is conveyed.

To achieve these objectives a descriptive method was used. In this way, the aim was to present in detail how the manifestations of local identity are presented in the studied objects. By using the comparative method, it was revealed how different national and municipal museums convey manifestation of locality. By using the literature examination method, scientific literature revealed the required museum narrative creation aspects. The method of source analysis was used to exam manifestations of locality of virtual exhibitions in the museums: the Samogitian museum „Alka“ which is located in Telšiai and the „Aušra“ museum located in Šiauliai and in six municipality museums of Gargždai, Mažeikiai, Lithuania Minor, Panevėžys ethnography, Prienai region, Raseiniai region history museum and their branches. In addition to the analysis of local identity manifestations, the method of source analysis also helped to analyze the aspects of the expositions and virtual exhibitions – the design of the websites, the use of textual and iconographic material, completeness, etc.

The theory of creating a museum narrative was chosen for the investigation. Researchers who study it emphasize that the museum narrative must be more understandable to the addressee – the museum visitor. This leads to the conclusion that the locality that exists in museums is often artificially created.

Summarizing the research, it can be concluded that the manifestation of local identity in national and municipal museum websites are presented in a similar way. All this is due to

fact that all preparation of exposition and exhibition are based on the same information. Exhibitions and expositions are also influenced by museum staff. Major differences are only observed in the subjects of exhibitions and expositions. Some museums pay more attention to everyday history, others focus more on personality presentations. Traumatic locality is also expressed differently, mostly emphasizing resistance of the holocaust. Local resident collaboration with occupiers is only emphasized in one municipal museum.

Keywords: local identity, museum narrative, web page, expositions, exhibitions

IVADAS

Temos aptarimas. Atrodytų, jog šių dienų pasaulyje identiteto reikšmė pakito ir tapo greičiau globalius, o ne tautinius dalykus vienijančiu aspektu. Visgi, dabartinėje visuomenėje egzistuojantis globalumas iki galo nepajėgė išstumti lokalaus identiteto bei jo reikšmės atskiroms tautoms ar etninėms grupėms, kurias vienija tokie aspektai kaip kalba, kultūra, bendra istorija ir pan. Be įvairių tautinį ar lokalių identitetą išreiškiančių veiksnių – folkloras, valstybinės šventės, įvairūs kultūriniai renginiai bei pan. identiteto puoselėjimui ir demonstravimui pasitarnauja ir muziejinės institucijos. Pasitelkdami ekspozicijas, parodas bei edukacinę veiklą muziejai perteikia valstybės ar krašto, kuriame įsikūrę buiti, paveldą, istoriją, skaudžias patirtis, įžymių to krašto asmenybių reikšmę bei kt. Iš viso Lietuvoje egzistuoja daugiau nei 100 įvairių respublikinių, savivaldybių, nevalstybinių bei žinybinių muziejų. Taip pat Lietuvoje veikia ir keturi nacionaliniai muziejai. Gausi muziejų įvairovė bei jų veikla ir identiteto svarba verčia įdėmiau pažvelgti į Lietuvos muziejų pastangas gvildenant lokalaus identiteto aspektus.

Istoriografija. Šio darbo istoriografiją pagal tematiką galima suskirstyti į keletą dalių. Identitetų teorijų ištakos bei jų susiformavimas detalai atskleistos Peter J. Burke bei Jan E. Stets knygoje „Identity theory“ (Identiteto teorija)¹. Šioje knygoje jos autoriai nagrinėja įvairių identitetus nagrinėjančių mokslininkų teorines prieigas. Straipsnių rinkinyje „Lietuvos lokaliųjų tyrimų padėtis“ esantis sociologo Romualdo Grigo straipsnis „Lokalumas ir tapatybė (identitetas): sociopolitologinės įžvalgos“² ne tik pateikė kitokių minčių apie identitetą apskritai, bet ir leido suvokti etninio, tautinio ir nacionalinio identitetų konstrukcijas bei jų ypatumus. Sociologijos profesoriaus Manuel Castels darbe „Globalisation and identity“³ (Globalizacija ir identitetas) į identitetus buvo pažvelgta kaip į daug reikšmių turinčius aspektus. Šis autorius savo straipsnyje pateikia labai platų požiūrį į identitetą, jo santykį su valstybe bei išskiria keletą identitetų tipų. Čekijos istorikas Miroslav Hroch knygoje „Mažosios Europos tautos“⁴ apibūdina poros vokiečių bei austrų mokslininkų tautą apibrėžiančias teorijas. Pirmajame darbo skyriuje nemažai dėmesio skiriama ir lietuvių tautiniam identitetui bei jo susiformavimui. Šią tematiką tyrinėję mokslininkai nagrinėjo XIX a. tautinio atgimimo

¹ Burke, Peter J., Stets, Jan E. *Identity theory*. New York: Oxford University Press, 2009.

² Grigas, Romualdas „Lokalumas ir tapatybė (identitetas): sociopolitologinės įžvalgos“. *Lietuvos lokaliųjų tyrimų padėtis*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2005. P. 16 – 26.

³ Castells, Manuel. „Globalisation and Identity“ *Quaderns de la Mediterrània*. Barcelona: IEMed. 2010. Nr. 14. <https://www.iemed.org/publicacions/quaderns/14/qm14_pdf/15.pdf>. P. 89 – 98.

⁴ Hroch, Miroslav. *Mažosios Europos tautos*. Vilnius: Mintis, 2012.

inspiruotą lietuvių tautos kūrimą bei pagrindinius jo bruožus. Aušros Simoniukštytės bei Andreas Roepstorff straipsnyje „Modernus lietuviškasis identitetas – šimtmetį at/kuriama tradicija“⁵ yra nagrinėjamas istoriko Simono Daukanto požiūris į lietuvių tautos etniškumą bei kalbos svarbą jo vystymuisi. Kalbos reikšmės idėją lietuvių tautiniam identitetui papildė ir profesorės dr. Jūratės Morkūnienės sudaryta monografija „Individo tapatumas: tarp tradicijos ir inovacijų“⁶. Šioje knygoje kalbos svarba tautos susiformavime itin pabrėžiama. Priešingą požiūrį į kalbos reikšmę išdėsto filosofas Algimantas Valantiejus. Jo straipsnyje „Dvi istorinio aiškinimo alternatyvos: Mirosłavo Hrocho ir Česłavo Milošo tezės“⁷ pabrėžiama, kad kalba nebuvo vienintelis lietuvių tautos tapatumą formavęs veiksnys. Filosofo Leonido Donskio publikacija „Tapatybė: savęs klasifikavimas ar pasiekimas?“⁸ bei Domo Lavrukaičio straipsnis „Lietuvių tautos filologinis atgimimas XIX-XX a.“⁹ padėjo geriau įsigilinti į kalbos reikšmę tautinio tapatumo susiformavimui.

Svarbi darbo temos nagrinėjimui buvo ir lokalumo samprata. Šiai temai išanalizuoti pasinaudota sociologės Irenos Šutinienės straipsniu „Lokalumo reikšmės individualiose lietuvių tautinio identiteto konstrukcijose“¹⁰ Istorikės Rūtos Šermukšnytės straipsnis „Muziejus ir genius loci: sąveikos įvairovė“¹¹ straipsnių rinkinyje „Vietos dvasios beiškant“ išskyrė lokalią istorijos sąsąjas su kitomis istorijos disciplinomis. R. Šermukšnytės įžvalgos buvo papildytos Ritos Reginos Trimonienės straipsniu „Mikroistorijos ir lokalinės istorijos takoskyros problematika“¹² Šiame straipsnyje istorikė atskleidė lokalią istorijos bei mikroistorijos panašumus ir skirtumus. Regioninių muziejų susikūrimo bei raidos Jungtinėje

⁵ Roepstorff, Andreas ir Simoniukštytė, Aušra „Modernus lietuviškasis identitetas – šimtmetį at/kuriama tradicija“ *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*. Vilnius: Lietuvos istorijos institutas. 2001. 1(10) P.145–166.

⁶ Morkūnienė, Jūratė. *Individų tapatumas: tarp tradicijos ir inovacijų*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2012. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 29 d.]

<<https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16858/9789955194538.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>.

⁷ Valantiejus, Algimantas. „Dvi istorinio aiškinimo alternatyvos: Mirosłavo Hrocho ir Česłavo Milošo tezės“ *Sociologija. Mintis ir veiksmai*. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė, 2001 Nr. 1-2. P. 20–45.

⁸ Donskis, Leonidas. „Tapatybė: savęs klasifikavimas ar pasiekimas?“ *Bernardinai.lt* Interaktyvus. [žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d.] <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2006-06-12-leonidas-donskis-tapatybe-saves-klasifikavimas-ar-pasiekimas/5256?fbclid=IwAR3U3zQNDq1dM8Y-gt97G_w8mZJQRukXnE8BmVGJngqhEyAdojNZTXd5czY>.

⁹ Lavrukaitis, Domas. „Lietuvių tautos filologinis atgimimas XIX-XX a.“ *Bernardinai.lt* Interaktyvus. [žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d.] <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2016-07-06-lietuviu-tautos-filologinis-atgimimas-xix-xx-a/146311>>.

¹⁰ Šutinienė, Irena. „Lokalumo reikšmės individualiose lietuvių tautinio identiteto konstrukcijose“ Interaktyvus. [žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d.] <http://www.versme.lt/pav/lokalumo_konf.pdf>.

¹¹ Šermukšnytė, Rūta. „Muziejus ir genius loci: sąveikos įvairovė.“ *Vietos dvasios beiškant*. Sud. Čepaitienė, Rasa. Vilnius 2014 P. 120–156.

¹² Trimonienė, Rita, Regina. „Mikroistorijos ir lokalinės istorijos takoskyros problematika“. *Miestas, dvaras, kaimas Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje ir Lenkijos Karalystėje XVI – XVIII a. Lokalinės istorijos problemos*. Sud. Stukienė, Šmigelskytė, Ramunė. Vilnius: Lietuvos istorijos institutas. 2018 P. 27–45.

Karalystėje peripetijos detaliam išnagrinėtos Rosemary Clark straipsnyje „Government policy and art museums in the United Kingdom“ (Valstybinė politika ir meno muziejai Jungtinėje Karalystėje)¹³ Vokietijos regioninių muziejų kūrimą analizavo Barbara Knorpp¹⁴, o jos įžvalgos buvo papildytos Kaišiadorių muziejaus direktoriaus Olijardo Lukoševičiaus straipsniu „Regioniniai muziejai: paskirtis ir reikšmė“¹⁵ Pastarasis straipsnis publikuotas moksliniame žurnale „Lietuvos muziejai“. Kiti šiame leidinyje publikuojami straipsniai taip pat panaudoti aptariant kai kurių, tyrimo metu analizuotų muziejų istoriją bei supažindinant su Panevėžio kraštotyros muziejaus darbuotojų sukurtu lokaliai muziejinės ekspozicijos naratyvu¹⁶.

Tiriamajai daliai pagrindine literatūra būtų galima laikyti kolektyvinę monografiją „Naratyvų labirintuose: Lietuvos ir Ukrainos muziejų patirtys.“ Šioje knygoje itin detaliam pateikiama naratyvų kūrimo muziejuose specifika. Magistro darbui itin aktualūs R. Šermukšnytės¹⁷ bei R. Laužiko¹⁸ straipsniai. Muziejinio naratyvo vystymas taip pat analizuotas ir dar viename R. Šermukšnytės straipsnyje „Istorijos muziejus: samprata, šiuolaikinių muziejinių naratyvų kūrimo idėjos ir jų raiška Vilniaus mieste.“ Šiame darbe mokslininkė pateikia platesnį požiūrį į naratyvo konstravimą.¹⁹ Darbo su istoriniu metodu specifika yra nagrinėjama Hayden White straipsniuose „The question of narrative in contemporary historical theory“ (Naratyvo klausimas šiuolaikinėje istorinėje teorijoje)²⁰ ir „The value of narrativity in the representation of reality“ (Naratyvumo reikšmė realybės reprezentavime)²¹ bei Jungtinės Karalystės profesorės Gaynor Kavanagh knygoje „Making histories in museums“. (Istorijų

¹³ Clarke, Rosemary. „Government policy and art museums in the United Kingdom“. *The economics of art museums* 1991. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. kovo 26 d.] <<https://core.ac.uk/download/pdf/6919502.pdf>>. P. 271 – 326.

¹⁴ Knorpp, Barbara. „Heimat museums and notions of home“. *Journal of museum ethnography*. 2009. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. kovo 26 d.] <https://www.jstor.org/stable/41417135?seq=1#metadata_info_tab_contents>. P.9 –21.

¹⁵ Lukoševičius, Olijardas. „Regioniniai muziejai: paskirtis ir reikšmė“. *Lietuvos muziejai*. 2003. Nr. 4. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. kovo 26 d.] <http://www.museums.lt/Zurnalas/regioniniai_muziejai_2003_4.htm>.

¹⁶ Astramskas, Arūnas. „Panevėžio muziejaus pasakojimo konstravimas“. *Lietuvos muziejai*. 2020. Nr. 4. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 5 d.] <<http://museums.lt/wp-content/uploads/LIETUVOS-MUZIEJAI-20204.pdf>>.

¹⁷ Šermukšnytė, Rūta. „Nacionalinis pasakojimas Lietuvoje kaip praeities reprezentacijų „rėmai“. *Naratyvų labirintuose: Lietuvos ir Ukrainos muziejų patirtys*. Sud. Šermukšnytė, Rūta, et al. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2019. P.59–64.

¹⁸ Laužikas, Rimvydas. „Pagrindinės teorinės idėjos.“ *Naratyvų labirintuose: Lietuvos ir Ukrainos muziejų patirtys*. Sud. Šermukšnytė, Rūta, et al. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2019. P.95–98.

¹⁹ Šermukšnytė, Rūta. „Istorijos muziejus: samprata, šiuolaikinių muziejinių naratyvų kūrimo idėjos ir jų raiška Vilniaus mieste.“ *Lituanistica* Vilnius: Lietuvos mokslų akademija, 2012 Nr.2 P. 146–160.

²⁰ White, Hayden. „The question of narrative in contemporary historical theory.“ *History and theory* Middletown:Wiley 2003. Nr.1 P.1–33.

²¹ White, Hayden. „The value of narrativity in the representation of reality.“ *Critical Inquiry*. Chicago: Chicago Press University 2003. Nr.1 Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 31 d.] <<https://www.jstor.org/stable/1343174?seq=1>> P. 5–27.

kūrimas muziejuose)²² Mindaugas Kelpša²³ į muziejus pažvelgia kaip į atminties kultūros išraiškos priemonę. Smulkiau atminties kultūros aspektai bei koncepsijų ištakos išnagrinėtos remiantis Jan Assman straipsniu „Collective memory and Cultural Identity“ (Kolektyvinė atmintis ir kultūrinis identitetas)²⁴ Šis autorius savo prieigas grindžia remdamasis M. Halbwachs. Straipsnyje akcentuojama kolektyvinės atminties koncepcija. Aleidos Assmann straipsnyje „Prisiminimai ir atmintis“²⁵ kitaip pažvelgta į kolektyvinę atmintį negu J. Assmann įžvalgose.

Magistro darbe taip pat yra išryškinama ir politikos įtaka istorinio naratyvo susiformavimui. Šiuos aspektus atskleisti padėjo muziejininkės Nastazijos Keršytės straipsnis „Lietuvos muziejai tarp mokslo ir ideologijos diskurso XX amžiaus antroje pusėje.“²⁶ Šiame straipsnyje jo autorė nagrinėja sovietmečio muziejinių institucijų pertvarką bei darbo ypatumus. Vytauto Rubavičiaus straipsnyje „Neišgyvendinamas sovietmetis: atmintis, prisiminimai ir politinė galia“²⁷ aptarinėjama muziejinio naratyvo kontrolė dabartiniais laikais, kuri inspiruojama politinių procesų. Politinės šių laikų naratyvo performavimo tendencijos Jungtinėse Amerikos Valstijose apžvelgtos Aistės Černiauskytės straipsnyje „Paminklų griovimas JAV: kova su rasizmu ar istorijos naikinimas?“²⁸ Jono Noreikos – Generolo Vėtros įamžinimo Vilniuje situacija apžvelgta naudojantis publikacijomis „Vilniaus savivaldybė atkurs atminimo lentą Jonui Noreikai-Generolui Vėtrai“²⁹ bei „Nuimta atminimo lenta J. Noreikai-Generolui Vėtrai“³⁰ Istoriko Valdo Rakučio pastebėjimai apie šiuos įvykius išdėstyti

²²Kavanagh, Gaynor. Preface. *Making Histories in Museums* Sud. Kavanagh, Gaynor. London: Leicester University Press, 1999. P. xi–xiv.

²³ Kelpša, Mindaugas. „Muziejų visuomeninio vaidmens dilema.“ *Muziejininkystės studijos*. Sud. Puškorius, Arūnas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2014. T. 3. P. 10–21.

²⁴ Assmann, Jan. „Collective memory and Cultural Identity“ *New German Critique*. Durham: Duke University Press, 1995 P. 125–133.

²⁵ Assmann, Aleida. „Prisiminimai ir atmintis“ Bernardinai.lt Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 12d.] <<https://www.bernardinai.lt/2011-05-09-aleida-assmann-prisiminimai-ir-atmintis/?fbclid=IwAR3uOwffpWMN5q3Ata5TWiJBzsyRa8tory3idZS74VXHb4iNq7fKwK3-PlM>>.

²⁶ Keršytė, Nastazija. „Lietuvos muziejai tarp mokslo ir ideologijos diskurso XX amžiaus antroje pusėje.“ *Kultūros paminklai*. 9 Sud. Bardauskas, Juozas. Vilnius: Savastis, 2002. P. 74–85.

²⁷ Rubavičius, Vytautas. „Neišgyvendinamas sovietmetis: atmintis, prisiminimai ir politinė galia“. *Colloquia*. 18 Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2007. P. 116 – 130.

²⁸ „Paminklų griovimas JAV: kova su rasizmu ar istorijos naikinimas?“. *Bernardinai.lt* Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 25 d.] <<https://www.bernardinai.lt/2017-08-29-paminklų-griovimas-jav-kova-pries-rasizma-ar-istorijos-naikinimas/>>.

²⁹ „Vilniaus savivaldybė atkurs atminimo lentą Jonui Noreikai-Generolui Vėtrai“. *Bernardinai.lt* Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 26 d.] <<https://www.bernardinai.lt/2019-04-09-vilniaus-savivaldybe-atkurs-atminimo-lenta-jonui-noreikai-generolui-vetrai/>>.

³⁰ „Nuimta atminimo lenta J. Noreikai-Generolui Vėtrai.“ *Bernardinai.lt* Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 26 d.] <<https://www.bernardinai.lt/2019-07-27-nuimta-atminimo-lenta-j-noreikai-generolui-vetrai/>>.

Rasos Baškienės straipsnyje „Istorijai tapus kovos lauku pasirinkimas nekariauti tampa pralaimėjimu“.³¹

Šaltiniai. Tiriamojoje magistro darbo dalyje yra analizuojami dviejų respublikinių: Telšių Žemaičių muziejaus „Alkos“³² bei Šiaulių „Aušros“³³ muziejų ir šešių savivaldybių: Gargždų krašto³⁴, Mažeikių³⁵, Mažosios Lietuvos istorijos³⁶, Panevėžio kraštotyros³⁷, Prienų krašto³⁸ bei Raseinių krašto istorijos muziejų³⁹ ir jų filialų muziejinių virtualių parodų bei ekspozicijų lokalumo apraiškos.

Tyrimui pasirinktų muziejų tinklalapiuose esantys ekspozicijų ir parodų aprašymai pakankamai išsamiai perteikia svarbiausias jų detales. Nors daugumos iš pasirinktų muziejų interneto svetainių struktūra panaši, kai kuriuose iš tinklalapių labiau yra akcentuojama vizualinė medžiaga. Kaip pavyzdį būtų galima pateikti Prienų krašto muziejaus tinklalapyje esančias ekspozicijas. Didžiąją dalį pasakojimo apie ekspozicijas sudaro jų fotografijos, o tekstinė medžiaga tai tik keletas sakinių, kuriais perteikiama ekspozicijos mintis. Kitose muziejų interneto svetainėse galima detaliai susipažinti su pačiomis ekspozicijomis, kadangi jų aprašymai yra itin išsamūs, smulkiai atpasakojantys jų turinį. Tarp tokių muziejų tinklalapių reikėtų paminėti Žemaičių „Alkos“ bei Panevėžio kraštotyros muziejaus internetines svetaines. Svarbu akcentuoti ir tai, jog kai kuriuose, pavyzdžiui, jau anksčiau minėtų dviejų muziejų tinklalapiuose, lankytojams itin aiškiai perteiktas ir lokalumo aspektas. Visapusiškumu pasižymėjo ir Šiaulių „Aušros“ muziejaus internetinė svetainė. Nepaisant kai kurių taisytinių aspektų (Ch. Frenkelui skirtose ekspozicijose bei parodose neakcentuojami jo biografijos faktai), šio muziejaus internetinį puslapį galima vertinti kaip itin detalų. Tiesa, reikėtų akcentuoti, jog šio muziejaus padaliniuose yra vykdoma rekonstrukcija, taigi, savaime suprantama, kad kai kurios muziejaus tinklalapio nuorodos neveikia arba yra pildomos. Išskirtinai detalus ir Gargždų krašto muziejaus tinklalapis. Šioje svetainėje buvo galima aptikti ne tik aiškiai išdėstytą turinį bei fotografijas, bet ir aprašymų tekstus anglų bei rusų kalbomis.

³¹ Baškienė, Rasa. „Karo istorikas V. Rakutis: „Istorijai tapus kovos lauku pasirinkimas nekariauti tampa pralaimėjimu“. *Bernardinai.lt* Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 26 d.] <<https://www.bernardinai.lt/karo-istorikas-v-rakutis-istorijai-tapus-kovos-lauku-pasirinkimas-nekariauti-tampa-pralaimėjimu/>>.

³² Žemaičių muziejus „Alka“. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 29 d.] <<http://www.muziejusalka.lt/>>.

³³ Šiaulių „Aušros“ muziejus. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 29 d.] <<https://www.ausrosmuziejus.lt/>>.

³⁴ Gargždų krašto muziejus. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 29 d.] <<https://www.gargzdumuziejus.lt/>>.

³⁵ Mažeikių muziejus. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 29 d.] <<https://mazeikiumuziejus.lt/>>.

³⁶ Mažosios Lietuvos istorijos muziejus. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 29 d.] <<https://www.mlimuziejus.lt/lt/>>.

³⁷ Panevėžio kraštotyros muziejus. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 29 d.] <<http://paneveziomuziejus.lt/>>.

³⁸ Prienų krašto muziejus. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 29 d.] <<https://www.prienumuziejus.lt/>>.

³⁹ Raseinių krašto istorijos muziejus. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 29 d.] <<http://raseiniumuziejus.lt/>>.

Deja ne visi iš pasirinktų muziejų tinklalapių buvo kuriami keliomis kalbomis. Raseinių krašto istorijos ir Mažeikių muziejų interneto puslapiai kurti tik lietuvių kalba.

Temos aktualumas ir naujumas. Egzistuoja mokslinių darbų, kuriuose nagrinėjami identitetai, lokalumas bei muziejinė veikla. Kaip pavyzdį galima paminėti, Gražinos Meilutienės baigiamąjį magistro darbą „Kaišiadorių muziejus – lokalaus muziejaus pavyzdys“. Pastarajame darbe jo autorė koncentruojasi tik į vieno muziejaus specifiką bei jo reikšmę vietinei kultūrai.⁴⁰ Šiame darbe bus analizuojamos ne tik regioninių, bet ir respublikinių muziejų veiklos išraiškos, kurios atsispindi lokalųjį identitetą savo virtualiose parodose bei ekspozicijoje, kaip yra pateiktos muziejų interneto svetainėse. Šiandieniniame globaliame pasaulyje lokalumą reprezentuojantys reiškiniai yra tapę antraeiliais dalykas. Europos Sąjungos vykdoma politika itin dažnai kontinentą bando reprezentuoti kaip vieną darinį. Tokiu būdu nacionalinė politika neretai tampa netgi nepageidaujama (Vengrijos, Lenkijos, Vokietijos ALDE atvejai) Atsirandančios priešpriešos verčia kuo labiau puoselėti savo tautinį tapatumą. Dėl to, muziejų veikla lokalumo sferoje šiomis dienomis tampa vis labiau aktuali.

Tyrimo problemos formulavimas. Šiandieninėje visuomenėje globalūs gyvenimo aspektai turi vis daugiau įtakos žmogaus kultūriniam gyvenimui. Atrodo, kad tokie dalykai kaip etniškumas, tautinis identitetas bei savęs suvokimas lokaliame lygmenyje netenka savo reikšmės. Dėl šios priežasties yra itin svarbu puoselėti lokalumu pagrįstą žmogaus savivoką.

Muziejinės institucijos per savo veiklą gali užpildyti šias, dabartinių laikų visuomenėje atsiradusias kultūrinės spragas bei skleisti žinias apie istoriją ir papročius visoje šalyje ar netgi pasaulyje. Įgyvendinti šiam tikslui būtinas naratyvų kūrimas bei lokalumo išraiškos muziejinėje veikloje. Technologijų amžiuje pastarųjų aspektų sklaida gali būti ir dar didesnė.

Tyrimas yra nukreiptas į lokalaus identiteto apraiškas pasirinktuose Lietuvos respublikinių bei regioninių muziejų internetiniuose puslapiuose. Darbe koncentruojamasi į lokalumo apraiškų išpildymą, kurio teoriniai aspektai išnagrinėti prieš atliekant tyrimą.

Temos chronologinės ribos. Tyrimas apima respublikinių bei regioninių muziejų ekspozicijas ir virtualias parodas, kurių chronologija apima XXI a. pradžioje. Muziejinių ekspozicijų bei virtualių parodų chronologija yra kita ir apima XVIII–XX a.

Tyrimo objektas. Lokalaus identiteto apraiškos Lietuvos respublikinių bei savivaldybių muziejų ekspozicijose bei virtualiose parodose.

⁴⁰ Meilutienė, Gražina. *Kaišiadorių muziejus – lokalaus muziejaus pavyzdys*. Magistro darbas. Vilnius. Vilniaus universitetas. 2008.

Darbo tikslas. Išanalizuoti kokiais aspektais lokalus identitetas yra pateikiamas Lietuvos respublikinių ir savivaldybių muziejų tinklalapiuose. Darbe taip pat bus aptartas ir tautinio identiteto formavimas bei identiteto konstravimo muziejuose aspektai.

Uždaviniai:

1. Išanalizuoti identitetų teorijas;
2. Išanalizuoti lietuvių tautinio identiteto formavimąsi;
3. Aptarti lokalumo sampratą;
4. Išanalizuoti naratyvo teorijas;
5. Išanalizuoti naratyvo formavimą;
6. Ištirti, kaip respublikinių ir savivaldybių muziejų internetiniuose puslapiuose pristatant ekspozicijas bei parodas perteikiamas lokals istorijos, atminties pasakojimas, išreiškiamas lokalus identitetas.

Metodai. Literatūros ir šaltinių analizės, lyginamasis, aprašomasis. Literatūros analizė leido įsigilinti į identitetų ir lokalumo tematiką bei perprasti naratyvų kūrimo muziejuose aspektus. Lyginamuoju metodu pasinaudota pateikiant skirtingų respublikinių ir savivaldybinių muziejų internetines ekspozicijas ir virtualias parodas. Kadangi jos pasižymėjo tokia pačia tematika, šiuo metodu buvo siekiama išryškinti muziejų pagrindinius tarpusavio panašumus ir skirtumus. Aprašomasis metodas naudotas siekiant detaliau perteikti tirtų muziejų internetinių ekspozicijų ir virtualių parodų turinį.

Darbo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, trys skyriai, išvados ir santraukos lietuvių bei anglų kalbomis. Pirmajame skyriuje atskleidžiami teoriniai temos aspektai bei lokalumo samprata. Antrasis skyrius yra skirtas mokslinės literatūros, kuri leido susipažinti su naratyvo kūrimo metodika nagrinėjimui. Trečiajame skyriuje yra analizuojamos Lietuvos respublikinių bei regioninių muziejų internetinėse svetainėse esančių virtualių parodų ir ekspozicijų lokalumo apraiškos. Būtina pabrėžti, jog nagrinėjamos muziejinės ekspozicijos kai kuriais atvejais muziejuose egzistuoja ir fiziškai.

1. IDENTITETO IR LOKALUMO KONSTRUKTAI

Šiame skyriuje bus analizuojama identiteto teorija, jos atsiradimas bei identiteto formos. Taip pat bus aptartas lietuvių tautinio identiteto formavimasis ir lokalumo aspektai.

1.1 Identiteto teorijos ir formavimas

Identiteto teorijos nagrinėjimas socialiniuose moksluose prasidėjo Erik Erikson dėka. Visgi, tapatybės terminą pastarasis mokslininkas apibrėžė labiau kaip savęs koncepciją. Artimesnę teorinę prieigą šiandieniniam tapatybės termino suvokimui suformavo Nelson Foote. Greg Stone išryškino dar vieną identiteto pusę. Jo teigimu asmens tapatumas yra suformuojamas kai aplinkiniai asmenį laiko socialiniu objektu priskirdami jam tuos pačius identitetą nusakančius žodžius, kurie priimtini jam pačiam.⁴¹ Išvaizdą Stone laiko tapatybę kuriančiu bei palaikančiu aspektu, nes individas savo apsirėngimu sau bei aplinkiniams skelbia savąjį identitetą, kuris kuriamas pasitelkiant amžiaus, profesijos, lyties bei kitus aspektus. Keičiantis asmens socialinėms pozicijoms bei santykiams pakinta ir jo identitetas bei išvaizda.

Identiteto teorijoje skirtingi teoretikai gilinasi į skirtingus to paties tapatumo aspektus. Tokia situacija sąlygoja šiokių tokių skirtumų atsiradimą. Peter J. Burke bei Jan E. Stets savo knygoje susistemino ir apibendrino įvairių tyrinėtojų požiūrius į pastarąją teoriją. Stryker ir Serpe identiteto tyrinėjimai aprėpia socialinės struktūros įtaką identitetui bei elgesiui. Tą patį akcentuoja ir Peggy Thoits.⁴² Burke bei jo kolegos nagrinėja vidines savęs dinamikas, kurios atsispindi žmogaus elgsenoje. George McCall ir J. L. Simmons susikoncentruoja į tai, kaip identitetai yra išlaikomi bendraujant žmonėms tarpusavyje.⁴³ Simmons ir McCall įdirbis identiteto tyrinėtojams turėjo nemažą naudą, kadangi atsirado teoriškai tinkamas bei išsamus būdas iš bendravimo suprasti save bei kitą asmenį. Tuo pačiu, jų išvalgos buvo svarus įnašas tapatumo teorijoms. Rezultatų šie mokslininkai pasiekė nagrinėdami tai, kaip skirtingi veikėjai identifikuoja save, atlikdami įvairius vaidmenis.

R. Grigas tapatybę laiko konstruktu sudarytu iš religinio, socialinio, tautinio, kultūrinio, profesinio bei kitų elementų. Tapatumo/tapatumų kūrimas – tai visą asmens gyvenimą

⁴¹ Burke, Peter J., Stets, Jan E. *Identity theory*. New York: Oxford University Press. 2009. P. 38.

⁴² Ten pat. P. 38.

⁴³ Ten pat. P. 38.

trunkantis procesas, kuriam įtaką daro įvairios sritys nuo kultūrinio paveldo bei istorinės atminties iki profesinės veiklos. Visgi, kalbant apie identitetą dažniausiai apsiribojama tautiniu, nacionaliniu ir etniniu identitetu. Etninis identitetas turi tvirtesnę pamatą, o nacionalinio bei tautinio identitetų konstrukcijos dažnai kinta veikiamos tokių aspektų kaip politiniai ir socialiniai tikslai.⁴⁴

Įprasta manyti, jog identiteto formavimas – tai visuotinė žmogaus patirties ypatybė. Netiesiogiai pritardamas pastarajam požiūriui M. Castells teigia, kad identitetas yra žmonių patirties bei prasmės šaltinis. Visgi, nors reikšmės konstravimas per kultūrinės praktikas ir yra visuotinis reiškinys, ne visada tai yra Vakaruose įprasta identiteto konstravimo forma. Pastaruoju metu, ši etnocentristinės prielaidos forma buvo kritikuota tiek kultūros kritikų, tiek žurnalistų, tiek ir antropologų. To, ką vadiname identitetu, galėtų būti ne universalus, o tik vienas modernus bei konkretus, socialiai organizuojantis bei iš tikrųjų reguliuojantis būdas – kultūrinė patirtis, kuri šiek tiek sušvelnina argumentą, jog globalizacija yra neišvengiamai tapatumą naikinantis veiksnys. Castells identitetą įvardija kaip žmonių gyvenimo reikšmės rekonstrukciją. Tai kas anuomet suvokta kaip tiesiog žmonių susibūrimo forma, dabartiniiais laikais iš esmės yra valstybė. Visgi, autoriaus teigimu, šiais laikais egzistuojanti moderni valstybė nebeturi reikšmės identiteto formavimui. Valstybė šiuo metu veikia kaip globalizaciją skatinantis elementas, o ne vienijantis reiškinys.⁴⁵ Castells taip pat pabrėžia tai, jog „identitetas“ yra daug reikšmių turintis žodis. Apskritai, socialiniuose moksluose identitetu yra laikomas reikšmių formavimo procesas, kuris yra paremtas kultūriniu požymiu, leidžiančiu žmonėms gilintis į gyvenimo prasmę. Individualizmo dėka, kuris, beje, taip yra identiteto forma žmonės pradeda suvokti kas jie. Visgi pastarieji tapatumai skiriasi nuo su istorija susietų identitetų. Castells laikosi nuomonės, jog identitetai yra dirbtinės konstrukcijos. Jai pagrįsti mokslininkas išskyrė tris identitetų tipus. Pirmąjį tipą mokslininkas pavadino „įteisintu identitetu“. Tai toks identiteto tipas, kurio pagrindu reikia laikyti valstybę. Kaip pavyzdį Castells pateikia Prancūzijos nacijos susiformavimą po Didžiosios Prancūzijos Revoliucijos. Antrasis tipas – „pasipriešinimo identitetas“. Šio tipo identitetas gali formuotis kai žmonių grupė valstybėje yra politiškai ar socialiai arba kultūriškai atstumiamas. Pastarojo identiteto tipo pagrindas yra atstumtosios grupės savivoka, paremta jos istorija. Trečiasis identiteto tipas pagal

⁴⁴ Grigas, Romualdas „Lokalumas ir tapatybė (identitetas): sociopolitologinės išvalgos“. *Lietuvos lokaliųjų tyrimų padėtis*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2005. P. 19.

⁴⁵ Castells, Manuel. „Globalisation and Identity“ *Quaderns de la Mediterrània*. Barcelona: IEMed. 2010. Nr. 14. P. 94.

Castells – tai „projekto identitetas“. Projekto identitetas visada yra paremtas savęs tapatinimu, kuris susietas su istoriniais, teritoriniais bei kultūriniais aspektais.⁴⁶

Dar viena svarbią reikšmę turinti identiteto forma – tai etninis identitetas. Šios identiteto formos aktualumas išryškėjo XIX a. prasidėjus modernių tautų formavimosi procesams. Kadangi tautinio identiteto pagrindiniu dėmeniu galima laikyti tautą, derėtų šiek tiek išsamiau atskleisti pačios tautos sampratą.

Čekų istorikas Miroslav Hroch išskiria du tautą apibūdinančius apibrėžimus. Pirmuoju atveju tauta yra suvokiama remiantis pirmiausiai kalbiniais ir kultūriniais bruožais, taip pat nepamirštant ir ekonominių, teritorinių bei politinių tarpusavio jungčių. Šiam atvejui autorius mini ir dvi atskiras bei niekaip nesusijusias, tautą apibūdinančias koncepcijas. Pirmosios koncepcijos autorius vokiečių istorikas Friedrich Meinecke. Tautos apibrėžimą istorikas išskyrė į dvi formas remdamasis tuo, kaip pati tauta save apibūdina – jei tauta save suvokia per kultūrinius ir kalbinius aspektus, tokiu atveju tai kultūrinė tauta, jei per valstybę – tai valstybinė tauta. Otto Bauer savo koncepcijoje tautą įvardijo kaip bendriją, kuri istoriškai vystėsi. Jos pagrindu pirmiausia buvo išsilavinęs elitas bei valdantieji sluoksniai. Visgi, vėliau į šį branduolį įsiliejo ir tam pačiam etnosui kaip valdantieji ir elitas priklausiusi dauguma. Tokiu būdu tauta ir buvo sukurta.⁴⁷

Identiteto formavimą galima būtų konceptualizuoti kaip vykstantį psichosocialinį procesą, kurio metu įvairios savęs suvokimo savybės yra internalizuotos, apgalvotos, įvertintos bei organizuotos. Suderinus su savęs suvokimu, šios kognityvinės (savęs) schemas sudaro įvairius identitetus, kurias kiti turi bei rodo socialinės sąveikos metu. Jeigu identiteto formavimas yra taip suvokiamas, struktūros sąvoką būtų galima susieti su schemas turinio organizavimu (t. y. jų diferenciacija bei integravimu), be to, ir su kognityviniais operaciniais procesais, kuriuos pasitelkia ego tam, kad reaguojant į kitų reakcijas šios schemas būtų formuojamos bei kartais pakeistos.⁴⁸ Jeigu tapatumo formavimas būtų konceptualizuojamas vystymosi prasme tai „identiteto struktūros“ bei „identiteto stadijos“ sąvokos dar labiau tiktų šiai temai. Nors vystymosi perspektyva vis dar galėtų būti orientuota į prieš tai paminėtas struktūrines ypatybes bei veiklos procesus, dar atsirastų būtinybė nustatyti identiteto tęstinumo galutinį tašką. Tokiu būdu atsirastų pakankamas kiekis kriterijų, kuriais remiantis būtų galima nustatyti tapatumo pokyčių reikšmę. Nepriklausomai nuo to, ar pritariame griežtesniam

⁴⁶ Castells, Manuel. „Globalisation and Identity“ *Quaderns de la Mediterrània*. Barcelona: IEMed. 2010. Nr. 14. P. 95.

⁴⁷ Hroch, Miroslav. *Mažosios Europos tautos*. Vilnius: Mintis, 2012. P. 107.

⁴⁸ Levine, Charles. „Introduction: structure, development and identity formation“ *Identity: an international journal of theory and research*. Ontario: Lawrence Erlbaum Associates, 2003. P. 191.

teoriniam vystymuisi ar atviresnei identiteto koncepcijai iškyla būtinybė atskirai išskirti identiteto tipus – ego, asmeninį bei socialinį ir jų visą laiką formuojamus tarpusavio santykius. Visa tai ego identiteto funkcinis procesus bei tapatumo tipą padarytų daug aiškesniais subjektais. Charles Levine teigimu, bet kuriuo atveju identitetais susidomėjusi mokslininkų bendruomenė nepritaria visas prieš tai minėtas koncepcijas apjungiančiai paradigmą.⁴⁹

Tapatumo problematika yra nagrinėjama ne vienoje mokslo šakoje. Identiteto koncepcijas sudaro skirtingus požiūrius atstovaujantys akcentai, kurie labiau išryškina įvairias identitetų formas. Be šio poskyryje aptartų identiteto sampratų daug reikšmės turi ir lokalus identitetas. Tolesnėse skyriaus dalyse bus analizuojamas lietuvių tautinis identitetas bei lokalumas, o lokalaus identiteto apraiškos šiame darbe apima tiriamąjį aspektą.

1.2 Lietuvių tautinio identiteto formavimas

Pasibaigus Pirmajam pasauliniam karui susikūrė Lietuvos Respublika. Savaime suprantama, jog po ilgo laikotarpio carinės Rusijos sudėtyje lietuvių tautos tapatumas susidūrė su įvairiais iššūkiais. Šiame poskyryje bus bandoma išanalizuoti esminius lietuviškojo identiteto susiformavimo aspektus.

Kalbėdami apie lietuvių tautinį identitetą bei jo formavimąsi XIX a. pab. ir XX a. pr. kai kurie autoriai pagrindiniu lietuvių tautinio suvokimo formavimosi veiksmu įvardija kalbą. A. Simoniukštytės bei A. Roepstorff teigimu, dar 1822 m. Lietuvos istoriją rašęs Simonas Daukantas, kaip pagrindinį etniškumo kriterijų suvokė kalbą. S. Daukanto teigimu „tikri lietuviai“ – tai tie, kurie moka bei kalba lietuviškai.⁵⁰ Toks teiginys leido atskirti lietuvius tiek nuo slavų valstiečių, tiek nuo bajorų, kurie kalbėjo lenkų kalba. Be to, S. Daukantas lietuvių valstiečius laikė pagrindiniais lietuvių identiteto bei etniškumo saugotojais bei išlaikytojais. S. Daukantas kalbą suvokė kaip etniškumo pagrindą bei įrankį jam išreikšti. Pagrindiniai lietuvių tautos etniniai bruožai istoriko manymu – valstietiškas gyvenimo būdas, papročiai, kultūra bei pasaulėžiūra.⁵¹

S. Daukantas norėjo ne tik atskleisti lietuvių etninį unikalumą. Istorikui rūpėjo ir tai, jog valstietija pradėtų suprasti šį unikalumą bei pradėtų jo pagrindu vienytis. To paskatintas S.

⁴⁹ Levine, Charles. „Introduction: structure, development and identity formation“ *Identity: an international journal of theory and research*. Ontario: Lawrence Erlbaum Associates, 2003. P. 191.

⁵⁰ Roepstorff, Andreas ir Simoniukštytė, Aušra „Modernus lietuviškasis identitetas – šimtmetį atkuriama tradicija“ *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*. Vilnius: Lietuvos istorijos institutas. 2001. 1(10) P. 151.

⁵¹ Ten pat. P. 151.

Daukantas ir pradėjo rašyti Lietuvos istoriją. Šis istoriko veikalas turi nemažai tautinės mitologijos pavyzdžių, kaip tarkime senovės lietuvių kildinimas iš Indijos. S. Daukantas taip pat akcentuoja ir tai, jog pagonybė senovės lietuviams buvo pats geriausias gyvavimo laikotarpis. Visos negandos istoriko manymu, tautą pradeda kamuoti atėjus krikščionybei – žmonės neteko laisvės, įsigalėjo socialinė nelygybė, naikintos girios. Taip pat nebeliko ir etninės kultūros.⁵² Nors S. Daukantas ir stengėsi lietuviams skiepyti tautiškumą, tauta jiems tapti buvo sudėtinga. Kitų kraštų žmonės vietinių gyventojų nebuvo linkę įvardyti kaip lietuvių. Kalbos svarbą lietuvių tautiniam identitetui akcentuoja ir Domas Lavrukaitis. Jo teigimu, lietuvių tauta kaip bendruomenė vienijosi per kalbą. Šiuo aspektu lietuviškumas buvo puoselėjamas XIX a. pr. Vilniaus universitete veikusiame lituanistiniame sambūryje. Jam priklausė ir S. Daukantas.⁵³ Itin didelę kalbos reikšmę tautiniam identitetui akcentuoja ir J. Morkūnienė. Remdamasi kalbotyros specialistu David Crystal autorė išreiškia pastebėjimą, jog bendruomenės tapatybę lengviausia apibrėžti būtent per kalbą. Kalba J. Morkūnienės manymu tautai padeda palaikyti ryšius su praeitimi. Kalba taip pat padeda pažinti istoriją bei yra pagrindinis tautos savitumo aspektas.⁵⁴

Nors lietuvių tautiniam identitetui kalba ir turėjo daug reikšmės, visgi jos indėlio nederėtų suabsoliutinti. Filosofo A. Valantiejaus nuomone, lietuvių tapatumo pagrindu laikyti tikrai kalbą yra ydinga, kadangi šiuo atveju į kalbą yra sutelkiamas visas dėmesys, atmetant kitas lietuvių tautos identiteto formavimosi priežastis. Autorius pabrėžia, jog Lietuvai būnant Rusijos imperijos sudėtyje buvo primetinėjama ortodoksų religija. Dėl šios priežasties, dar anksčiau nei susiformavo lietuvių tautinis sąjūdis, Lietuvoje buvo kilęs religinis–lingvistinis konfliktas, kuris tiesiog sugretinamas su tautiniu išsivadavimu.⁵⁵ Leonidas Donskis ne tik, kad nepritaria teiginiui, kad lietuvių kalba darė įtaką tautinio identiteto susiformavimui, bet ir teigia, jog tapatybė šių dienų pasaulyje nebėra paveldimas reiškinys. Pasak filosofo, tai ne pripažįstamas ar nustatomas, o pasiekiamas apibrėžimas. Tapatumo pagrindas yra asmens savęs identifikavimas, o ne teorinis mokslo objektas. Tokį savo teiginį L. Donskis grindžia tuo,

⁵² Roepstorff, Andreas ir Simoniukštytė, Aušra „Modernus lietuviškasis identitetas – šimtmetį atkuriama tradicija“ Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos. Vilnius: Lietuvos istorijos institutas. 2001. 1(10) P. 151.

⁵³ Lavrukaitis, Domas. „Lietuvių tautos filologinis atgimimas XIX-XX a.“ *Bernardinai.lt* Interaktyvus. [žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d.] <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2016-07-06-lietuviu-tautos-filologinis-atgimimas-xix-xx-a/146311>>.

⁵⁴ Morkūnienė, Jūratė. *Individų tapatumas: tarp tradicijos ir inovacijų*. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 29 d.] <<https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16858/9789955194538.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>. P. 140.

⁵⁵ Valantiejus, Algimantas. „Dvi istorinio aiškinimo alternatyvos: Miroslavo Hrocho ir Česlavo Milošo tezės“ *Sociologija. Mintis ir veiksmai*. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė, 2001. P. 25.

jog tokios pasaulyje garsios asmenybės kaip Marc Chagall, Emanuelis Levinas ar Jasha Heifetz save laikė Lietuvos dalimi.⁵⁶

Dar vienas tautinio atgimimo laikotarpiu išryškėjęs identiteto formavimo elementas buvo istorija. Tuometinės lietuvių inteligentijos atstovai dėjo didžiules pastangas siekdami besiformuojančiam tautinam tapatumui suteikti tvirtesnį pamatą. Didesnis istorijos vaidmuo išryškėjo, nes anuomet lietuvių inteligentai suprato, kad vien tik kalbiniu pagrindu tautinio bendrumo nepavyks suformuoti. Šioje sferoje itin daug reikšmės turėjo Jono Basanavičiaus bei kitų aušrininkų indėlis. „Aušroje“ buvo paskelbta paties J. Basanavičiaus parašyta studija apie Lietuvos piliakalnius. Visgi, derėtų paminėti ir tai, jog šis lietuvių tautinio identiteto formavimo aspektas nebuvo kažkuo išsiskiriantis. Dangiro Mačiulio teigimu, visi tautinio atgimimo laikotarpio nacionaliniai judėjimai istoriją laikė svariu savos tautos pripažinimo argumentu.⁵⁷

Lietuvių tautinio identiteto formavimąsi paskatino XIX a. vykęs Tautų pavasaris bei Lietuvos valstybės atsikūrimas. Daug reikšmės tautiniam tapatumui susidaryti turėjo kalba. Visgi, bendra kalba nebuvo vienintelis lietuvius į bendriją vienijęs aspektas. Tautinę savimone stiprino ir carinės Rusijos laikotarpiu patirta priespauda.

1.3 Lokalumo samprata

Su lokalumu dažniausiai tapatinama su visuma susijusi teritorija, kurios esminiai bruožai – savita tradicinė kultūra ir tiesioginiai socialiniai ryšiai. Tinklo teorijomis paremtais Doreen Barbaros Massey ir M. Castells požiūriais lokalumas yra įsivaizduojamas tarsi šalia globalizacijos procesų užsilikęs istorinis reliktas arba traktuojamas kaip socialinių ryšio tinklų centras ir produktas. D. Massey lokalumą įvardija kaip tarp įvairių lokalumų egzistuojančią grandį.⁵⁸ Antropologas, globalizacijos tyrimų teoretikas Arjun Appadurai priduria, jog lokalumas – tai kas yra priskiriama kaimynystei, vietai ir kt. Jo teigimu, lokalumo sąvokai priskiriamos ir lokalumo ribos, kurios ryšių tinkluose bei kintančiose sąveikose yra nuolatos perkuriamos.⁵⁹

⁵⁶ Donskis, Leonidas. „Tapatybė: savęs klasifikavimas ar pasiekimas?“ *Bernardinai.lt* Interaktyvus. [žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d.] <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2006-06-12-leonidas-donskis-tapatybe-saves-klasifikavimas-ar-pasiekimas/5256?fbclid=IwAR3U3zQNDq1dM8Y-gt97G_w8mZJQRukXnE8BmVGJngqhEyAdojNZTXd5czY>.

⁵⁷ Mačiulis, Dangiras. „Lietuvių nacionalinis judėjimas ir Tautos muziejaus kūrimas“. *Atminties daugiasluoksniškumas*. Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2013. P. 139.

⁵⁸ Štutininė, Irena. „Lokalumo reikšmės individualiose lietuvių tautinio identiteto konstrukcijose“ Interaktyvus. [žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d.] <http://www.versme.lt/pav/lokalumo_konf.pdf>. P. 3.

⁵⁹ Ten pat. P. 3.

R. Grigas lokalumą laiko vienai ar kitai teritorijai arba gyvenamajai terpei būdingą išskirtinių kokybinių bei socialinių požymių visumą su vieno arba kito laipsnio tęstinumu. Kaip ir I. Šutinienė, R. Grigas taip pat pabrėžia du lokalumui būdingus bruožus: tai su kultūriniu paveldu bei istorine atmintimi susiję bruožai ir bruožai, kurie susiję su žmonių utilitarine, pragmatine veikla ir jos nulemtu elgsenos ir gyvenimo būdu. Visgi, be šių lokalumo ypatybių R. Grigas dar išskiria ir penkias lokalumo dimensijas, kurių esminiai ypatumai yra sąlygoti skirtingų aspektų. Pirmoji lokalumo dimensija yra paremta individo socializacija su jo pirmine gyvenamąja terpe, kuri susideda iš tokių aspektų kaip šeima, mokykla, bendraamžiai bei kt. Antrasis lokalumo ypatumas yra paremtas teritorine bendruomene – seniūnija, parapija bei kt. Pastaroji bendruomenė turi vienokių arba kitokių savo integralumo bruožų. Trečiajai lokalumo dimensijai yra būdingos sąsajos su gamtinėmis ir etnografinėmis šalies sritimis. Šis lokalumo ypatumas pasižymi tuo, jog akivaizdūs etnoantropologiniai elementai yra įsilieję į dominuojančius modernumo elementus. Ketvirtosios lokalumo dimensijos pagrindinis aspektas yra sąlygotas visos tautos, kurios pagrindu sukurta valstybė. Penktąją lokalumo dimensiją kitaip galima pavadinti superetnosu. Superetnosas pasižymi tuo, jog bendri kultūriniai bruožai yra būdingi jau ne šalies, bet pasaulio regionui. Šie bendri bruožai vienija skirtingų tautybių individus. Superetnosu pavyzdžiais galėtume laikyti tokias valstybes kaip Kinija, Jungtinės Valstijos bei Rusija.⁶⁰

Kalbant apie lokalumą muziejinėje plotmėje, pirmiausia derėtų skirti šiek tiek dėmesio ir lokalsios istorijos aspektams. Esminis lokalsios istorijos dėmuo – tai regionas bei jo suvokimo aspektai. Regionas, lokalsios istorijai yra toks svarbus dėl to, jog didžioji dalis lokalsios istorijos sampratų yra grindžiamos prielaida, kad lokalsios istorija yra regiono dalis, kuri turi tam tikras savybes bei bruožus. R. Šermukšnytės teigimu, lokalsios istoriją istoriografijoje galima sieti su kasdienybės istorija, istorine antropologija bei mikroistorija. Minėtose disciplinose atliekami tyrimai apima tik lokalsių lygmenį.⁶¹ Visgi, kalbant apie lokalsios istoriją bei mikroistoriją derėtų detalizuoti šių disciplinų panašumus bei skirtumus. Lokalsios istoriją nagrinėjantys istorikai daugiausiai koncentruojasi ties tam tikrų vietovių aprašymu. Mikroistorijos specialistai, kita vertus, užsiima tų bendruomenių ar vietovių gyvenimo ypatumų tyrimais. Profesorė R. R. Trimonienė pabrėžia, jog mikroistorikai, tirdami mikrobendruomenę siekia išvelgti jos išskirtinumą bei ypatumus. Lokalsios istorijos

⁶⁰ Grigas, Romualdas „Lokalumas ir tapatybė (identitetas): sociopolitologinės išvalgos.“ *Lietuvos lokalsių tyrimų padėtis*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla 2005. P. 18.

⁶¹ Šermukšnytė, Rūta. „Muziejus ir genius loci: sąveikos įvairovė.“ *Vietos dvasios beiškant*. Sud. Čepaitienė, Rasa. Vilnius: Lietuvos istorijos institutas. 2014. P. 121.

specialistai, priešingai negu mikroistorikai neužiima tokia išsamia šaltinių analize. Taip pat lokaloji istorija, kitaip negu mikroistorija nėra orientuota į eilinį skaitytoją. Stilius bei pasakojimo turinys šioje disciplinoje yra išreikštas gerokai mažiau.⁶² R. Šermukšnytė taip pat teigia, jog transformuojasi ir muzeologija. Šioje sferoje nacionalinių, pilietinių ar tautinių vertybių sklaidą keičia kur kas siauresni aspektai, kurie apsiriboja tik regionais bei yra glaudžiai susiję su vietos gyventojų dalyvavimu. Tai bendruomenės, ekomuziejai bei kitų tipų muziejinės institucijos.⁶³

Lokalinės istorijos tyrimų tradicijos Lietuvoje yra gilios bei senos. Visgi, regioninės istorijos laukas mūsų šalyje apima praktiškai tik Žemaitijos bei Žiemgalos regionų ribas. R. R. Trimonienės teigimu, daugiausiai vyrauja regioninė bei tradicinė lokaloji istorija. Vakarų istoriografijoje vyraujančios tendencijos Lietuvoje paplitusioms tradicinei lokaliajai bei regioninei istorijai neturi reikšmingos įtakos.⁶⁴

1.4 Regioninio muziejaus samprata

Norint visapusiškai suvokti lokalumą bei jo aspektus, derėtų aptarti ir regioninius muziejus bei jų susikūrimą. Tarptautinis regioninių muziejų komitetas prie Tarptautinės muziejų tarybos 1993 m. priėmė rezoliuciją. Joje teigiama, jog regioninis muziejus – tai tokia institucija, kurios tikslas yra tenkinti visos visuomenės poreikius bei būti tarsi regiono kolektyvine atmintimi. Muziejų išlaikymui skirtos lėšos yra pagrįstos, kadangi muziejai tai visuomenės paveldo saugotojai, o jo savininkai yra bendruomenės. Per-Uno Ågren manymu, sąvoka „regionas“ yra neaiški, kadangi tarp regiono ir bendruomenės rasti ribą yra sudėtinga. Regioniniams muziejams apibūdinti itin dažnai yra vartojamos tokios sąvokos kaip „vietinis“, „regioninis“ ar „savivaldybės“. Regioniniai muziejai XX a. ketvirtąjį ir penktąjį dešimtmečiais Švedijoje būdavo steigiami apygardose. Šios apygardos vienijo 20-50 parapijų, kurios atitinka komunas-bendruomenes. Greta regioninio muziejaus yra ir vietiniai muziejai, kuriuos P. Ågren laiko tikraisiais muziejais, kadangi kiekvienas daiktas pirmiausiai yra vietinis. Taip pat visi

⁶² Trimonienė, Rita, Regina. „Mikroistorijos ir lokalinės istorijos takoskyros problematika“ Stukienė, Šmigelskytė, Ramunė. *Miestas, dvaras, kaimas Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje ir Lenkijos Karalystėje XVI – XVIII a. Lokalinės istorijos problemos*. Sud. Stukienė, Šmigelskytė, Ramunė. Vilnius: Lietuvos istorijos institutas. 2018 P. 41.

⁶³ Šermukšnytė, Rūta. „Muziejus ir genius loci: sąveikos įvairovė.“ *Vietos dvasios beiškant*. Sud. Čepaitienė, Rasa. Vilnius 2014 P. 121

⁶⁴ Trimonienė, Rita, Regina. „Mikroistorijos ir lokalinės istorijos takoskyros problematika“ *Miestas, dvaras, kaimas Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje ir Lenkijos Karalystėje XVI – XVIII a. Lokalinės istorijos problemos*. Sud. Stukienė, Šmigelskytė, Ramunė. Vilnius: Lietuvos istorijos institutas. 2018. P. 39.

daiktai atsirado tam tikroje vietoje bei buvo sukurti konkrečių asmenų. Tokių daiktų tapimas nacionaliniais, regioniniais, europietiškais arba skandinaviškais yra įmanomas tik tai kitame lygmenyje.⁶⁵

Didžioji Britanija buvo viena iš pirmųjų valstybių kurioje pradėta rūpintis regioninių muziejų sistema. Nacionaliniai Jungtinės Karalystės muziejai buvo sukonzentruoti Londone bei Edinburge. Visgi, muziejų plėtra vyko ir šalies regionuose. Tokią intensyvią plėtrą skatino tai, jog ėmė didėti šviečiamoji menų reikšmė bei atsirado poreikis suteikti platesnį spektrą rekreacinės paskirties objektų, kadangi darbininkų klasei priklausantiems žmonėms buvo prailgintas laisvalaikis. Muziejų įstatymas išleistas 1845 m. miestų taryboms suteikė galimybę įkurdinti muziejus bei juos prižiūrėti. Visa tai iki šimtmečio pabaigos paskatino labai spartų provincijos muziejų skaičiaus didėjimą.⁶⁶ Muziejai įsteigti pagal 1891 m. Muziejų įstatymą (pastarasis įstatymas galiojo Velse bei Anglijoje) turėjo būti lankytojams nemokami ne mažiau negu tris dienas per savaitę. Vietinėms švietimo institucijoms 1918 m. buvo leidžiama aukoti muziejams tam, jog muziejai mokykloms įkurdintų šviečiamojo pobūdžio įstaigas.

Regioninio muziejaus sąvoka yra paaiškinta 1975 m. pasirodžiusiame Pasaulio muziejų žinyne. Daugelyje kalbų pastarasis žodis atitinka vokišką žodį *Heimat*, kuris reiškia gimtinę, tėvynę ar tėviškę. Visgi anglų bei kai kuriose kitose kalbose nerasime šio žodžio atitikmens. Tokia situacija susiklostė dėl to, jog vietos muziejus itin palaikė nacistinė Vokietija. Anuomet šio tipo muziejai Vokietijoje buvo pasitelkiami arijų doktrinos propagavimui nacistinės Vokietijos miestuose bei regionuose.⁶⁷ Dėl to nuspręsta vartoti neutralesnį terminą – „regioninis muziejus“. *Heimat* tipo muziejuose praecityje buvo užsiimama vietinės kultūros puoselėjimu. Tradicinės dainos, šokiai bei papročiai ir vietinių tarmių išsaugojimas paskatino istorinės sąmonės sklaidą tarp skirtingų klasių. Prieš Pirmąjį pasaulinį karą *Heimat* muziejai egzistavo kaip visuomeninio gyvenimo centrai, arba bent jau to tikėjosi šių muziejų įkūrėjai. Savaiame suprantama, jog pagrindinė jų paskirtis buvo edukacija. Šio tipo muziejuose vykdomų veiklų tikslas buvo meilės tėvynei puoselėjimas bei meilė gamtai, kuri augant nacionalizmui

⁶⁵ Lukoševičius, Olijardas. „Regioniniai muziejai: paskirtis ir reikšmė“ *Lietuvos muziejai* 2003 Nr.4 Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. kovo 26 d.] <http://www.museums.lt/Zurnalas/regioniniai_muziejai_2003_4.htm?fbclid=IwAR0dtst6M6Y4vvI1mPSnLV9FOmsXAeohUu3SWReci4xighkeT3k-EFO0z9g>

⁶⁶ Clarke, Rosemary. „Government policy and art museums in the United Kingdom“ *The economics of art museums* 1991 Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. kovo 26 d.] <<https://core.ac.uk/download/pdf/6919502.pdf>> P. 274

⁶⁷ Lukoševičius, Olijardas. „Regioniniai muziejai: paskirtis ir reikšmė“ *Lietuvos muziejai* 2003 Nr. 4 Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. kovo 26 d.] <http://www.museums.lt/Zurnalas/regioniniai_muziejai_2003_4.htm?fbclid=IwAR0dtst6M6Y4vvI1mPSnLV9FOmsXAeohUu3SWReci4xighkeT3k-EFO0z9g>

dažnai buvo lyginama su meile valstybei.⁶⁸ Dar vienas, itin svarbus Vokietijoje veikusių *Heimat* muziejų ypatumas buvo tai, jog pastarieji muziejai savo ekspozicijas rengdavo senose kaimų trobose. Anuomet jau egzistavo supratimas, kad tokiu būdu muziejų lankytojams bus lengviau perprasti istorinį kontekstą, negu tuo atveju, kai eksponatai tiesiog išdėlioti vitrinose.

Vietinės reikšmės muziejinėse institucijose lokalumas dažniausiai tampa pagrindiniu naratyvo akcentu. Tokius tematikos bruožus padiktuoja šiuose muziejuose aktualizuojama regiono svarba bei tikslas susisteminti bei įprasinti vietos praeitį.

Tyrimui atlikti naudingos bus M. Castells, A. Roepstorff ir A. Simoniukštytės bei R. Grigo teorinės prieigos.

⁶⁸ Knorpp, Barbara. „Heimat museums and notions of home“ *Journal of museum ethnography* 2009 Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. kovo 26 d.] <https://www.jstor.org/stable/41417135?seq=1#metadata_info_tab_contents> P. 16

2. MUZIEJINIO NARATYVO IŠRAIŠKOS

Identitetų išraiškos muziejuose neatsirastų be naratyvo kūrimo. Egzistuoja ne vienas požiūris į istorinį pasakojimą bei jo kūrimą apskritai bei muziejiniame kontekste. Šiame skyriuje bus aptarta naratyvo samprata bei jo reikšmė ir įtaka muziejaus institucijai.

2.1 Naratyvo samprata

Muziejinės institucijos ir visuomenės glaudesniai santykiui palaikyti reikalinga tinkama komunikacija. Jos dėka istorijos mokslo žinias galima „dabartizuoti“. Tokiu būdu paveldo bei istorijos žinių funkcija pakinta ir vietoje praeities reprezentavimo priemonių, juos galima suvokti kaip dabarties kultūros elementus. Vienas iš šių elementų ir yra identiteto formavimo elementas. Reikia suprasti, jog paveldas šiuo atveju tampa ne tiek atminties objektu, o kiek labiau gija, kuri jungia praeities bei šių laikų visuomenes. Šioje vietoje ir iškyla naratyvų reikšmė. Dekonstruodamas naratyvų veikimą muziejuose R. Laužikas remiasi Jurijaus Lotmano semiosferos teorija. Pasak R. Laužiko, J. Lotmanas teigia, kad semiosfera tai toks mechanizmas, kuris siekia išsaugoti buvusią informaciją, komunikuoti esamą bei kurti naują informaciją.⁶⁹

Naratyvas profesionalioje istorijos studijų terpėje dažniausiai suvoktas ne kaip metodo pagrindas ar teorijos produktas, bet labiau kaip diskurso forma. Toks požiūris į istorinį pasakojimą jį apibrėžė kaip įrankį, kuris gali arba negali būti pasitelktas pateikiant istorinius įvykius. Diskurso tinkamumą nusako pirminis jo tikslas. Tai gali būti istorijos papasakojimas, situacijos apibūdinimas arba istorinio proceso analizė. Remiantis šiuo požiūriu keisis naratyvo kiekis bei jo funkcijos. Savaiame suprantama, kad naratyvas dominuos ten, kur bus siekiama papasakoti istoriją. Svarbu ir tai, jog paprastas istorijos papasakojimas sukelia atskirą naratyvo problemą – ar tam tikro turinio istoriniai įvykiai gali būti tinkami pateikimui? Su šia dilema susiduriama, kai yra nagrinėjami tokie kūriniai kaip liaudies pasakos, epai, mitai, tragedija bei pan. Visa tai duoda aiškumo tam, jog didelę reikšmę turi turinys, o ne jo forma ir svarbiausia yra, taip kaip turinys buvo surastas, o ne kaip jis buvo konstruotas.⁷⁰

⁶⁹ Laužikas, Rimvydas. „Pagrindinės teorinės idėjos.“ Šermukšnytė, Rūta, et al. *Naratyvų labirintuose: Lietuvos ir Ukrainos muziejų patirtys*. Sud. Šermukšnytė, Rūta, et al. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2019. P. 95.

⁷⁰ White, Hayden. „The question of narrative in contemporary historical theory.“ *History and theory* Middletown: Wiley 2003, Nr.1 P. 2.

Naratyvą nagrinėjančiam istorikui, istorinis metodas – tai dokumentų tyrinėjimas siekiant nustatyti kas yra tikra arba labiau tikėtina istorija. Tyrinėjami dokumentai – tai įrodymai, kuriais remiantis pasakojami įvykiai. Hayden White teigia, kad šiuo atveju paties naratyvo pateikimo negalima laikyti istoriko poetinio talento rezultatu, kadangi istorinis pasakojimas yra būtinas tinkamam istorinio „metodo“ taikymui.⁷¹ Naratyvas prie turinio pateikimo nieko neprideda. Svarbiausia jo funkcija yra tikrų įvykių struktūros bei procesų modeliavimas.

Istorių užduotis nėra pasakojimo forma pateikti savo tiesas apie tikrąjį pasaulį. Jie gali pasitelkti ir kitokių, priešingų istoriniam pasakojimui pristatymo būdų. Vieni iš žymiausių moderniosios istoriografijos atstovų, tokie kaip Alexis de Tocqueville, Jacob Burckhardt, Fernand Braudel bei Johan Huizinga tam tikruose savo istoriografiniuose darbuose atsisakė naratyvo, greičiausiai dėl to, jog manė, kad tai ką jie nagrinėjo nebuvo įmanoma pateikti pasitelkiant istorinį pasakojimą.⁷² Jų pasakojimai nebuvo konstruojami aiškiai išdėstant pradžia, dėstymą bei pabaigą. Jų kūriniai taip pat nepasižymėjo tokia forma, kurią galėtume priskirti įprastam istoriniam pasakojimui.

2.2 Muziejinio naratyvo kūrimas

Muziejus istorikui tuo pat metu gali būti ir darbo išteklių vieta ir jo darbo pateikimo bei pristatymo vieta. Kaip lankytojas, istorikas tuo pačiu metu yra ir įstaigos veiklos ekspertas, kuris sugeba ją vertinti remdamasis savo paties žiniomis. Be to, muziejus gali būti ir tokia erdvė, kuri įkvėpia ar netgi skatina istorinį darbą pateikdama naujų požiūrių arba temų.⁷³

Istorikas gali būti visos arba dalies kolekcijos specialistas, nepriklausomai nuo to, ar objektai tiesiog saugomi, ar ir eksponuojami. Istorikas šiuo atveju yra ir muziejaus komandos narys ir savo darbą turi pritaikyti savo valdymo reikmėms, ypatingai komunikacijos bei viešosios politikos požiūriu. Tuo pačiu metu istorikas privalo laikytis profesinių etikos standartų bei mokslinio aiškinimo metodų. Istorikas tampa „viešosios istorijos“ sferos dalimi ir skiria daugiau ar mažiau svarbios savo veiklos dalį tam, kad užtikrintų pusiausvyrą tarp jo

⁷¹White, Hayden. „The question of narrative in contemporary historical theory.“ *History and theory* Middletown:Wiley 2003, Nr.1 P. 2.

⁷²White, Hayden. „The value of narrativity in the representation of reality.“ *Critical Inquiry*. Chicago: Chicago Press University 2003, Nr.1 Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 31 d.] <<https://www.jstor.org/stable/1343174?seq=1>> P. 2.

⁷³Poulot, Dominique. Preface. „Uses of the Past – Historical Narratives and the Museum“ *Great Narratives of the Past Traditions and Revisions in National Museums*. Sud. Poulot, Dominique, et al. Linköping: Linköping University Electronic Press, 2012. P.1.

mokslinių tyrimų susijusių su pilietinių vertybių ugdymu ir visuomenės sėkme, kurią jis veikia arba su kuria jis dirba.⁷⁴

Didžiulę įtaką muziejinio naratyvo transformacijoms turi ir su atminties kultūra susiję aspektai. Atminties kultūros rėmuose muziejus suvokiamas kaip atminties institucija. Terminas „komunikacinė atmintis“ apibrėžia kasdieniu bendravimu paremtas kolektyvinės atminties rūšis. Šios, Maurice Halbwachs rinktos bei remiantis kolektyvinės atminties sąvoka analizuotos rūšys sudaro žodinės istorijos lauką. Kasdienis bendravimas pasižymi tokiais aspektais kaip dezorganizacija, didžiuliu specializacijos nebuvimu, teminiu nestabilumu bei vaidmenų abipusiškumu. Kasdieninis bendravimas paprastai galimas tarp pasikeisti vaidmenimis galinčių partnerių. Vieną akimirką asmuo yra pasakotojas, pasakojantis paskalas, patirtis, pokštą arba atmintį, kitą akimirką jis prisiima klausytojo vaidmenį. Jan Assmann pabrėžia, jog būna atvejų kai susiklosto kasdieniam bendravimu i palankios aplinkybės. Kaip pavyzdį mokslininkas pateikia laukiamuosius, keliavimą traukiniais arba bendrą stalą. Taip pat J. Assmann pamini ir „namų ūkį“, kurio ribose ir vyksta kasdieninis bendravimas. Kita vertus, šioje terpėje išryškėja valingumas, dezorganizacija bei aukšto lygio neformalumas.⁷⁵ Aleida Assmann pabrėžia, kad M. Halbwachs teigė, jog individualioji atmintis tarp žmonių neegzistuoja apskritai. Šio mokslininko teigimu, žmonės visuomet priklausė atminčių bendruomenei, o atmintis lygiai taip pat kaip ir kalba – vystosi per komunikaciją, kitaip tariant keičiantis prisiminimais. M. Halbwachs akcentuoja, jog gyvenant visiškai vienam, atminties susikurti apskritai nėra įmanoma.⁷⁶

Muziejus, atminimo renginius, paminklus, tekstus bei kitus dalykus galima išskirstyti į du lygmenis: kaupiamąją atmintį bei funkcinę atmintį. Kaupiamąją atmintį sudaro joje saugojami sukaupti duomenys, objektai bei šaltiniai. Kaupiamosios atminties esminis aspektas yra tai, jog jų reikalingumas dabartiniu metu nėra svarbus. Funkcinės atminties pagrindinis bruožas yra tai, jog ši atmintis kaip nedidelis rinkinys, yra sudaryta iš to, ką kiekvieną kartą visuomenė atsirenka iš savo istorijos, tuo pačiu metu ir atnaujindama savo kultūrinių tradicijų dalį. Tuo remdamasi A. Assmann teigia, jog žinių pavertimas į rašytinę formą suteikia grįžtamąjį ryšį. Tokiu būdu įmanomas pakartotinis informacijos įsisavinimas. Paprastai tariant,

⁷⁴ Poulot, Dominique. Preface. „Uses of the Past – Historical Narratives and the Museum“ *Great Narratives of the Past Traditions and Revisions in National Museums*. Sud. Poulot, Dominique, et al. Linköping: Linköping University Electronic Press, 2012. P.1.

⁷⁵ Assmann, Jan. „Collective memory and Cultural Identity“. *New German Critique*. Durham: Duke University Press, 1995 P. 127.

⁷⁶ Assmann, Aleida. „Prisiminimai ir atmintis“ *Bernardinai.lt* Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 12 d.] <<https://www.bernardinai.lt/2011-05-09-aleida-assmann-prisiminimai-ir-atmintis/?fbclid=IwAR3uOwffpWMN5q3Ata5TWiJBzsyRa8tory3idZS74VXHb4iNq7fKwK3-PIM>>.

kultūrinės atminties pagrindinis dėmuo yra išsilavinimas. Paminklai istorija perteikia fiziškai, muziejuose praeitis yra įprasminama per skulptūras bei nuolatinės ekspozicijas, o istorinių įvykių minėjimai tam tikrais laikotarpiais istorinius įvykius sugražina į mūsų laikus.⁷⁷

Atminties kultūros kontekste išryškėja muziejaus visuomeninis aspektas: praeities bei dabarties realijų dokumentavimas bei jų išsaugojimas ateičiai. Visgi, šis požiūris tinkamas apibrėžti tik istorijos muziejus.⁷⁸

Muziejuose dirbantys istorijos bei kitų profesijų specialistai turi ne tiktauti kaupti duomenis ir rinkti medžiagą. Ne ką mažiau svarbus yra ir viso to įprasminimas, kuris yra išreiškiamas per parodas bei kitus viešus renginius. G. Kavanagh taip pat pabrėžia ir tai, jog istorijų muziejuje kūrimas nėra tiesiog tas pats, kas yra paskaitos skaitymas ar monografijos rašymas. Mokslininkės teigimu, muziejuje perteikiama istorija, kitaip negu dokumentuotai perteikta, yra tiesioginis žmogaus patirčių įrodymas. Šis G. Kavanagh pastebėjimas puikiai papildoma anksčiau minėtą M. Castells teiginį, kuriuo mokslininkas akcentuoja, jog identitetas – tai žmogaus gyvenimo reikšmės rekonstrukcija. Lygiai taip pat svarbu yra ir auditorijos, kaip individų ar savitų socialinių grupių suvokimas bei pasirengimas su jomis dirbti.⁷⁹ Dar vieną muziejinio naratyvo vystymo idėją iškelia ir R. Šermukšnytė. Jos nuomone, derėtų atsisakyti visuotinai paplitusių tiesų apie praeitį. Visa tai suteiktų galimybę muziejuose atsigręžti į alternatyvių istorijų, tokių kaip lokalios istorijos, imigrantų ar etninių mažumų istorija pateikimą. Tokiu būdu būtų pasiektas tikslas lankytoją priartinti prie muziejaus. Mokslininkė taip pat teigia, kad muziejuose eksponuojami eksponatai turėtų būti glaudžiau susieti su istoriniu kontekstu, kadangi eksponatas neperteikia pirminės savo aplinkos.⁸⁰ Taip pat itin svarbu pažymėti ir tai, jog lokaliosios istorijos naratyvu paremtos muziejų ekspozicijos išsiskiria tuo, kad į šias ekspozicijas įtraukti bendrojo pobūdžio eksponatus yra sudėtinga. Dėl šios priežasties, muziejų darbuotojai juos lokalizuoja per jų savininkus. Kaip tokios lokalizacijos pavyzdį R. Laužikas pateikia Nemenčinėje esančio Vilniaus krašto etnografinio

⁷⁷ Assmann, Aleida. „Prisiminimai ir atmintis“. *Bernardinai.lt* Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 12 d.] <<https://www.bernardinai.lt/2011-05-09-aleida-assmann-prisiminimai-ir-atmintis/?fbclid=IwAR3uOwffpWMN5q3Ata5TWiJBzsyRa8tory3idZS74VXHb4iNq7fKwK3-PIM>>.

⁷⁸ Kelpša, Mindaugas. „Muziejų visuomeninio vaidmens dilema.“ *Muziejūninkystės studijos*. Sud. Puškorius, Arūnas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2014. T. 3. P. 14

⁷⁹ Kavanagh, Gaynor. Preface. *Making Histories in Museums*. Sud. Kavanagh, Gaynor. London: Leicester University Press, 1999. P. xi.

⁸⁰ Šermukšnytė, Rūta. „Istorijos muziejus: samprata, šiuolaikinių muziejinių naratyvų kūrimo idėjos ir jų raiška Vilniaus mieste.“ *Lituanistica*. Vilnius: Lietuvos mokslų akademija, 2012. Nr. 2. P. 151.

muziejaus televizinės bei radijo technikos kolekciją, kurią surinko ir padovanojo vietos gyventojai.⁸¹

Kasdienybės istorijos naratyvas Lietuvos muziejų ekspozicijose įgauna populiarumą. Šiuo naratyvu yra perteikiama paprastų žmonių gyvenimo istorija. Tokiu būdu muziejines ekspozicijas rengiantys muziejų darbuotojai gali praeities įvykius savo lankytojams iškomunikuoti jiems artimesne forma. Muziejinis naratyvas, paremtas kasdienybės istorija yra išreiškiamas eksponuojant su paprastų žmonių buitimis susijusius daiktus: baldus, drabužius, buities daiktus ir pan.⁸² R. Laužikas taip pat teigia, jog kasdienybės istorijos naratyvas muziejų ekspozicijose yra naudojamas ir kuriant muziejinį pasakojimą apie traumines patirtis. Visgi, pastaruoju atveju, ideologinis turinys bei žmonių kasdienybė yra atskirtos.⁸³ Be to, mokslininkas išreiškia pastebėjimą, jog Lietuvoje itin dažnai pasireiškia ir nacionalistinis naratyvas. Pasak R. Laužiko, mūsų šalyje yra susiformavę apie maždaug 6-7 istoriniai naratyvai. Profesoriaus nuomone, tautinio atgimimo laikų nacionalistinis naratyvas yra galbūt pats populiariausias. Šio naratyvo esminis aspektas – tikras lietuvis – tai valstietis kalbantis lietuvių kalba. Anot mokslininko, šio istorinio pasakojimo modelis daro įtaką ir kuriamiems pranešimams. Kaip pavyzdį R. Laužikas pateikia Lietuvos baleto 90-mečio minėjimą. Dėl tokio „jauno“ lietuviško baleto amžiaus profesorius daro išvadą, kad tai „lietuviškai kalbančių valstiečių“ sukurto baleto jubiliejus, kada neatsižvelgta dar LDK laikais buvusius baleto pastatymus valdovo ir didikų dvaruose.⁸⁴

Istorinio pasakojimo kūrimas muziejuose neretai persipina ir su įvairiais politiniais bei ideologiniais kontekstais. Valstybėse, kurias valdo totalitariniai režimai muziejai yra nebe mokslinės, o propagandinės institucijos. Tokiuose muziejuose stengiamasi akcentuoti tam tikrų asmenų arba organizacijų garbinimą nepaisant neatitikimų istorijoje. Sovietinės okupacijos metais didelė dauguma Lietuvos muziejų buvo būtent tokio pobūdžio. Muziejininkė Nastazija Keršytė nagrinėdama sovietmečio Lietuvoje vykusią muziejų sistemos pertvarką mini jos metu Lietuvos komunistų partijos (toliau LKP) centro komiteto ir Lietuvos TSR Ministrų tarybos išleistą nutarimą. Šiuo nutarimu, visi sovietinės Lietuvos muziejai buvo įpareigoti į savo ekspozicijas įtraukti skyrių skirtą socializmo statybai. Muziejininkai bei kraštotyrininkai buvo nukreipti į medžiagos rinkimą apie Antrajame pasauliniame kare dalyvavusius vietinius

⁸¹ Laužikas, Rimvydas. „Naratyvų raiška Lietuvos muziejų ekspozicijose.“ *Naratyvų labirintuose: Lietuvos ir Ukrainos muziejų patirtys*. Sud. Šermukšnytė, Rūta, et al. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2019. P. 129.

⁸² Ten pat. P. 135.

⁸³ Ten pat. P. 135.

⁸⁴ Matulevičienė, Saulė. „Apie paveldo komunikaciją, arba XXI a. muziejų. Pokalbis su Vilniaus universiteto Muzeologijos katedros vedėju Rimvydu Laužiku.“ *Liaudies kultūra*. Nr.2 Vilnius: Lietuvos nacionalinis kultūros centras, 2016. P. 6.

gyventojus, sovietinės valdžios istoriją. Svarbi buvo ir informacija apie vietinės pramonės bei ūkio organizavimą, gamtinius išteklius ir vietos gyventojų buitį.⁸⁵ Sovietiniais laikais formuotas istorinis naratyvas buvo pasitelkiamas visuomenės įtikinėjimui, jog esą sovietų valdžia Lietuvoje atlieka ne okupanto vaidmenį. Sovietmečiu buvo teigiama, jog sovietinė valdžia mūsų šalyje susiformavo dėka „darbo žmonių revoliucinės kovos“, kuri įkūnija „liaudies“ lūkesčius bei viltis. Vytautas Rubavičius akcentuoja, kad istorinio naratyvo kontrolė yra būdinga ne tik totalitarinių režimų valdomoms valstybėms. Priežiūros sistema keičiantis valstybės valdymo formoms taip pat evoliucionuoja. Demokratijose kontrolė įgauna „minkštesnį“ pavidalą, kuris yra paremtas įstatymine baze. Kaip pavyzdį, V. Rubavičius pateikia 2004 m. Lietuvoje išleistą „Lietuvos Respublikos duomenų ir archyvų įstatymą“. Šiame įstatyme buvo nurodyta, kad Sovietų Sąjungos specialiųjų tarnybų dokumentai 70 metų nuo jų sudarymo yra ribotai prieinami. Pastarasis įstatymas apėmė ne tik tai specialiųjų tarnybų, bet taip pat ir partinių organizacijų archyvų dokumentus. Dalis iš partinėms organizacijoms priklausiusių jau yra sąmoningai sunaikinti.⁸⁶ Tokiu būdu yra įvykdomas istorijos apvalymas. Tuo pačiu metu visa tai suteikia galimybę praeitį nukelti tolyn, kad buvusių komunistų partijos narių atsiminimai taptų savotiška dokumentika, galinčia įtikinti savo adresatą jos „objektyvumu“. Taip tiesiog siekiama apsisaugoti nuo pagrįstos kritikos, kadangi dokumentacijos, kuria būtų galima išreikšti kuo nors paremtą kritiką gauti praktiškai neįmanoma. Tokie instrumentai kaip praeities archyvo bei istorinio naratyvo kontrolė leidžia išsisukti nuo akistatų su nepriimtinais istoriniais įvykiais, kurie dažniausiai susiję su trauminiais istorijos aspektais. „Lietuvos Respublikos duomenų ir archyvų įstatymą“ 2006 m. buvo nuspręsta pakeisti. Vis dėlto, nors ir patekimas prie archyvų ir pasidarė lengvesnis, kol kas jie lieka neatverti.

Istorijos apvalymas būdingas daugeliui valstybių. Jungtinėse Valstijose pradėta griauti monumentus, skirtus pietinių valstijų karo vadams. Luizianos valstijoje esančiame Naujajame Orleane 2015 m. liepą priimtas sprendimas dėl keleto paminklų, skirtų Konfederacijos karo vadams P. G. T. Beauregard, Robert E. Lee ir Konfederacijos prezidentui Jefferson Davis bei obelisko, kuris skirtas Liberty Place mūšiui įamžinti nugalėjimo. Šis sprendimas buvo argumentuotas ne kaip istorijos ištrynimasis, bet kaip įvertinimas kas nusipelno pagarbos. Toks

⁸⁵ Keršytė, Nastazija. „Lietuvos muziejai tarp mokslo ir ideologijos diskurso XX amžiaus antroje pusėje.“ *Kultūros paminklai*. 9 Sud. Bardauskas, Juozas. Vilnius: Savastis, 2002. P. 81.

⁸⁶ Rubavičius, Vytautas. „Neišgyvendinamas sovietmetis: atmintis, prisiminimai ir politinė galia“ *Colloquia*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2007. P. 119.

sprendimas paskatino visuomenės ginčus. Šalininkai šias skulptūras laikė meno kūriniais.⁸⁷ Virdžinijos valstijos, Šarlotsvilio miesto valdžia 2017 m. priėmė sprendimą nugriauti generolui R. E. Lee skirtą skulptūrą. Šis sprendimas paskatino tolesnį paminklų griovimą ir kitose šalies vietose. Paminklų griovimo šalininkai laikėsi pozicijos, jog tokie paminklai didina rasinę segregaciją šlovina vergovę ir neatskleidžia konfederatų vykdomų žiaurumų bei juos pristato kaip herojus. Kita vertus, jų priešininkai teigė, kad tokių paminklų išsaugojimas yra būtinas dėl jų istorinės vertės ir jų egzistavimo niekaip nesiejo su rasizmu. The Washington Post žurnalisto Richard Cohen nuomone, generolo R. E. Lee garbinti nereikia, tačiau jį derėtų prisiminti.⁸⁸ R. Cohen mintims pritaria ir teisės profesorius iš Šiaurės Karolinos universiteto Alfred L. Brophy. Jo teigimu, pastarieji paminklai yra tapę miestų peizažų dalimi, o jų išmetimas prilygtų istorijos dalies ištrynimui.⁸⁹ Kiek kitokios pozicijos buvo laikomasi 2016 m. Baltimorės mieste. Tarp keleto paminklų pietinių valstijų generolams, kuriuos nuspręsta nugriauti buvo ir paminklas konfederatėms. Pastarasis paminklas sulaukė miesto komisijos malonės. Buvo pareikšta, kad moterims įamžinti skirtas monumentas papildomai turės komentarą su paaiškinimais.⁹⁰

Tokio paties pobūdžio konfliktų yra vykę ir Lietuvoje. Turbūt patys garsiausi iš jų Vilniuje įvykęs Žaliojo tilto skulptūrų bei Jono Noreikos – Generolo Vėtros lentos nuėmimas nuo Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos. Dėl lokalumo aspekto nebuvimo Žaliojo tilto skulptūrų atvejis nagrinėjamas nebus. Jono Noreikos – Generolo Vėtros įamžinimas įvairių ginčų objektu buvo ne vienerius metus, tačiau ši tema didžiulio dėmesio sulaukė 2019 m. balandį, kai save advokatu prisistatantis Stanislovas Tomas kūju sudaužė ant bibliotekos pastato sienos buvusią lentą. Savaimė suprantama, kad toks elgesys traktuotas, kaip chuliganizmas. Prieš šį išpuolį pasisakė ir miesto valdžia, ir Lietuvos žydų bendruomenė. Raginimus atkurti lentą taip pat pareiškė ir kai kurie Seimo nariai.⁹¹ Vilniaus meras teigė, jog reikia sugrįžti į prieš tai buvusią padėtį bei atkurti senąją arba pakabinti naują lentą, visgi tų pačių metų liepą, atkurtoji lenta buvo nukabinta jau Vilniaus savivaldybės įsakymu. Remigijus

⁸⁷ Baločkaitė, Rasa. „Paveldo karai Lietuvoje ir pasaulyje“ *Kultūros barai* Vilnius: Kultūros barų leidykla, 2016. Nr.4. P. 46 Interaktyvus [žiūrėta 2021 m. gegužės 26 d.] <<https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/132/1/ISBN9786094671432.pdf>>.

⁸⁸ Černiauskytė, Aistė. „Paminklų griovimas JAV: kova su rasizmu ar istorijos naikinimas?“ *Bernardinai.lt* Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 25 d.] <<https://www.bernardinai.lt/2017-08-29-paminklu-griovimas-jav-kova-pries-rasizma-ar-istorijos-naikinimas/>>.

⁸⁹ Jašinskienė, Agnė. „Ir JAV vyksta karas dėl istorinių paminklų“ *Verslo žinios* Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 25 d.] <<https://www.vz.lt/laisvalaikis/akiraciai/2019/08/04/ir-jav-vyksta-karas-del-paminklu>>.

⁹⁰ Baločkaitė, Rasa. „Paveldo karai Lietuvoje ir pasaulyje“. *Kultūros barai*. Vilnius: Kultūros barų leidykla, 2016. Nr. 4. P. 46. Interaktyvus [žiūrėta 2021 m. gegužės 26 d.] <<https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/132/1/ISBN9786094671432.pdf>>.

⁹¹ „Vilniaus savivaldybė atkurs atminimo lentą Jonui Noreikai-Generolui Vėtrai“ *Bernardinai.lt* Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 26 d.] <<https://www.bernardinai.lt/2019-04-09-vilniaus-savivaldybe-atkurs-atminimo-lenta-jonui-noreikai-generolui-vetrai/>>.

Šimašius tokį savo sprendimą argumentavo pastarosios lentos palyginimu su Žaliojo tilto skulptūromis, kurios buvo nukeltos 2015 m. Meras laikėsi nuomonės, jog J. Noreika nors ir dėjo pastangas kovoje už Lietuvos laisvę, tačiau jo veiklą nacių okupacijos metais R. Šimašius įvardija kaip esminį atminimo lentos pašalinimo argumentą.⁹² Parlamentaras, Seimo Laisvės kovų ir istorinės atminties komisijos narys, istorikas, profesorius, dr. Valdas Rakutis prieštarauja tokiems Vilniaus savivaldybės veiksams, kadangi LR Aukščiausiasis Teismas priėmė nutarimą, kuriuo J. Noreika- Generolas Vėtra yra išteisinamas. Be to, profesorius akcentuoja ir tai, kad kontraversišku figūrų yra ir kitose valstybėse. Kaip pavyzdį, V. Rakutis pateikia Juzefo Pilsudskio įamžinimą Lenkijoje. J. Pilsudskis, kaip ir Antanas Smetona 1926 m. įvykdė karinius perversmus. Mokslininkas pastebi, kad Lenkijoje yra įvertinami šios, kad ir kontraversiškos asmenybės nuopelnai valstybės atsikūrimui.⁹³ Būtina akcentuoti ir J. Noreikos -Generolo Vėtros atvejo lokalumo aspektą – atminimo lenta prie Vrublevskių bibliotekos buvo pakabinta neatsitiktinai – nuo 1945 m. jis dirbo LSSR Mokslų akademijoje juriskonsulu.⁹⁴

Derėtų paminėti tai, jog trauminės patirtys muziejinėse institucijose pasižymi tuo, jog jose jų išraiškos yra perteikiamos pernelyg vienpusiškai. Remdamasi I. Štutiniene, R. Šermukšnytė teigia, kad Lietuvoje dominuojantis naratyvas apie trauminės patirtis yra konstruojamas pasitelkiant tik tuos įvykius, kurie iliustruoja skaudžias lietuvių tautos patirtis. Tokie aspektai kaip kolaboravimas bei holokaustas, autorės manymu, yra nutylimi.⁹⁵ Lietuvoje holokausto ir stalinistinio laikotarpio traumų vertinimas yra skirtingas, kadangi šis istorinis įvykis vis dar nėra suprantamas kaip visus šalies gyventojus liečianti kolektyvinė trauma. Apie stalinistiniu laikotarpiu įvykusias tragedijas – kolektyvizaciją, pokario ginkluotą pasipriešinimą bei trėmimus vykstantis kolektyvinės atminties formavimas vyksta pakankamai sėkmingai, kadangi pastarųjų reiškinių vertinimas lietuvių tautos ideologijoje yra pakankamai vienareikšmiškas. Vis dėlto, toks vertinimas dėl jo siauro spektro yra ydingas. I. Štutinienės teigimu, stalinizmo laikų kolektyvinėje atmintyje trūksta gilesnės kitų karo ir pokario aukų bei

⁹² „Nuimta atminimo lenta J. Noreikai-Generolui Vėtrai“ *Bernardinai.lt* Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 26 d.] <<https://www.bernardinai.lt/2019-07-27-nuimta-atminimo-lenta-j-noreikai-generolui-vetrai/>>.

⁹³ Baškienė, Rasa. „Karo istorikas V. Rakutis: „Istorijai tapus kovos lauku pasirinkimas nekariauti tampa pralaimėjimu“. *Bernardinai.lt* Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 26 d.] <<https://www.bernardinai.lt/karo-istorikas-v-rakutis-istorijai-tapus-kovos-lauku-pasirinkimas-nekariauti-tampa-pralaimėjimu/>>.

⁹⁴ „Jonas Noreika – Generolas Vėtra 1910 10 08 – 1947 02 26“ *Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centras*. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 26 d.] <http://genocid.lt/UserFiles/File/Atmintinos_datos/2015/201510_noreika_biogr.pdf>.

⁹⁵ Šermukšnytė, Rūta. „Nacionalinis pasakojimas Lietuvoje kaip praeities reprezentacijų „rėmai“. *Naratyvų labirintuose: Lietuvos ir Ukrainos muziejų patirtys*. Sud. Šermukšnytė, Rūta, et al. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2019. P. 61.

mažiau ar daugiau su sovietiniu režimu kolaboravusių asmenų patirčių išraiškos.⁹⁶ Politiniai aspektai turi daug reikšmės naratyvo formoms. I. Šutinienės bei anksčiau minėti V. Rubavičiaus ir N. Keršytės teiginiai iš esmės leidžia patvirtinti R. Grigo pastebėjimus, jog tautinis identitetas ir jo formavimas yra neatsparūs politinių tikslų inspiruotiems pokyčiams.

Tam, kad muziejinis istorinis pasakojimas pasiektų savo adresatą – lankytoją būtina tinkama komunikacija. Jos esmė – rodyti bei aiškinti (interpretuoti) muziejuose saugomus objektus bei vertybes. Galima išskirti dvi muziejinės komunikacijos rūšis – tai muziejų organizuojamos parodos bei muziejinės publikacijos ir programos. Muziejines parodas dar galima išskirstyti į jų rūšis: laikinos, nuolatinės proginės bei kt. Parodos gali tarpusavyje skirtis įvairiais aspektais: trukme, tematika, turiniu, metodika bei komunikacija su auditorija. Muziejinės komunikacijos pagrindinė išraiška – rodymas. Antroji muziejinės komunikacijos rūšis – tai publikacijos bei programos. Publikacijų ir programų reikšmė yra itin didelė, kadangi pasitelkiant tikrai objektus, nėra įmanoma aprėpti visų muziejinės institucijos bei visuomenės bendravimo aspektų. Šioje sferoje daug daugiau reikšmės turi aiškinimas ir interpretavimas. Tokiu būdu didinamas muziejų lankytojų susidomėjimas.⁹⁷ Žiūrovai taip pat pradeda dalintis ir savo įžvalgomis. R. Laužiko teigimu, remiantis komunikacijos teorija ekspozicijose esančius daiktus galima suvokti kaip raides bei žodžius. Jais naudojantis muziejuje ir sukuriamas pranešimas. Vadinasi, muziejaus lankytojas muziejuje turi ką nors perskaityti. R. Laužikas taip pat priduria, jog muziejaus užduotis yra kurti šiuolaikinės visuomenės bei praeities santykį, kuris turėtų būti orientuotas ne į istoriją, bet į šių laikų visuomenę. Taip pat mokslininkas pabrėžia ir kitą naratyvo perteikimo aspektą – istorinį pasakojimą galima suformuluoti taip, kad jis vienytų visuomenę, arba perteikti taip, kad visuomenės sluoksniuose atsirastų priešprieša.⁹⁸

Moksliniame leidinyje „Lietuvos muziejai“ 2020 m. buvo publikuotas Panevėžio kraštotyros muziejaus direktoriaus dr. Arūno Astramsko straipsnis „Panevėžio muziejaus pasakojimo konstravimas“.⁹⁹ Šiame straipsnyje detalai pristatomas pastarojo muziejaus

⁹⁶ Šutinienė, Irena. „Trauma ir kolektyvinė atmintis: sociokultūrinis aspektas“ *Filosofija. Sociologija*. Vilnius: Academia, 2002. Nr.1. P. 60. Interaktyvus [žiūrėta 2020 m. gegužės 8 d.] <<http://mokslozurnalai.lmaleidykla.lt/publ/0235-7186/2002/1/57-62.pdf>>.

⁹⁷ Jankevičiūtė, Laura. „Lietuvos muziejų leidybinė veikla: ypatumai ir tendencijos“ *Knygotyra*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2009. P. 126.

⁹⁸ Matulevičienė, Saulė. „Apie paveldo komunikaciją, arba XXI a. muziejų. Pokalbis su Vilniaus universiteto Muzeologijos katedros vedėju Rimvydu Laužiku.“ *Liaudies kultūra*. Vilnius: Lietuvos nacionalinis kultūros centras, 2016 Nr. 2. P. 2.

⁹⁹ Astramskas, Arūnas. „Panevėžio muziejaus pasakojimo konstravimas“ *Lietuvos muziejai* 2020 Nr. 2. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 5 d.] <<http://museums.lt/wp-content/uploads/LIETUVOS-MUZIEJAI-20204.pdf>>.

darbuotojų atliktas istorinio pasakojimo kūrimas bei su jo pateikimu susiję iššūkiai. Ekspozicijos dalis „Didžiuojamės Panevėžiu“, pasak straipsnio autoriaus yra skirta naratyvo aktualizavimui per žymius šio krašto žmones. Kurdami ekspoziciją „Panevėžio krašto etnografija“, muziejaus darbuotojai abejojo, ar jos išskyrimas į atskirą pasakojimą yra tikslingas dėl krašto sąvokos. Dr. A. Astramskas taip pat pabrėžia, jog šios ekspozicijos rengimo metu „perkrovimo“ nepavyko išvengti. Tekstinė jos dalis, nors ir kiek įmanoma sutrumpinta, vis tiek sudaro nemažą dalį pasakojimo visumos. Tokia situacija kuriant šią ekspoziciją susiklostė todėl, kad kaip teigia patys muziejaus darbuotojai, ji yra būtina norint lankytojams perteikti ekspozicijos rengėjų požiūrį. Be to, tekstai leidžia lengviau suprasti sudėtingesnius procesus ar įvykius. Apibendrinamas mintis dr. A. Astramskas straipsnyje pabrėžia, kad ekspozicija „Epochų dialogai“ parengta tam, kad būtų galima perteikti lokalią vietovės istorinį poveikį. Tokiu būdu yra siekiama, kad vietos bendruomenė susitelktų vienijami bendros atminties pagrindu. Muziejaus vadovas taip pat akcentuoja ir tai, jog ši ekspozicija turi svarbos ne tik vietiniams gyventojams, bet ir lankytojams iš visos Lietuvos bei svečiams iš užsienio, kadangi šioje ekspozicijoje perteikiama miesto praeitis atspindi ir visos Lietuvos istoriją.¹⁰⁰

Panevėžio kraštyros muziejaus darbuotojų sukurtas lokalumu paremtas muziejinis naratyvas puikiai iliustruoja teorines istorinio pasakojimo prieigas. Savo atliktą darbą muziejaus darbuotojai stengėsi padaryti kuo aiškiau, kadangi šio pranešimo galutinis adresatas yra muziejaus lankytojas. Skaitant dr. A. Astramsko tekstą galima suprasti, jog muziejininkų darbas yra atliktas siekiant įamžinti lokalią Panevėžio krašto atmintį.

Istorinio pasakojimo konstravimas muziejuose nors ir yra neatsiejamas nuo istorinių faktų, tačiau jo apipavidalinimas yra sąlygojamas tokių veiksnių kaip muziejų darbuotojų išmonė bei skirtingi to paties istorinio įvykio ar asmenybės perteikimo būdai. Daug reikšmės naratyvo konstravimui turi ir su valstybine politika susiję aspektai. Kitame magistro darbo skyriuje bus analizuojamos anksčiau minėto Panevėžio kraštyros muziejaus bei kitų respublikinių ir savivaldybių muziejų ekspozicijos ir parodos.

¹⁰⁰ Astramskas, Arūnas. „Panevėžio muziejaus pasakojimo konstravimas“ *Lietuvos muziejai* 2020 Nr. 2 Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 5 d.] <<http://museums.lt/wp-content/uploads/LIETUVOS-MUZIEJAI-20204.pdf>>.

3. LOKALINIO IDENTITETO APRAIŠKŲ RESPUBLIKINIUOSE IR SAVIVALDYBIŲ MUZIEJUOSE TYRIMAS

3.1 Muziejų istorija, rinkiniai ir misija

Tam, kad būtų galima suprasti atskirų muziejų naratyvą per jų ekspozicijas bei virtualias parodas, reikia pirmiausia susipažinti su jų raidos bei jų sukauptų ir saugomų artefaktų rinkinių istorija, taip pat aptarti jų veiklos programines nuostatas. Remiantis anksčiau aptartais muziejinio naratyvo konstravimo teoriniais aspektais šiame skyriuje bus pateikta dviejų respublikinių: Telšių Žemaičių muziejaus „Alkos“ bei Šiaulių „Aušros“ muziejų ir šešių savivaldybių: Gargždų krašto, Mažeikių, Mažosios Lietuvos istorijos, Panevėžio kraštotyros, Prienų krašto bei Raseinių krašto istorijos muziejų ir jų filialų muziejinių virtualių parodų bei ekspozicijų lokalumo apraiškos. Analizuojamų ekspozicijų bei virtualių parodų nagrinėjimas apims kasdienybės istorijos, žymių asmenybių bei trauminius lokalaus identiteto bruožus.

Oficialioji Žemaičių muziejaus „Alka“ įkūrimo data – 1932 m. vasario 16 d. Visgi, mintis Telšių mieste įsteigti muziejinę instituciją atsirado visu dešimčia metų anksčiau. Švietimo ministerijos Pradžios mokslo departamentą 1923 m. gruodžio 29 d. pasiekė raštas nuo Telšių švietimo srities darbuotojų. Jame iškeliamas Telšių muziejaus įkūrimo idėja. Pradžioje šis nedidelis muziejus (jame buvo surinkta apie 400 radinių) veikė prie Telšių mokytojų seminarijos. Visgi, seminarija, o kartu ir muziejus 1930 m. buvo perkelti į Plungės miestą. Kitų metų sausio 24 d. per Telšiuose vykusį susirinkimą įsteigiama Žemaičių senovės mėgėjų draugija, pavadinimu „Alka“. Draugijos „Alka“ pagrindinė užduotis – muziejaus įsteigimas. Jos vadovu tampa Pranas Genys. Itin gausiai muziejaus fondai papildyti 1940 m. vasarą. Tuomet daugybė eksponatų į muziejų pateko iš nacionalizuotų Žemaitijos dvarų, kurie priklausė didikams Gorskiams, Oginskiams, Tiškevičiams, Šuazeliams bei Plateriams. Pastarieji dvarų rinkiniai ir atskiri eksponatai iki dabar priklauso „Alkos“ muziejui. Dauguma iš šių eksponatų – knygos, baldai, paveikslai dokumentai bei skulptūros. Visgi, nemaža dalis vertingų dvarams priklausiusių daiktų buvo tiesiog sunaikinti arba išgrobstyti.¹⁰¹

Muziejaus „Alka“ bendrosiose nuostatose nurodoma, jog šis muziejus yra valstybei priklausanti biudžetinė įstaiga. Muziejaus pagrindinė veiklos sfera – su Žemaitija susijusių

¹⁰¹ „Apie muziejų“. *Žemaičių muziejus „Alka“*. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 29 d.] <<http://www.muziejusalka.lt/lt/struktura-ir-kontaktai/apie-muzieju/>>.

muziejinių vertybių kaupimas, tyrimas, restauravimas bei konservavimas. Taip pat muziejus užsiima ir šių vertybių populiarinimu. Bendrųjų nuostatų antrajame skyriuje teigiama, jog muziejaus saugomos bei populiarinamos yra archeologinės, istorinės, meno, gamtos, sakralinės, ikonografinės bei etnografinės vertybės. „Alkos“ muziejaus dokumentuose taip pat pabrėžiama, kad vienas iš šios institucijos tikslų yra regiono kultūrinės bei istorinės savimonės ugdymas. Be to, institucija įsipareigoja aktualinti bei puoselėti regioninę kultūros identitetą.¹⁰² Derėtų pastebėti, jog visų tiriamų muziejų dokumentuose nurodytos veiklos ir tikslai iš esmės akcentuoja identiškus aspektus.

Šiaulių apskrities valdyba 1923 m. kovo 11 d. įsteigė muziejų, kuris buvo pavadintas pirmojo lietuviško laikraščio „Aušra“ vardu. Pirmųjų ketverių metų laikotarpiu muziejaus veikla neišsiplėtė. Šiaulių kraštotyros draugijai šis muziejus atiteko 1928 m. Vėliau jo valdymą perėmė miesto savivaldybė. Pirmasis muziejaus vedėjas – Česlovas Liutikas (1903-1984).¹⁰³

Prieškariu „Aušros“ muziejus bei Šiaulių kraštotyros draugija vykdė bendrą veiklą. Jos metu buvo organizuojamos etnografinio pobūdžio ekspozicijos. Šių ekspedicijų dėka į muziejų pateko maždaug 70 proc. eksponatų. Tokiu būdu „Aušros“ muziejuje sudaryti fotonegatyvų fondas ir etno-grafijos archyvas. Taip pat surinkta ir nemaža dalis eksponatų archeologijos rinkiniui. Kartu su Č. Liutiku bei Peliksu Bugailiškiu „Aušros“ muziejuje veiklą vykdė ir S. Daunys, V. Vaitiekūnas, V. Trinkas, M. Čilvinaitė, A. Vitkauskas, J. Petrusis, S. Brašiškis, B. Tarvydas, A. Kriauza, V. Zdizichauskas bei kiti.¹⁰⁴

Apie 2000 eksponatų Šiaulių „Aušros“ muziejuje buvo surinkta 1930 m. Eksponatai buvo suskirstyti į kolekcijas. Ekspozicijos suskirstytos į skyrius: Archeologijos ir visuomenės istorijos, Meno, Krašto gamtos, Geografijos ir etnografijos, Meno bei Darbo. Besiplečiant „Aušros“ muziejui atsirado naujų patalpų poreikis. Visgi, naujo pastato statybos planus sujaukė miesto taryba.

Istorijos skyrius yra pats didžiausias visame muziejuje. Jis įsteigtas 1930 m. Šiame skyriuje yra saugoma maždaug 95000 pagrindinio fondo bei maždaug 35000 pagalbinių fondų priskirtų eksponatų. Istorijos skyrių sudaro Šiaulių bei Šiaurės Lietuvos istoriją perteikianti medžiaga, datuojama nuo XVI a. iki dabartinių laikų. Skyriaus eksponatų pagrindą sudaro dokumentai, nuotraukos bei negatyvai, daiktai ir spaudiniai bei numizmatika. Naujosios

¹⁰² „Žemaičių muziejaus „Alka“ nuostatai.“ *Žemaičių muziejus „Alka“*. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 29 d.] <http://www.muziejusalka.lt/files/Main/muziejaus_dokumentai/%C5%BDAM_nuostatai_2019.pdf>

¹⁰³ „Muziejaus istorija.“ *Šiaulių „Aušros“ muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 29 d.] <<https://www.ausrosmuziejus.lt/muziejaus-istorija/>>.

¹⁰⁴ Šiukščienė, Virginija. „Šiaulių „Aušros“ muziejui – 75-eri“ *Žiemgala*. 1998 Interaktyvus [žiūrėta 2021 m. gegužės 29 d.] <http://www.ziemgala.lt/saugykla/pdf/2_Siukstiene.pdf>.

istorijos sektorius muziejuje įkurtas 1993 m. panaikinus prieš tai veikusį Tarybinio laikotarpio istorijos skyrių.¹⁰⁵

Nuo „Aušros“ muziejaus įsteigimo pradėti kaupti etnografiniai eksponatai. Pažymima, jog iki prasidedant Antrajam pasauliniam karui „Aušros“ muziejaus veiklos pobūdis buvo sukonzentruotas į etnografijos rinkinių kaupimą. Būtent etnografinio pobūdžio eksponatai ir sudarė didžiąją dalį pirmosios (1928-1933 m.) bei antrosios (1933-1943 m.) ekspozicijų eksponatų. Antrojo pasaulinio karo laikotarpiu „Aušros“ muziejus neteko ketvirtadalio eksponatų, kurie priklausė Etnografijos skyriui. Dabartinais laikais skyrių sudaro daugiau negu 11000 eksponatų. Pastarųjų eksponatų tematika yra susijusi su Vidurio Lietuvos bei Žemaitijos valstiečių gyvenimo ypatumais – tai audiniai, drabužiai, papročiai, verslai bei darbo įrankiai.¹⁰⁶

Šiaulių „Aušros“ muziejaus tinklalapyje tarp jo veiklos sričių yra nurodyta, jog muziejaus išsikelti tikslai yra Šiaurės bei Vidurio Lietuvos regiono (Šiaulių miesto bei rajono, Biržų, Pasvalio, Pakruojo, Kupiškio, Jurbarko, Kėdainių, Panevėžio, Plungės, Raseinių, Tauragės, Šilalės, Skuodo, Telšių, Kelmės, Mažeikių bei Radviliškio rajonų) meno, istorijos, etnografijos ir archeologijos, o be to ir Lietuvos technikos bei fotografijos muziejinių vertybių saugojimas, tyrinėjimas, kaupimas ir jų populiarinimas. Taip pat pabrėžiama, jog vienas iš muziejaus tikslų yra ir paveldo saugojimo bei kaupimo susiejimas su informacijos visuomenei ir kultūros paslaugų teikimu bei edukacinių tikslų išpildymu. Akcentuojama ir tai, jog muziejuje siekiama puoselėti bei saugoti ir aktualizuoti nacionalinės kultūros identitetą, tuo pačiu ugdant visuomenės kultūrinę bei istorinę savimonę.¹⁰⁷

Gargždų krašto muziejus susikūrė 2005 m. kovo 3 d. Klaipėdos rajono Savivaldybės tarybos sprendimu. Muziejaus atidarymas įvyko tų pačių metų gruodžio 22 d. Laikui bėgant, muziejus plėtėsi. Priekulėje 2006 m. įkuriamas Laisvės kovų ir tremties istorijos muziejus, 2007 m. įsteigiama Agluonėnų etnografinė sodyba. Dar po dvejų metų įkurtas ir I. Simonaitytės memorialinis muziejus. J. Gižo etnografinė sodyba įsteigta 2010 m. Šiuo metu Gargždų krašto muziejus turi 15 darbuotojų: filialų vadovės, specialistai, pagalbinais darbuotojai bei administracija.¹⁰⁸

¹⁰⁵ Šiukščienė, Virginija. „Šiaulių „Aušros“ muziejui – 75-eri“ *Žiemgala*. 1998. Interaktyvus [žiūrėta 2021 m. gegužės 29 d.] <http://www.ziemgala.lt/saugykla/pdf/2_Siukstiene.pdf>.

¹⁰⁶ Ten pat.

¹⁰⁷ „Muziejaus veiklos sritys.“ *Šiaulių „Aušros“ muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 29 d.] <<https://www.ausrosmuziejus.lt/muziejaus-veikla/>>.

¹⁰⁸ „Mūsų istorija.“ *Gargždų krašto muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 29 d.] <<https://www.gargzdumuziejus.lt/musu-istorija/>>.

Pirmieji eksponatai, patekę į Gargždų krašto muziejų buvo paveldėti iš G.S. Rudžio – Gargždų kultūros centro kraštotyrininko. Didžioji dauguma iš šių eksponatų – tai XX a. Priskiriami amatininkų bei žemės ūkio įrankiai, namų apyvokos ir etnografinės buities eksponatai. Muziejui taip pat priklauso ir nemažas istorijos rinkinys. Jame saugoma daugybė dokumentų, numizmatikos eksponatų, maldaknygių (iš kurių seniausia yra priskiriama 1898 m.), laikraščių bei knygų (XX a. pirmoji pusė. Knygos leistos Mažojoje Lietuvoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose ir Latvijoje).¹⁰⁹ Pastarasis istorinis rinkinys yra skirtas pristatyti Gargždų miesto bei Klaipėdos rajono praeitį nuo XIX a. iki 1990 m. Didelis Gargždų krašto muziejuje ir dailės skyrius. Jame gausu iš rajono senųjų kapinių surinktų koplytėlių, antkapinių kryžių ir skulptūrėlių, kurias muziejui surinko Klaipėdos rajono Kultūros skyriaus darbuotojai. Be šių eksponatų, dailės skyriaus rinkiniui priklauso ir vietinių tautodailės meistrų darbai. Muziejaus ikonografijos rinkinys sudarytas iš eksponatų, kuriose muziejaus lankytojai gali išvysti Gargždų krašto objektus, vietas ir gyventojus. Tai įvairiausi planai, žemėlapiai, atvirukai bei negatyvai ir nuotraukos. Pokario rezistencija įamžinta Priekulės laisvės kovų ir rezistencijos muziejuje. Šiame Gargždų krašto muziejui priklausančiame muziejuje eksponuojami įvairiausi daiktai iš tremties vietų. Be to, per įvairias kraštotyrimines ekspedicijas yra stengiamasi surinkti įvairių eksponatų, susijusių su pokario pasipriešinimu.¹¹⁰

Dėl eksponatų trūkumo Gargždų krašto muziejus stengiasi rinkti įvairią informaciją apie vertybes iš Klaipėdos rajono, kurios yra kituose Lietuvos mokslo bei muziejinėse institucijose. Taip pat daromos jų skaitmeninės kopijos.

Nuo 2007 m. Gargždų krašto muziejui priklausanti Agluonėnų etnografinė sodyba – tai medinės Mažosios Lietuvos architektūros palikimas. Žinoma, jog šią sodybą 1921 m. nusipirko Jurgio bei Marijos Brechtų šeima. Sodybą atnaujinus gyvenamajame name įrengta ekspozicija, priskiriama XIX a. pab. – XX a. pr. Detali ekspozicijos analizė bus pateikta šio skyriaus poskyryje „Kasdienybės istorijos lokalumo apraiškos“. Autentiška sodybos aplinka ją pavertė kultūriniu objektu – sodyboje jau dvidešimt penkti metai egzistuoja iš vietos vaidintojų susibūręs klijimo teatras, kurį remia Klaipėdos universiteto teatrologai. Į Kultūros vertybių registro sąrašą Agluonėnų etnografinė sodyba įrašyta 2004 m. Kai sodyba atiteko Gargždų krašto muziejui pradėta rūpintis jos pastatų būkle. Prastėjant situacijai, muziejus 2007 m. pateikė paraišką Europos ekonominės erdvės bei Norvegijos finansinių mechanizmų paramai

¹⁰⁹Litvinaitė-Paplauskienė, Roma. „Prisistato Gargždų krašto muziejus“ *Lietuvos muziejai*. 2009. Nr. 1. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 15 d.] <http://www.museums.lt/Zurnalas/2009_01/Gargzdu_muziejus.pdf?fbclid=IwAR3r6_IHhENw4Dhh2exZ1k_E8ipCpFKHbETnIGJejLOcf682bmmOyRIBU_M> P. 18.

¹¹⁰ Ten pat. P. 19.

gauti. Paramos lėšos buvo panaudotos Agluonėnų etnografinės sodybos pritaikymo bei restauracijos darbams atlikti.¹¹¹

Skirtingai nuo Gargždų muziejaus, Mažeikių muziejus skaičiuoja dešimtis metų istorijos, nes buvo įsteigtas 1928 m. Šis muziejus eksponuoja bei saugo etnografijos, archeologijos, liaudies meno bei profesionalių dailininkų kūrybos rinkinius. Muziejaus steigėja – Mažeikių rajono savivaldybė. Mokytojas Stasys Ličkūnas – daugelį metų Mažeikių muziejui vadovavęs bei jį įkūręs žmogus. Tarpukariu S. Ličkūno veikla apėmė kultūros bei krašto tyrinėjimų sferas. Be vadovavimo muziejui, ši Mažeikių kraštui svarbi asmenybė užsiimdavo ir archeologine veikla: archeologinių paminklų lankymu bei jų tyrinėjimu. Taip pat, S. Ličkūnas viešindavo tyrinėjimų rezultatus spaudoje. Dėl materialinių sunkumų 1931 m. muziejaus įkūrėjas nusprendė Mažeikių muziejų prijungti prie „Alkos“. Prasidėjo muziejaus plėtra – persikeliama į naujas patalpas. Visgi, 1935 m. Mažeikių muziejus atsiskiria nuo „Alkos“. Būtina pabrėžti, kad būtent muziejaus įkūrėjas S. Ličkūnas daugiausiai ir prisidėjo prie jo gyvavimo. Negaudamas atlygio, šis krašto istorijai atsidavęs žmogus lankydavo apskrities gyvenvietes ir kaupė archyvinę medžiagą bei eksponatus. Pablogėjusi finansinė padėtis 1937 m. privertė archeologijos bei etnografijos rinkinius perduoti į Vytauto Didžiojo kultūros muziejų. Visgi, buvo iškeltas reikalavimas, kad pastarieji rinkiniai vis tiek bus eksponuojami Mažeikių muziejuje.

Mažeikių muziejus tarpukariu saugojo maždaug 3500 eksponatų. Didžioji dauguma iš jų priklausė etnografiniam rinkiniui. Eksponuoti liaudies raižinių anspaudai, Užgavėnių kaukės, profesionalių bei liaudies dailės kūriniai, taip pat ir keletas dalininko Pranciškaus Smuglevičiaus darbų. Karo metu, muziejaus eksponatams buvo padaryta daug žalos. Okupacinė vokiečių kariuomenė, Tumo Vaižganto pradžios mokykloje, kurioje ir veikė muziejus pavertė karine ligonine. Muziejui priklausęs turtas buvo tiesiog išmestas. Sovietmečiu muziejaus struktūra labai keitėsi. XX a. 7 deš. pradėdami steigti memorialiniai muziejai. Per 13 metų įsteigiami 5 tokio tipo muziejai: Pievėnų kaime, Juozo Garelio – buvusio LKP sekretoriaus (1968 m.) (atgavus nepriklausomybę uždarytas), toje pačioje vietovėje įkuriama ir skulptoriui Broniui Pundziui skirta ekspozicija (1972 m.), Židikuose – Marijos Pečkauskaitės-Šatrijos Raganos (1974 m.), Zastaučių kaime – režisieriui Juozui Vaičkui (1975

¹¹¹ Pancerova, Jūratė. „Agluonėnų etnografinės sodybos restauracija ir pritaikymas viešosioms reikmėms“ *Lietuvos muziejai*. 2009. Nr. 1. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 15 d.] <http://www.museums.lt/Zurnalas/2009_01/Agluonenu_restauracija.pdf?fbclid=IwAR3XhUviziSfSMCiz0dz7IJRnW_Y-u7Ja6iHQOWIB-PPAVGjV1nNTUxtFDs> P. 11.

m.), Dapšių kaime – dailininkui Česlovui Kontrimui.¹¹² Kaip ir tarpukariu, taip ir dabartiniais laikais, Mažeikių muziejus užsiima kraštotyra bei eksponatų kaupimu. Be šios veiklos taip pat yra organizuojami ir edukaciniai užsiėmimai ir parodos.

Muziejaus įkūrimo Klaipėdos mieste data galima laikyti 1924 m. Tų metų birželio 20 d. įvyko Klaipėdos muziejaus draugijos susirinkimas. Šio susirinkimo data ir laikoma muziejaus įkūrimo diena. Pradžioje, šis muziejus neturėjo daug rinkinių bei nuolatinų patalpų. Daugumą muziejaus eksponatų sudarė numizmatikos ir archeologiniai radiniai. Mažosios Lietuvos muziejų sudaro Edukacijos ir ryšių su visuomene, Archeologijos-restauravimo, Istorijos, Etnografijos bei Fondų ir apsaugos skyriai.

Panevėžio muziejaus kūrimo užuomazgas galima užčiuopti 1919 m. Anuomet, keletas entuziastų iš vyrų gimnazijos pradėjo rinkti etnografinę medžiagą. Gimtajam kraštui tirti būrelis gimnazijoje įkuriamas 1923 m. Praėjus vieneriems metams įsteigiama draugija Panevėžio gimtajam kraštui tirti. Šios draugijos vienas iš esminių tikslų ir buvo muziejaus įkūrimas. Draugijos bei muziejaus įkūrimą organizavo mokytojas Petras Bliumas, mokytojas ir kalbininkas Petras Butėnas, visuomenės veikėjas ir teisininkas Jonas Moigis, garsus gamtininkas Jurgis Elisonas bei apskrities viršininkas Vladas Rozmanas. Pirmoji šio muziejaus ekspozicija iškilmingai atidaryta 1925 m. sausio 18 d. per antrąsias Klaipėdos krašto prijungimo metines. Ekspozicija įkurdinta buvusiam Upytės pavieto teismo archyve.¹¹³

Iš pradžių eksponatai Panevėžio kraštotyros muziejų dažniausiai pasiekdavo visuomenės pastangomis. Muziejinės vertybės įgytos ir archeologinių ekspedicijų metu. Daug prisidėdavo ir vietos mokyklų mokiniai. Reikia akcentuoti, kad nemaža dalis eksponatų papildė ir kitas šalies muziejines institucijas – Kauno universiteto bibliotekai atiteko senos knygos, o Kauno Vytauto Didžiojo muziejų papildė nemaža dalis archeologinių radinių. Panevėžyje buvo palikti tikrai vietinės reikšmės eksponatai. Per 14 metų laikotarpį, nuo 1925 m. iki 1939 m. muziejinių eksponatų skaičius išaugo nuo maždaug 2000 iki daugiau negu 12000 vienetų eksponatų. Tarpukario laikais Panevėžio muziejus turėjo Numizmatikos, Istorijos, Gamtos bei Keramikos skyrius, kuris 1934 m. perorganizuotas į Etnografijos skyrių. Pabrėžtina, jog muziejaus veikla buvo orientuota į krašto istorijos bei gamtos tyrinėjimus. Muziejaus

¹¹² Ramanauskas, Vytautas. „Mažeikių muziejui – 80 metų“. *Lietuvos muziejai*. 2008. Nr. 3 Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 15 d.] <

http://www.museums.lt/Zurnalas/2008_03/LM_Nr3_2008_60_61.pdf?fbclid=IwAR2F32UMo9emwHU1_2ERiYTQfzyPrZCBtweOLdkkSQLGETimfmH-Hxen7zA> P. 61.

¹¹³ „Muziejaus istorija“. *Panevėžio kraštotyros muziejus*. [žiūrėta 2020 m. gegužės 25 d.] <<http://www.paneveziomuziejus.lt/lt/apie-mus/muziejaus-istorija>>.

internetinėje svetainėje skelbiama, kad Panevėžio muziejus, remdamasis paveldu vykdo visuomenės kultūros ir identiteto puoselėjimą.¹¹⁴

Prienų krašto muziejaus internetinėje svetainėje rašoma, jog šio muziejaus veiklos sritys apima Prienų krašto paveldo kaupimą saugojimą ir tyrinėjimą bei jo patrauklų pateikimą visuomenei. Muziejus įsteigtas 1995 m. Pirmoji vadovė – Antanina Aleknavičienė. Šis muziejus įkurtas žymaus Prienų gyventojų Cezaro Pšemenckio dar prieškariniu statytuose namuose.¹¹⁵

Raseinių krašto istorijos muziejus įsteigiamas 1975 m. Anuomet, muziejus įsikūrė profesinės technikos mokykloje. Dar anksčiau – 1930 m. šioje vietoje veikė arešto namai. Pirmosios sovietinės okupacijos laikotarpiu – 1940 m. arešto namai prijungti prie Sovietų Sąjungos kalėjimų sistemos. Profesinė technikos mokykla šiame pastate įkurta 1953 m. Raseinių krašto istorijai skirtos pirmosios penkios ekspozicijos muziejuje atidarytos 1992 m.¹¹⁶

Iš aptartų tiriamų respublikinių bei regioninių muziejų susikūrimo bruožų galima pastebėti, jog kiekvienas iš jų pasižymi tokiais pat kūrimosi tendencijomis. Kiekvienas iš šių muziejų pagrindine veiklos sritimi laikė krašto pažinimą ir daugumą aspektų stengėsi grįsti etnografija. Tokias jų nuostatas greičiausiai padiktavo tautinio atgimimo laikotarpiu atsiradęs lietuvių tautos etniškumo apibrėžimas, kuris paremtas kultūra, pasaulėžiūra ir papročiais.¹¹⁷ Pabrėžtinai ir tas faktas, jog Pirmosios Lietuvos Respublikos laikais muziejai nebandė formuoti savo krašto identiteto remdamiesi kalba. Derėtų pastebėti ir tai, jog kultūros bei papročių svarba nepakito iki dabartinių laikų, kadangi kiekvieno muziejaus misijoje pabrėžiama, kad muziejaus užduotis yra rūpintis savojo krašto istorija bei puoselėti kultūros bei visuomenės sąsajas.

3.2 Kasdienybės istorijos lokalumo apraiškos

Lokalųjį identitetą respublikinių bei savivaldybių muziejų darbuotojai savo ekspozicijose perteikia detaliam demonstruodami to krašto žmonių buities ypatumus. Šiam

¹¹⁴ „Muziejaus istorija“ *Panevėžio kraštotyros muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. gegužės 25 d.] <<http://www.paneveziomuziejus.lt/lt/apie-mus/muziejaus-istorija>>.

¹¹⁵ Nuostatai. *Prienų krašto muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. gegužės 25 d.] <<https://www.prienumuziejus.lt/veikla/>>.

¹¹⁶ Raseinių krašto muziejus. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. gegužės 25 d.] <<http://raseiniumuziejus.lt/apie-muzieju>>.

¹¹⁷ Roepstorff, Andreas ir Simoniukštytė, Aušra „Modernus lietuviškasis identitetas – šimtmetį atkuriama tradicija“. *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*. Vilnius: Lietuvos istorijos institutas. 2001 P. 151.

tikslui įgyvendinti muziejininkai kaip vizualines priemones pasitelkia atkurtą tam laikotarpiui būdingą interjerą. Šiaulių „Aušros“ muziejaus tinklalapyje detaliai perteikti Šiaurės Lietuvos bei Žemaitijos diduomenės gyvenimo ypatumai. Ekspoziciją „Provincijos dvaras ir miestas XIX a. vid. – XX a. vid.“ sudaro keletas svetainių bei galerijų, tarp kurių, kaip lokalumo pavyzdį galima paminėti Karalių ir Dvarininkų portretų galerijas. Jose lankytojai gali išvysti dalį 1972 m. rasto Girkautų lobio bei vietinių dailininkų XVII a. –XX a. nutapytų Šiaurės Lietuvos dvarininkų Burbų, Gorskių, Gruževskių, Pliaterių, Riomerių bei Pšeciševkių portretų.¹¹⁸ Dar viena „Provincijos dvaro“ ekspozicijos dalis – tai Rytų meno galerija. Šioje galerijoje galima išvysti bei vaizduojamojo meno rinkinius, atkeliavusius iš Tolimųjų Rytų. Vaizduojamojo meno rinkinyje yra daugiau negu dvi dešimtys japonų graviūrų. Šios graviūros yra priskiriamos Edo epochai (1605 – 1868). Taikomojo meno rinkinys sudaryta daugiausiai iš kiniško fajanso bei porceliano. Pastarieji eksponatai: vazonai, vazos, dubenys bei lėkštės tikriausiai buvo pagaminti toje pačioje menininko dirbtuvėje, kadangi visas šis rinkinys sudaro vieną visumą. Visi šie eksponatai į muziejų atgabenti iš Beržėnų dvaro, kuris priklausė grafienei Jadvygai Potulickaitei-Hutten-Čapskienei.¹¹⁹ Frenkelio vilos pirmajame aukšte įrengta ekspozicija „Provincijos miestas“. Pastaroji ekspozicija išsiskiria stilizuota gatve, kurioje perteiktas tarpukario Šiaulių gyvenimas akcentuojant to meto gamybos bei prekybos įstaigas. Nemažas dėmesys skirtas ir žydų indėliui į Šiaulių kasdienį bei kultūrinį gyvenimą – be atkurtų žydų krautuvių taip pat eksponuojami 24 tušu piešti piešiniai žydų kultūros bei istorijos tematika. Jų autorius dailininkas Gerardas Bagdonavičius.¹²⁰ Ekspozicijoje įrengta ir kino salė. Joje eksponuojamas XX a. pagamintas vokiškas projektorius bei jo priedai.

„Valstiečių butis ir būtis“ – tai etnografinė ekspozicija, kurioje pateikiama XVIII a. pabaigos –XX a. pirmos pusės Žemaitijos bei Šiaurės Lietuvos valstiečių butis ir būtis. Tokios ekspozicijos temos pasirinkimas buvo sąlygotas Šiaulių miesto ir regiono geografinės padėties, noro atskleisti dvasinį bei materialųjį valstiečių gyvenimą bei sukauptų muziejinių vertybių. Ši ekspozicija išdėstyta dviejose salėse. Pirmoje salėje eksponuojami daiktai susiję su valstiečių buitimi. Atkurta valstiečio trobos tiek iš lauko, tiek ir iš vidaus pateikiant tų laikų valstiečių gyvenimą. Įspūdžiui pagyvinti eksponuojami dviejų moterų manekenai su žemaitės valstietės bei miestietės rūbais. Atkurta ir kameros aplinka, kurioje eksponuojami namų apyvokos daiktai. Pati kamara dengta nendriniu stogu. Ekspozicijoje pristatomas ir lietuviškos sodybos

¹¹⁸ „Provincijos dvaras ir miestas XIX a. vid.–XX a. vid.“. *Šiaulių „Aušros“ muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. gegužės 10 d.] <<https://www.ausrosmuziejus.lt/provincijos-dvaras-ir-miestas-xix-a-vid-xx-a-vid/>>.

¹¹⁹ Ten pat.

¹²⁰ Ten pat.

maketas.¹²¹ Be atkurtų to meto pastatų eksponuojami ir valstiečių namų apyvokos bei amatams atlikti skirti daiktai: aludarių, batsiuvių, kailiadirbių, kalvių, dailidžių, puodžių įrankiai.

Kitoje salėje pateikiami su liaudies menu susiję eksponatai. Čia pristatomi įvairūs mežginiai, audiniai, mediniai žaislai, Užgavėnių kaukės ir kt. Šios salės svarbiausias eksponatas – Nukryžiuotasis. Šioje ekspozicijoje iš viso pateikta penkios dešimtys šventųjų skulptūrų, tarp kurių ir Pieta bei Rūpintojėlis. Didelę dalį šių skulptūrų sukūrė skulptorius bei kunigas Antanas Rimavičius. Ekspozicijoje taip pat galima išvysti ir iš geležies pagamintas kryžių viršūnes. Pastarieji eksponatai yra iš Šiaurės Lietuvos bei Žemaitijos.¹²² Ekspozicijos „Valstiečių butis ir būtis“ autoriai – Julius Vainorius, Skaistė Mockutė, Gražina Didžgalvienė bei Regina Tamašiūnaitė (ši autorė taip pat ir ekspozicijos dailininkė).

Šiaulių „Aušros“ muziejaus padalinyje Dviračių muziejuje nuo 2004 m. veikia ekspozicija „Dviratis technologijų pasaulyje“. Pastaroji ekspozicija detalai aprašyta ir muziejaus internetinėje svetainėje. Dviratis šioje ekspozicijoje pateikiamas ir kaip susisiekimo ir kaip sporto priemonė. Rengiant ekspoziciją laikytasi ne tik chronologijos. Eksponatai atskirai grupuoti ir pagal temas, iš kurių išsiskiria: „Šiaulių dviračių ir variklių gamykla „Vairas“, „Didysis Tūkstantmečio Taikos žygis aplink pasaulį“ „UAB „Baltik vairas“ bei kitos. Ekspozicija išsiskiria eksponatų įvairove. Joje galima išvysti ir seniausio dviračio prototipą bei namų darbo dviračius. Lankytojai gali išvysti dviračio prototipą. Juo 1792 m. naudojosi grafas de Sivrakas. Ši iš medžio pagaminta transporto priemonė buvo be vairo, tik su rankoms skirta atrama. Be to, šis daiktas buvo sunkus bei gremėzdiškas. Savaimė suprantama, jog tai kopija. Ją 1977 m. pagamino Šiaulių dviračių bei variklių gamyklos „Vairas“ stalius modeliuotojas V. Stakeliūnas. Šios ekspozicijos unikaliausias egzempliorius – tai namų darbo dviratis, sukonstruotas Žagarėje XIX a. pabaigoje. Kiekviena šios savadarbės transporto priemonės detalė buvo pagaminta namuose iš medžio ar nukaldinta iš geležies. Šis eksponatas muziejui atiteko 2002 m. Dar vienas vertingas muziejuje esantis savadarbis dviratis vadinamas „Seneliu“. Šis dviratis 1914 m. buvo pagamintas kalvio Kazio Šuopio. Kaip vieną iš seniausių šioje ekspozicijoje esančių daiktų galima paminėti vaikišką triratuką, kuris nukaldintas iš geležies 1905 m.¹²³

Populiariausi Pirmosios Lietuvos Respublikos laikais buvo Vokietijoje bei Anglijoje pagaminti dviračiai. Vienas Vokietijoje 1926 m. sukonstruotas sportinis dviratis „Durkopp“

¹²¹ „Valstiečių butis ir būtis“. *Šiaulių „Aušros“ muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. gegužės 10 d.] <<https://www.ausrosmuziejus.lt/valstieciu-buitis-ir-butis/>>.

¹²² Ten pat.

¹²³ „Dviratis technologijų pasaulyje.“ *Šiaulių „Aušros“ muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2019 m. balandžio 8 d.] <<https://www.ausrosmuziejus.lt/dviratis-technologiju-pasaulyje/>>.

irgi eksponuojamas Dviračių muziejuje. Julius Gasparaitis iš Vokietijos. Pristatinėjami ir šiuolaikiniai dviračiai. Tai monociklas (vienratis cirkuose naudojamas dviratis) „Pfinder“ pagamintas 1991 m. Anglijoje. Amerikiečių gamybos kalnų dviratis „Legacy“, pagamintas 1992 m. Figūriniam važiavimui bei velobolui žaisti skirtas 1986 m. Čekoslovakijoje sukonstruotas dviratis. Taip pat eksponuojamas ir suaugusiems skirtas triratis dviratis „Desna“. Trečiajame muziejaus aukšte yra pristatoma naujausia šios ekspozicijos tema – „Dviračių sportas Lietuvoje“. Čia pateikiami dviračių sportui skirti aksesuarai, sportinė apranga, sportininkų apdovanojimai, taip pat ir BMX dviratis, kuris priklausė šiaulietei, tarptautinės klasės sporto meistrei Vilmai Rimšaitei.¹²⁴

Muziejaus internetinėje svetainėje rašoma, kad antrajame Dviračių muziejaus aukšte esantys eksponatai yra suskirstyti pagal temas. Pagrindinis šios ekspozicijos dalies akcentas yra ne tiek dviračiai, bet labiau dviratininkai, kurie savo žygiais pasaulyje garsino Lietuvos vardą. Eksponuojamas keliautojo Liudo Alseikos dviratis, taip pat ir asmeniniai daiktai, fotografijos bei kelionės reikmenys. Pastarasis keliautojas 1960 m. organizavo bei vadovavo pirmajam tarpkontinentiniam dviračių žygiui „Klaipėda – Vladivostokas“. Derėtų paminėti ir dar vieną įdomų egzempliorių – dviratį „Red Bull“. Su šia, Vokietijoje pagal specialų užsakymą pagaminta transporto priemone Sigitas Kučas bei jo bendražygiai 1998 m. apkeliavo aplink pasaulį. Šis dviratis buvo paties S. Kučo dovana muziejui.¹²⁵

Didžiąją ekspozicijos dalį sudaro gamykloje „Vairas“ pagaminti dviračiai. Vieni iš jų – tai „Kregždutė“ bei „Ereliukas“, sukonstruoti 1951 m. Dešimt milijoninis „Ereliuko“ dviratis su užrašu „dešimt milijonų“ bei melsvu rėmu. Jis pagamintas 1984 m. Dar vienas vaikiškas dviratis ekspozicijoje – tai „Vyturėlis“ universaliu rėmu, kuris tiko tiek berniukams, tiek ir mergaitėms. Šis dviratis sukonstruotas 1974 m. Pateikiami ir dviračiai išardomais rėmais – „Rambynas“ bei „Venta“. Jų gamyba prasidėjo 1983 m. Tarp kitų eksponatų paminėti vertėtų velomobilus ir Henriko Sutkaus sukurtus veikiančius dviračių modeliukus. Ekspoziciją kūrė: vyresn. muziejininkas Algirdas Zaukas, dailininkė V. Andrulienė bei restauratorė Virginija Kulikauskaitė.

Radijo ir televizijos muziejuje įrengta ekspozicija „Garso ir vaizdo atkūrimo prietaisai“. Ekspozicijos rengimui bei jos atnaujinimui 2002 m. surinkti vertingiausi muziejaus eksponatai. Jie geriausiai padeda suvokti vaizdo ir garso atkūrimo bei kitų telekomunikacijos prietaisų modernėjimą bei jų veikimą. Ekspozicija pradedama mechaninių garso atkūrimui skirtų

¹²⁴ „Dviratis technologijų pasaulyje“. *Šiaulių „Aušros“ muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2019 m. balandžio 8 d.] <<https://www.ausrosmuziejus.lt/dviratis-technologiju-pasaulyje/>>.

¹²⁵ Ten pat.

prietaisų pristatymu. Pateikiami patefonai, muzikos automatai ir gramofonai, kurie pagaminti XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje. Derėtų paminėti 1908 m. pagamintą fonografą. Šis prietaisas sukurtas remiantis T. A. Edisono išradimu. Eksponatą muziejui padovanojo Leonardas Buivys, kurio senelis Vladas Buivys fonografą nusipirko Omske. Simfonjonas – pagamintas Vokietijoje XIX a. pabaigoje, šioje ekspozicijos dalyje yra seniausias pristatomas prietaisas. Radijo vystymuisi Lietuvoje skirtose ekspozicijose pateikiami radijo imtuvai, kurie pagaminti tiek radijo gamyklose ir dirbtuvėse, tiek pavienių entuziastų. Ekspozicijoje nemažas kiekis ir vietinės kilmės eksponatų: Šiaulių įmonėje „Dubysa“ sukonstruotas detektorinis radijo imtuvas, kurį pagamino Stasys Brašiškis. Eksponuojamas ir to paties Brašiškio sukurtas televizorius. Be šio televizoriaus pateikiami ir kiti Šiauliuose gaminti televizoriai, tarp kurių ir garsieji televizoriai „Taurus“. Ekspozicijos autorė – Genovaitė Žukauskienė, dailininkė – R. Tamašiūnaitė.

Telšių Žemaičių „Alkos“ muziejuje įkurta Žemaitijos kaimo ekspozicija, kurią sudaro šešiolika autentiškų pastatų, datuojamų XIX a. pab.–XX a. pr. Pastatai yra suskirstyti į tris: stambaus ūkininko, vidutinio valstiečio bei neturtingo valstiečio sodybas. Jose įrengtos ekspozicijos su autentiškais baldais, namų apyvokos reikmenimis bei darbo įrankiais. Interjerai praturtinti paveikslais bei kryžiais.¹²⁶ Gargždų krašto muziejuje galima išvysti Klaipėdos krašto laukininko sodybai skirtą ekspoziciją. Gyvenamojoje namo dalyje, dar vadinamoje estuba, esanti ekspozicijos dalis turi šią ypatybę.¹²⁷ Būtina akcentuoti Klaipėdos krašto sodybai skirtos ekspozicijos lokalų išskirtinumą. Muziejuje atkurtoje estuboje, kurioje vykdavo visas anuometinės Klaipėdos krašto šeimos gyvenimas vietos istorijai aktuali tuo, jog jai yra būdingas miestietiškas interjeras. Tokia tendencija šiame krašte susiklostė dėl to, jog Klaipėdos krašto gyventojai palaikė glaudžias sąsajas su Vokietija. Dėl to, ekspozicijoje ir galima išvysti iš Rytų Prūsijos atvežtus įvairius baldus – kėdės, lovos, stalas, drabužių spinta bei vaikiškas lopšys. Vienintelis, iš ekspozicijos visumos labiau išsiskiriantis „vietinis“ baldas laukininko sodyboje – tai kraitinė skrynia.¹²⁸

Prienų krašto muziejuje išlaikant autentišką bei jam priartintą interjerą įrengta suvalkietiškos seklyčios ekspozicija. Prienų krašto muziejaus filiale – Skriaudžių buities muziejuje – dar vienas lokalaus identiteto įamžinimo pavyzdys. Šiame muziejuje įkurtoje

¹²⁶ „Žemaitijos kaimo ekspozicija“. *Žemaičių muziejus „Alka“*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. gegužės 10 d.] <<http://www.muziejusalka.lt/lt/muziejaus-veikla/ekspozicijos/zemaitijos-kaimo-ekspozicija/>>.

¹²⁷ „Klaipėdos krašto laukininko sodyba“. *Gargždų krašto muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. gegužės 10 d.] <<https://www.gargzdumuziejus.lt/apie-ekspozicija/ekspozicijos/Fermentum-Tristique-Vehicula-1/>>.

¹²⁸ Ten pat.

ekspozicijoje yra daugiausia Suvalkijos regionui būdingų buities bei ūkio reikmenų, kalvystės ir virtuvės įrankių, taip pat patalynės ir audinių.¹²⁹

Mažosios Lietuvos istorijos muziejaus internetiniame puslapyje galima susipažinti su neseniai atnaujinta ekspozicija „Lietuvninkų etninė kultūra“. Šioje ekspozicijoje yra pristatomi evangelikų liuteronų, kurie XIX – XX a. 6 deš. gyveno Klaipėdos krašte bei jo pakraščiuose kasdienybės ypatumai. Pastarosios ekspozicijos tematika apima dvi – kasdienybės istorijos ir trauminio lokalumo apraiškų temas. Kasdienybės istorijos aspektas ekspozicijoje pristatomas per šias temas: buitis ir verslai (linų apdirbimas, verpimas, audimas ir lyginimas, bitininkystė bei rugių auginimas, duonos kepimas), išėginiai ir kasdieniai drabužiai, aprangos priedai, apavas, interjerai ir pamaldos namuose.¹³⁰ Ekspozicijoje prisimenami evangelikų liuteronų tikėjimą išpažinę žmonės, kurie savo tautinį identitetą išreikšdavo per lietuvių kalbą. Savojo identiteto puoselėjimas tarp evangelikų liuteronų taip pat pasireiškėdavo ir per iš kartos į kartą perduodamomis tradicijomis paremto aprangos stiliaus naudojimu. Trauminiai šios ekspozicijos aspektai bus nagrinėjami kitame šio skyriaus poskyryje „Trauminės lokalumo apraiškos“.

Panevėžio kraštotyros muziejaus ekspozicijoje „Panevėžio krašto etnografija“ pateikiama Panevėžio krašto tradicinė gyvensena bei buitis. Šioje ekspozicijoje taip pat akcentuojamos šiam kraštui būdingos dainos bei panevėžiečių tarmė.¹³¹

Prienų muziejuje esanti miesto žydams skirtoje parodoje „Kraštiečių žydų atminimui“ galima išvysti išsamią Prienų krašto žydų istoriją nuo 1677 m. Tais metais mieste gyveno viena žydų šeima. Itin akcentuojami tarpukariu gyvenę žydai bei jų įtaka Prienam. Parodoje eksponuojama verslininko L. Goldbergo 1868 m. įsteigta alaus darykla, kurią 1920 m. įsigijo Bencijonas Šakovas. Vadovaujant naujam įmonės savininkui darykla buvo modernizuota. Pastaroji įmonė valstybei mokėjo nemažus mokesčius. Darykloje gaminamas alus taip pat buvo eksportuojamas. B. Šakovas tarpukariu Prienų mieste buvo įtakingiausias bei turtingiausias asmuo. Be alaus daryklos parodoje paminėtos ir sinagoga bei pradžios mokyklos.¹³² Parodą parengė vyr. muziejininkė Anelė Rasmilavičienė bei kompiuterių specialistas Marius

¹²⁹ „Skriaudžių buities muziejus ir kalendorių ekspozicija“. *Prienų krašto muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. gegužės 10 d.] <<http://www.prienumuziejus.lt/ekspozicija/skriaudziu-buities-muziejus/>>.

¹³⁰ „Lietuvninkų etninė kultūra“. *Mažosios Lietuvos istorijos muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. gegužės 10 d.] <<https://www.mlimuziejus.lt/lt/lietuvninku-etnine-kultura/>>.

¹³¹ „Epochų dialogai“. *Panevėžio kraštotyros muziejus*. Interaktyvus [žiūrėta 2021 m. balandžio 23 d.] <<http://www.paneveziomuziejus.lt/lt/ekspozicijos/>>.

¹³² „Kraštiečių žydų atminimui“. *Prienų krašto muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. birželio 20 d.] <<http://www.prienumuziejus.lt/virtuali-paroda/krastieciu-zydu-atminimui/>>.

Kimbirauskas. Šios parodos holokausto tematikos aspektai bus nagrinėjami poskyryje „Trauminės lokalumo apraiškos“.

Liaudies meno išraiškomis lokalus identitetas perteikiamas ir Raseinių krašto istorijos muziejaus internetiniame puslapyje esančioje virtualioje parodoje „Žemaitiški raštai audiniuose“. Šioje parodoje, sukurtoje Žemaitijos 600 metų jubiliejaus proga svetainės lankytojai yra supažindinami su įvairiais audiniais, kurių ornamentika bei spalvų deriniai kaip pabrėžia parodos kūrėjai yra būdingi Žemaitijos kraštui. Muziejus turi sukaupęs lovatiesių (kapų, dirvonų) audinių, kurie yra datuojami XIX – XX a. Parodos aprašyme akcentuojama, jog Pietryčių Žemaitijoje – Raseiniuose austos lovatiesės bei audiniai dažniausia būdavo audžiamos dimų raštais, kaišytiniu bei aštuonnyčiu ruoželinio būdu.¹³³ Ypatingai retos lovatiesių spalvos – mėlyna, raudona bei balta. Be lovatiesių muziejaus etnografijos rinkinyje taip pat yra ir skarų, kurios išaustos žemaičių moterų. Šios skaros išskirtinės dėl savitos ornamentikos bei savito spalvų derinio, kuris būdingas būtent Žemaitijos regionui. Didžioji dalis skarų pagamintos iš vilnos. Jos išpuoštos įvairiausių spalvų palaidais siūlais, bumbuliukais bei skaidriųjų kuteliais.¹³⁴ Virtualioji paroda taip pat papildyta ir audinių fotografijomis. Parengta Vitos Tarvydienės.

Iš muziejinių parodų bei ekspozicijų, kuriose lokalumo aspektai yra perteikti kasdienybės istoriją, galima pastebėti, jog didžiojoje dalyje atvejų muziejinės ekspozicijos yra parengtos remiantis tokiais pačiais principais. Dėl šios priežasties jų stilistika yra itin panašaus tipo. Kita vertus, skirtumų galima įžvelgti ekspozicijų detalume. Vieni muziejai koncentruojasi autentiškos aplinkos perteikime, o kiti ekspozicijas paįvairina ir tokiais eksponatais kaip atitinkamo laikotarpio apranga bei jos detalės. Visi šie aspektai atitinka kasdienybės istorijos naratyvo apibrėžimą. Kita vertus, būtina akcentuoti, kad iš bendro kasdienybės istorijos pasakojimo konstravimo modelio išsiskiria Šiaulių „Aušros“ muziejaus pristatytus miesto pramonei skirti virtualūs pasakojimai. Tikriausiai tokį virtualių parodų ir ekspozicijų pobūdį nulemia ilga miesto pramonės istorija. Dar viena šio muziejaus ekspozicija „Provincijos dvaras ir miestas XIX a. vid.–XX a. vid.“ taip pat turi išskirtinių bruožų. Šioje ekspozicijoje pateikiamas ne paprastų Šiaulių krašto gyventojų, bet šių vietų diduomenės gyvenimo ypatumai. Visgi, derėtų pabrėžti, kad šios ekspozicijos pateikimo būdas yra toks pat kaip ir kitų su kasdienybės istorijos naratyvu susijusių parodų bei ekspozicijų. Kitų muziejų kasdienybės

¹³³ „Žemaitiški raštai audiniuose.“ *Raseinių krašto istorijos muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 10 d.] <http://raseiniumuziejus.lt/ekspozicijos/virtuali-paroda-zemaitiski-rastai-audiniuose?fbclid=IwAR2_Cf8tk3wC7P-EL_xsY7i5Zpx8QpfSN3PLWrAVFfeSsc37zZJoalbccpU>.

¹³⁴ Ten pat.

istorijos ekspozicijos ir virtualios parodos dažniausiai pristato savo krašto etnografijos bruožus. Tokia tendencija pastebėta kiekviename iš tirtų muziejų. Tematikos pasirinkimui įtakos greičiausiai turėjo muziejų įkūrimo laikotarpiu kaupti etnografiniai eksponatai bei rinkiniai.

3.3 Asmenybėmis paremtas lokalumas

Kaip ir minėta anksčiau, savivaldybių ir respublikiniuose muziejuose pasireiškiantis lokalumas itin dažnai atsispindi per ekspozicijas, kuriose įamžinta to krašto žmonių buitis. Ne išimtis ir ekspozicijos apie tame krašte gimusius ar gyvenusius žymius žmones. Mažeikių muziejaus padalinyje – Rašytojos Marijos Pečkauskaitės – Šatrijos Raganos memorialiniame muziejuje yra įrengta būtent tokia ekspozicija. Joje pateikiami rašytojos asmeniniai daiktai bei baldai.¹³⁵ Rašytojos atminimas Mažeikių muziejuje įamžintas dėl jos veiklos Mažeikių rajone esančiame Židikų miestelį. Šioje vietovėje Šatrijos Ragana pasižymėjo labiau nebe kaip rašytoja. Tik persikėlusį į provinciją, dar per Pirmąjį pasaulinį karą, rašytoja kaimo vaikams įrengė mokyklą, o vokiečiams ją uždarius keletą vaikų mokė privačiai iki pat Lietuvos nepriklausomybės atgavimo. Šatrijos Raganos rūpesčiu, miestelyje atsirado ambulatorija, kurioje kartą per savaitę būdavo nemokamai gydomi nepasiturintieji. Taip pat, rašytoja pasirūpino ir senelių namų atsiradimu Židikuose. Šių įstaigų išlaikymui reikalingus pinigus rinkdavo pati Šatrijos Ragana, organizuodama vakarus su vaidinimais bei koncertus ir loterijas.¹³⁶ Derėtų akcentuoti, jog ši informacija nėra minima rašytojai skirtoje muziejaus ekspozicijoje. Autentiškoje aplinkoje eksponuojama ir Mažeikių muziejuje esanti Biržiškų šeimai skirta ekspozicija. Tokio paties tipo ir Gargždų krašto muziejui priklausančiame Ievos Simonaitytės memorialinio muziejaus ekspozicija, skirta įamžinti šią rašytoją. Pastaroji ekspozicija skiriasi tik tuo, jog čia labiau pabrėžiamas kūrybinis su rašytoja susijęs aspektas – viename iš namo aukštų atskirai įrengta ekspozicijos dalis skirta I. Simonaitytės kūrybai.¹³⁷ Literatūrinėje ekspozicijoje yra pateikiami šios rašytojos gyvenimo faktai, kurie papildyti rankraščių faksimilėmis, nuotraukomis bei dokumentais. Raseinių krašto istorijos muziejuje įkurta Simono Stanevičiaus sodyba – muziejus. Pastarasis muziejus taip pat skirtas įamžinti

¹³⁵ „Rašytojos Marijos Pečkauskaitės – Šatrijos Raganos memorialinis muziejus.“ *Mažeikių muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. gegužės 10 d.] <<https://mazeikiumuziejus.lt/muziejaus-filialai/rasytojos-marijos-peckauskaites-satrijos-raganos-memorialinis-muziejus/>>.

¹³⁶ „Šatrijos Ragana“ *Šaltiniai.info*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. gegužės 10 d.] <<http://www.xn--altiniai-4wb.info/index/details/1393>>.

¹³⁷ „I. Simonaitytė - Mažosios Lietuvos metraštininkė“ *Gargždų krašto muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. gegužės 10 d.] <<https://www.gargzdumuziejus.lt/apie-ekspozicija/ekspozicijos/Copy-Of-Fermentum-Tristique-Vehicula2/>>.

rašytojo gyvenimą bei kūrybą. Muziejaus tinklalapyje taip pat pažymima, jog S. Stanevičiaus sodyboje – muziejuje dėmesys skiriamas ir senosios žemaitiškosios kultūros puoselėjimui.¹³⁸ Derėtų pastebėti, jog S. Stanevičiaus indėlis į Raseinių miesto istoriją yra itin didelis. Šiame mieste rašytojas ne tik gyveno, bet ir dirbo Jurgio Plioterio bibliotekoje. Joje buvo koncentruojamasi į rankraščių bei leidinių susijusių su lietuvių kalba ir Lietuvos istorija kaupimą.¹³⁹ Dar viename Raseinių krašto istorijos muziejaus filiale – Betygalos muziejuje taip pat galima išvysti žymių Raseinių krašto žmonių įamžinimą: rašytoją Joną Mačiukevičių, poetą Juozą Nekrošį, grafiką Joną Kuzminskį, medžio drožėją Juozą Grabauską bei kunigą – dailininką Praną Šniukštą.¹⁴⁰ Raseinių muziejuje nemažai dėmesio skirta ir Maironiui. Pasandravio istoriniame draustinyje – rašytojo gimtinėje bei tėviškėje veikia poetui įamžinti skirta ekspozicija. Joje vyksta Muziejų nakties renginiai, Poezijos pavasarėliai, organizuojamas tarptautinis chorų festivalis „Dainuojam Maironiui“ bei kas penkerius metus vyksta rašytojo jubiliejai.¹⁴¹ Remiantis tokiais pačiais aspektais, kaip ir Maironio sodyboje – muziejuje, Prienuose įamžintas ir rašytojas Vincas Mykolaitis – Putinas. Prienų krašto muziejuje įrengtas V. Mykolaičio – Putino gimtoji sodyba – muziejus.¹⁴² Ekspozicijos aprašyme paminėta, jog muziejus įkurtas autoriaus tėviškėje 1971 m. Taip pat akcentuojama, jog sodyboje gyvena bei ją prižiūri poeto giminaičiai.

Šiaulių „Aušros“ muziejuje veikia dvi tokio paties pobūdžio ekspozicijos: pirmajame aukšte įrengta ekspozicija pavadinimu „XX a. I p. knygnas“, o antrajame – „Poeto Jovaro gyvenamoji aplinka (XX a. 6–7 dešimt. interjerai)“. Knygyno ekspozicijoje atkurta tarpukario Lietuvos knygyno erdvė. Be knygų, žurnalų bei laikraščių čia galima pamatyti muilą, žibalinę lempą, rėmelius, statulėles bei kitokių daiktų, kadangi viso to buvo galima nusipirkti tarpukario Lietuvos knygnuose. Antrame aukšte pristatoma poeto Jovaro darbo kambario bei svetainės aplinka. Pažymėtina, jog beveik visi ekspozicijoje esantys baldai kažkada priklausė pačiam poetui Jovarui. Juos padovanojo poeto sūnus Giedrius Krikščiūnas.¹⁴³ Poetui Jovarui bei kitoms

¹³⁸ „Simono Stanevičiaus sodyba-muziejus“. *Raseinių krašto istorijos muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. gegužės 10 d.] <<http://raseiniumuziejus.lt/muziejaus-padaliniai/simono-staneviciaus-sodyba-muziejus>>.

¹³⁹ „Autorius Simonas Stanevičius“ *Antologija*. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 5 d.] <<http://antologija.lt/author/simonas-stanevicius>>.

¹⁴⁰ „Betygalos muziejus“. *Raseinių krašto istorijos muziejus* Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. gegužės 5 d.] <<http://raseiniumuziejus.lt/muziejaus-padaliniai/betygalos-muziejus>>.

¹⁴¹ „Pasandravio istorinis draustinis (poeto Maironio tėviškė)“. *Raseinių krašto istorijos muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. gegužės 11 d.] <<http://raseiniumuziejus.lt/muziejaus-padaliniai/pasandravio-istorinis-draustinis-maironio-teviske>>.

¹⁴² „V. Mykolaičio-Putino gimtoji sodyba-muziejus“. *Prienų krašto muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. gegužės 11 d.] <<http://www.prienumuziejus.lt/ekspozicija/v-mykolaicio-putino-gimtoji-sodyba-muziejus/>>.

¹⁴³ „XX a. I p. knygnas ir Poeto Jovaro gyvenamoji aplinka (XX a. 6–7 dešimt. interjerai)“. *Šiaulių „Aušros“ muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. gegužės 11 d.] <<https://www.ausrosmuziejus.lt/xx-a-i-p-knygnas-ir-poeto-jovaro-gyvenamoji-aplinka-xx-a-6-7-desimt-interjerai/>>.

anksčiau aptartoms asmenybėms skirtos ekspozicijos yra panašaus pobūdžio. Visgi, derėtų akcentuoti, kad poeto Jovaro įamžinimas Šiaulių „Aušros“ muziejaus internetinėje svetainėje nuo kitų tokio tipo ekspozicijų išsiskiria išsamesniu pateikimu.

Šiaulių „Aušros“ muziejuje įamžinta ir Ch. Frenkelio veikla. Ekspozicijoje „Žydų paveldas Šiauliuose: pirkliai Frenkeliai“ koncentruojamasi į Ch. Frenkelio karjerą bei jo labdaringą veiklą. Ekspozicija sudaryta iš originalių eksponatų bei trylikos „Drop jet“ plakatų. Šiuose plakatuose yra koncentruotai skaitmeniniu būdu pateikta daug bei įvairiapusiškos informacijos, fotografijų, spaudinių ir atspausdintų dokumentų. Įspūdingas ir ekspozicijos fonas. Ekspozicijos spalvų gama dera prie autentiško interjero. Taip pat lubose galima išvysti ir autentiškus lipdinių fragmentus.¹⁴⁴ Ch. Frenkelio fabrikas tapo tema 2012 m. gegužės 19 d. – rugsėjo 30 d. veikusiai istorinei parodai „Chaimo Frenkelio vila ir odų fabrikas – urbi et orbi“. Be paties fabriko parodoje nemažai dėmesio skirta ir batų tematikai, kadangi Ch. Frenkelis prieš Pirmąjį pasaulinį karą Rygoje įkūrė avalynės gamyklą, o jo sūnus tarpukariu įsteigė „Bato“ fabriką.¹⁴⁵ Į Ch. Frenkelį žvelgiant kaip į lokalaus identiteto aspektą būtina pabrėžti ir tai, jog kitaip negu anksčiau minėtų menininkų atvejais Šiaulių miestas bei Ch. Frenkelis yra susiję ne gimtosios vietos, bet veiklos aspektu. Gimęs Ukmergėje, savo verslininko kelią kartu su savo broliu pradėjo būtent gimtajame mieste. Visgi, nepakankamas pelnas Ch. Frenkelį privertė iš Ukmergės bei atvykti į Šiaulius. Būtent šiame mieste suklestėjo jo verslas ir taip, per savo veiklą jis lokalizuojamas su Šiaulių miestu. Be to, verta paminėti ir Ch. Frenkelio, kaip filantropo įtaka miestui. Iki mūsų dienų mieste išlikę pastatai: žydų senelių prieglauda (Vilniaus g. 88), mokykla žydų vaikams – Talmud Tora (Stoties g. 11), žydų ligoninė (Vytauto g. 101) buvo pastatyti su Frenkelių šeimos parama. Taip pat, Frenkelių šeimos namuose buvo įsikūrusi Šiaulių hebrajų gimnazija.¹⁴⁶ Būtina pažymėti, jog šie faktai „Aušros“ muziejaus internetiniame puslapyje esančiose Ch. Frenkeliui skirtose ekspozicijose bei virtualiose parodose nėra akcentuojami. Visa pastaroji informacija pateikiama atskirame Šiaulių „Aušros“ muziejaus tinklapyje esančiame aprašyme.

Iš anksčiau paminėtų žymiems krašto žmonėms skirtų muziejinių ekspozicijų Panevėžio krašto muziejuje esančios tokio tipo ekspozicijos itin išsiskiria. Šiame muziejuje garsios asmenybės pristatomos didesnę dėmesį skiriant ne buities detalėms, bet jų darbams bei

¹⁴⁴ „Žydų paveldas Šiauliuose: pirkliai Frenkeliai“. *Šiaulių „Aušros“ muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2019 m. balandžio 8 d.] <<https://www.ausrosmuziejus.lt/zydu-paveldas-siauliuose-pirkliai-frenkeliai/>>.

¹⁴⁵ „Chaimo Frenkelio vila ir odų fabrikas Šiauliuose – urbi et orbi“. *Šiaulių „Aušros“ muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. gegužės 11 d.] <<https://www.ausrosmuziejus.lt/chaimo-frenkelio-vila-ir-odu-fabrikas-siauliuose-urbi-et-orbi/>>.

¹⁴⁶ „Chaimo Frenkelio vila. Istorija“. *Šiaulių „Aušros“ muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. balandžio 23 d.] <<https://www.ausrosmuziejus.lt/istorija/>>.

pasiekimams. Ekspozicijoje „Didžiojo Panevėžio“ yra pristatomi žinomiausių miesto menininkų kūriniai. Pastarojoje ekspozicijoje muziejaus lankytojai gali susipažinti su Panevėžio keramikos simpoziumų dalyvio bei konsultanto Tado VisGirdos, stiklo menininko Remigijaus Kriuko, skulptorių Alfido Pajuodžio bei Juozo Lebednyko, dailininko Stasio Eidrigėvičiaus, fotomenininkų Sauliaus Saladūno, Algimanto Aleksandravičiaus bei Andriaus Repšio darbais.¹⁴⁷

Fotomenininkas S. Saladūnas bei jo kūryba įprasminta muziejaus darbuotojų parengtoje virtualioje parodoje „Matomas, esamas – nematytas Panevėžys, arba *genius loci* Sauliaus Saladūno fotografijose“. Šio fotografijų ciklo kūrimas prasidėjo 2014 m. Kai kurias fotografijas, žiūrovai galėjo išvysti 2015 m. vykusioje parodoje. Ji buvo eksponuojama Lietuvos dailininkų sąjungos Panevėžio skyriaus galerijoje „Galerija XX“. Nuotraukose yra perteikiama S. Saladūno gimtinė – Panevėžio miestas.

Įamžindamas Panevėžį, fotografas stengiasi daug dėmesio skirti medinės bei sovietmečio architektūros atsiradimui Panevėžyje. Po 2015 m. vykusios parodos S. Saladūno fotografijos atiteko Panevėžio kraštotyros muziejui. Muziejaus darbuotojų teigimu – tai teisingas bei logiškas žingsnis, kadangi po šių nuotraukų atsiradimo praėjus penkmečiui jos suteikia kiek kitokios prasmės. Panevėžio aplinkai sparčiai besikeičiant penkerių metų laiko tarpas atneša tokius pokyčius, kuriuos atpažinti yra ypatingai sudėtinga. Mažiau kintantys tik tokie Panevėžyje esantys statiniai, kaip bažnyčios, daugiaaukščiai gyvenamieji namai, pramoniniai objektai bei kai kurie daugiau architektūrinio unikalumo turintys pastatai.¹⁴⁸ Virtualiosios parodos rengėjai akcentuoja tai, jog šios S. Saladūno fotografijos nėra stereotipiškos. Parodos rengėjų teigimu, apžiūrinėjant šią parodą ima atrodyti, jog *genius loci* (vietos dvasios) sąvoka idealiai tiktų parodos pavadinimo papildymui.

Į Panevėžio kraštotyros muziejų buvo perduota pustrečio šimto S. Saladūno padarytų nuotraukų. Iš jų daugiau negu keturios dešimtys buvo atrinktos šiai virtualiai parodai. Pastarosiose fotografijose užfiksuoti Aukštaitijos sostinėje esantys statiniai: Vaižganto gatvėje stovintis vandens bokštas, kitas vandens bokštas, kuris yra skirtas geležinkelio reikmėms netoli S. Kerbedžio gatvės. Kitos paskirties – telefono-telegrafo stočiai priklausantis bokštas, Panevėžio bažnyčios bei jau nykstančių, ar netgi atgaivintų gamyklų ir daugelio kitų puikiai

¹⁴⁷ „Epochų dialogai“. *Panevėžio kraštotyros muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. balandžio 23 d.] <<http://www.paneveziomuziejus.lt/lt/ekspozicijos>>.

¹⁴⁸ „Matomas, esamas – nematytas Panevėžys“. *Panevėžio kraštotyros muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. balandžio 23 d.] <<http://paneveziomuziejus.lt/lt/matomas-esamas-nematytas-panevezys-sauliaus-saladuno-fotografijose/>>.

miestiečiams pažystamų Panevėžio architektūros objektų vaizdiniai yra įamžinti šioje menininko S. Saladūno parodoje.

Būtina pažymėti, jog virtualioji paroda „Matomas, esamas – nematytas Panevėžys, arba *genius loci* Sauliaus Saladūno fotografijose“ bei pats jos perteikimas internetinėje muziejaus svetainėje turi ypatingai itin ryškiai išreikštą lokalinio identiteto pobūdį. Visgi, pasitaikė ir neaiškių vietų. Parodos aprašyme teigiama, jog fotografo S. Saladūno gimtuoju miestu galima laikyti patį Panevėžį. Kita vertus, po parodos aprašymu pateiktoje fotomenininko biografijoje aiškiai nurodyta, kad S. Saladūnas iš tikrųjų yra gimęs Pasvalio rajone Kruopių kaime.¹⁴⁹ Pačioje parodoje visi būtini aspektai yra pristatyti ypatingai detaliai. Be išsamaus parodos aprašymo, detaliai pristatyta ir fotomenininko biografija. Savaime suprantama, jog šioje parodoje gausu ir fotografijų. Parodos rengėjai muziejaus fondų saugotoja Rasa Stružienė bei vyresnioji muziejininkė Silvija Kraskauskienė (kalbos redagavimas).

Albertas Stepanka – dar vienas Panevėžio miestui nusipelnęs menininkas. Jo gimimo šimtmečio proga Panevėžio kraštotyros muziejaus svetainėje parengta virtuali paroda „Išradingasis žaismės meistras“. Šios parodos pagrindiniai akcentai – tai dailės dokumentų bei lėlių teatro fotografijų archyvas. Visa tai į muziejų pateko 2018 m. Juos perdavė menininko dukterė Diana Žukauskienė bei buvusi lėlių teatro aktorė Vanda Pranskevičienė. Prisiminimais pasidalijo kita dailininko dukra, aktorė Lili Laucevičienė. Paroda sudaryta iš keturių temų: „A. Stepankos vaikystė ir kelias į dailės pasaulį“, A. Stepankos veikla Panevėžio lėlių teatre“, „Dailininkas, pedagogas, Panevėžio dailės tradicijų puoselėtojas“, A. Stepanka – Panevėžio dramos teatro vyr. dailininkas.¹⁵⁰

Panevėžio lėlių teatras savąją veiklą pradėjo 1966 m. anuometinėje I-ojoje vidurinėje mokykloje, kuri šiandien Panevėžio J. Balčikonio gimnazija. Kitais metais surengtas pirmasis pastatymas – B. Lukošiaus „Trys paršiukai“. Kitas dvi dešimtis metų lėlių teatras išgyveno savo kūrybos piką. Kiekvienais metais lėlių teatro mėgėjai galėdavo išvysti 5-6 premjerinius pastatymus. Jų pažiūrėti susirinkdavo daugiau kaip 16000 žmonių. Mėgėjiškasis teatras 1970 m. pavadintas Panevėžio lėlių liaudies teatru. Daugumoje spektaklių žiūrovai pamatydavo „dainuojančias“ lėles. Dėl šios priežasties 1985 m. teatras pervadintas į Muzikinių lėlių liaudies teatrą. Anuomet jame vaidino: Diana bei Lili Stepankaitės, Vytautas Juškevičius, Vytautas

¹⁴⁹ „Matomas, esamas – nematytas Panevėžys“. *Panevėžio kraštotyros muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. balandžio 23 d.] <<http://paneveziomuziejus.lt/lt/matomas-esamas-nematytas-panevezys-sauliaus-saladuno-fotografijose/>>.

¹⁵⁰ „Išradingasis žaismės meistras. Dailininkui, teatro scenografui Albertui Stepankai – 100“. *Panevėžio kraštotyros muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. balandžio 23 d.] <<http://paneveziomuziejus.lt/lt/virtuali-paroda-1/isradingasis-zaismes-meistras/isradingasis-zaismes-meistras-dailininkui-teatro-scenografui-albertui-stepankai-100>>.

Šantaras, Dalia Ramanauskaitė, Julė Šimonytė, Milda Tamulevičienė, Saulius Glinskis, Raimonda Glinskytė, Aldona bei Rytis Petroniai, Vanda Petrauskaitė, Sandra Keblaitytė, Arvydas bei Irena Rutkauskai, Vladas Kazlauskas, Jonas Gavėnas bei nemažai moksleivių iš Panevėžio.¹⁵¹

Atkūrus nepriklausomybę, 1990 m. Kultūros namų pastatas buvo sugražintas iki okupacijos ten buvusiai Lietuvos Šaulių Sąjungai. Lėlių teatrui teko išsikelti į priestatą. Retesnius vaidinimus bei renginius teatras rengdavo vidiniame teatro kiemelyje. Tuo metu gimė sumanymas pakeisti lėles į kaukes. Nuo tada teatras pavadintas Panevėžio savivaldybės vaikų kaukių teatru.¹⁵²

Menininkas A. Stepanka mirė 1998 m. Teatro vadove tampa J. Blėdytė-Stepankienė. A. Stepankos teatro veikla tęsėsi iki 2001 m. Per šį laikotarpį teatras parengė beveik keturias dešimtis spektaklių. Juose vietoje lėlių vaidindavo ir tikri aktoriai, kuriuos praėjus kuriam laikui pakeitė ir kaukės. A. Stepanka sakydavo, jog jam pačiam būdavo įdomiausi tie spektakliai, kuriuose kartu veikia abu – aktoriaus bei veikėjo pavidalai.

Pirmasis teatro spektaklis – B. Lukošiaus „Trys paršiukai“ susilaukė ypatingai didelės sėkmės. Šis pastatymas pristatytas teatro mėgėjams net 400 kartų. Didžiulio populiarumo susilaukė ir užsienio scenose. Išverstas į keturias kalbas. „Tris paršiukus“ taip pat išvydo ir Lietuvos televizijos žiūrovai.¹⁵³

Dailininkas A. Stepanka Panevėžio dramos teatre pradėjo dirbti baigęs studijas Vilniaus dailės institute 1951 m. Dirbti į šį teatrą menininkas atvyko pakviestas paties režisieriaus Juozo Miltinio. Pastarajame teatre A. Stepanka buvo beveik penkių dešimčių spektaklių scenografijų autorius. Kiekvienam iš šių teatro pastatymų menininkas sukurdavo itin didelį kiekį scenos vaizdų bei eskizų variantų. Be to, visi šie darbai skyrėsi vienas nuo kito. A. Stepanka sugebėdavo padaryti tokias scenines dekoracijas, su kuriomis scenos darbuotojams nebuvo sudėtinga dirbti – dekoracijas buvo įmanoma lengvai pasukti bei sukeisti. Savo išmonę menininkas parodė ir prisitaikydamas prie to laikotarpio techninių sąlygų – senajame teatro pastate stovėjusi scena turėjo trūkumą – nedidelį aukštį.¹⁵⁴ Dėl šios priežasties dailininkui ir kilo mintis įvesti mobilias dekoracijas. Taip pat, scenos grindyse nuspręsta įrengti ir liukus.

¹⁵¹ „Alberto Stepankos veikla Panevėžio lėlių teatre.“ *Panevėžio kraštotyros muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. balandžio 23 d.] <<http://paneveziomuziejus.lt/lt/virtuali-paroda-1/veikla/a-stepankos-veikla-panevezio-leliu-teatre>>.

¹⁵² Ten pat.

¹⁵³ Ten pat.

¹⁵⁴ „Albertas Stepanka – Panevėžio dramos teatro vyr. dailininkas.“ *Panevėžio kraštotyros muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. balandžio 23 d.] <<http://paneveziomuziejus.lt/lt/virtuali-paroda-1/panevezio-dramos-teatro-vyr-dailininkas/albertas-stepanka-panevezio-dramos-teatro-vyr-dailininkas>>.

Panevėžio dramos teatre vaidinę aktoriai pabrėžia, jog dailininko A. Stepankos sukurtuose scenovaizdžiuose būdavo labai daug įtikinamumo, estetikos bei realistiškumo. Iš visų A. Stepankos scenografinių darbų, kaip turintys daugiausiai išskirtinumo virtualios parodos aprašyme paminėti: J. Miltinio režisuoti pastatymai: K. Goldono „Melagis“ (1952 m.) Antono Čechovo „Žuvėdra“ (1954 m.) bei „Ivanovas“ (1960 m.) Daug dėmesio sulaukė ir dailininko darbai su režisieriaus Václavo Blédžio statytais spektakliais J. Drucės „Kasa Marė“ (1962 m.) H. Ibseno „Heda Gabler“ (1957 m. režisuota kartu su J. Miltiniu). Parodos aprašyme paminėti ir dailininko darbai su vaikams skirtais spektakliais Saumuilo Maršako „Katės namai“, Jevgenijaus Švarco „Paprastas Stebuklas“ (Donatas Banionis) bei Ekaterinos Borisovos „Juodojo ežero paslaptis“ (Jonas Alekna).¹⁵⁵ Aktorės E. Šulgaitės teigimu, vaikiškų spektaklių scenografijos būdavo taip gerai išpildytos dėl paties dailininko A. Stepankos beribės fantazijos bei jo asmenybėje egzistavusio žaismingumo.

Panevėžio kraštotyros muziejuje esantis Gabrielės Petkevičaitės-Bitės įamžinimas yra itin detalus. Muziejaus internetinėje svetainėje šiai rašytojai įprasminti yra skirtos dvi virtualios parodos: „Gabrielė Petkevičaitė-Bitė Panevėžyje: 1919–1943 metai“ ir „Gyvenimas tėvynei ir žmogui“. Pirmojoje parodoje pažymima, jog ši paroda yra parengta iš 600 vienetų eksponatų, kurie priklauso Panevėžio kraštotyros muziejui.¹⁵⁶ Didžioji dalis šių eksponatų į muziejų atkeliavo iš Marytės Gadliaukaitės – rašytojos ilgametės globotinės bei globėjos. Keletą dešimčių eksponatų muziejui padovanojo Genovaitė Balsevičienė bei kiti asmenys. Tarp eksponatų lankytojai gali išvysti pačios G. Petkevičaitės-Bitės asmeninius daiktus, nuotraukas, paveikslus, baldus, dokumentus, knygas, žurnalus bei laikraščius, užrašų knygeles ir daugybę įvairios korespondencijos – telegramų, atvirlaiškių, vizitinių kortelių, laiškų bei kt. Visi šioje parodoje pateikiami eksponatai suteikia galimybę žiūrovams pažvelgti į šios rašytojos gyvenimo įvairialypius atspalvius. G. Petkevičaitėi-Bitei skirta virtualioji paroda yra sudaryta iš šešių temų: G. Petkevičaitės-Bitės pedagoginė ir švietėjiška veikla, G. Petkevičaitės-Bitės visuomeninė ir politinė veikla, G. Petkevičaitės-Bitės kūryba ir leidiniai, G. Petkevičaitės-Bitės gyvenamoji aplinka ir butis, G. Petkevičaitės-Bitės bendravimo ratas, G. Petkevičaitės-Bitės

¹⁵⁵ „Albertas Stepanka – Panevėžio dramos teatro vyr. dailininkas.“ *Panevėžio kraštotyros muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. balandžio 23 d.] <<http://paneveziomuziejus.lt/lt/virtuali-paroda-1/panevezio-dramos-teatro-vyr-dailininkas/albertas-stepanka-panevezio-dramos-teatro-vyr-dailininkas>>.

¹⁵⁶ „Gabrielė Petkevičaitė-Bitė Panevėžyje: 1919–1943 metai.“ *Panevėžio kraštotyros muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. balandžio 23 d.] <<http://www.paneveziomuziejus.lt/lt/gabriel-petkevicait-bit-panevyje-19191943-metai/bite-panevyje-1919-1943-metai/bite-panevezyje-19191943-metai>>.

atminimo įprasminimas Panevėžyje.¹⁵⁷ Išsamesnė informacija muziejaus internetiniame puslapyje yra pateikta tik apie pirmąją šios parodos temą.

Pedagoginis rašytojos kelias prasidėjo nuo daraktoriavimo Joniškėlyje. Per Pirmąjį pasaulinį karą, Puziniškio kaime G. Petkevičaitė-Bitė organizuodavo savaitgalinius kursus suaugusiems. Mokytojauti Panevėžio gimnazijoje rašytoja pradeda 1919 m. liepos 1 d. Dirbti gimnazijoje ją pasikvietė šios mokyklos direktorius Juozas Balčikonis. Gimnazistus G. Petkevičaitė-Bitė mokė istorijos ir literatūros bei vokiečių ir lietuvių kalbų. Rašytoja 1920 m. rugsėjo 1 d. tampa gimnazijos inspektore mergaičių klasėms. Taip pat, kuri laikoma ji buvo mokytoja ir lenkų gimnazijoje.¹⁵⁸ G. Petkevičaitė-Bitė materialiai remdavo nepasiturinčius mokinius. Lėšų rinkimo tikslams 1919 m. lapkričio mėn. buvo nuspręsta, kad reikia įkurti „Žiburėlio“ draugiją. Šios draugijos uždavinys – per gimnazijos mokinių meninės saviraiškos vakarus surinktas lėšas nukreipti tiems mokiniams, kurie neturi galimybių už mokslą susimokėti patys. „Žiburėlio“ draugijos veikloje dalyvaudavo ne tik mokiniai iš pačios gimnazijos, bet ir pedagogai bei Panevėžio miesto bendruomenė. Kaip gimnazijos inspektore mergaičių klasėms G. Petkevičaitė-Bitė rūpinosi uniformų mokyklos mokinėms įvedimu. Rūpestinga rašytoja būdavo ne tik gimnazijos mokinių, bet ir pedagogų atžvilgiu. Jos iniciatyva buvo įkurta šelpimo draugija „Atsarga“, kurios tikslas buvo rūpintis vaistais, maistu bei algomis mokytojams. Virtualioje parodoje „G. Petkevičaitės-Bitės pedagoginė ir švietėjiška veikla“ ne tik išsamiai pateikiama tekstinė informacija apie rašytojos veiklą. Joje internetinės svetainės lankytojai gali susipažinti ir su gausybe fotografijų.

Dar viena virtuali paroda, įamžinanti G. Petkevičaitę-Bitę Panevėžio kraštotyros muziejuje – „Gyvenimas tėvynei ir žmogui“. Šioje rašytojos 150 metų jubiliejui skirtoje parodoje be jau prieš tai minėtos švietėjiškos veiklos lankytojams yra pristatomi ir jos politinės karjeros aspektai. Parodos aprašyme akcentuojama, jog 1920 m. rašytoja, kaip valstiečių sąjungos ir socialistų liaudininkų demokratų partijos kandidatė yra išrenkama į Lietuvos Steigiamąjį Seimą. Kaip vyriausia iš Steigiamojo Seimo buvo pirmojo posėdžio pirmininkė, be to, šioje institucijoje ji dirbo ir kaip valstybės Laikinosios Konstitucijos projekto komisijos narė.¹⁵⁹ Tais pačiais metais G. Petkevičaitė-Bitė Šveicarijos mieste Ženevoje dalyvavo

¹⁵⁷ „Gabrielė Petkevičaitė-Bitė Panevėžyje: 1919–1943 metai“. *Panevėžio kraštotyros muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. balandžio 23 d.] <<http://www.paneveziomuziejus.lt/lt/gabriel-petkevicait-bit-panevzyje-19191943-metai/bite-panevzyje-1919-1943-metai/bite-panevzyje-19191943-metai>>.

¹⁵⁸ „Gabrielė Petkevičaitė-Bitės pedagoginė ir švietėjiška veikla“. *Panevėžio kraštotyros muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. balandžio 23 d.] <<http://www.paneveziomuziejus.lt/lt/gabriel-petkevicait-bit-panevzyje-19191943-metai/pedagogine-ir-svietejiska-veikla/g-petkevicaites-bites-pedagogine-ir-svietejiska-veikla>>.

¹⁵⁹ „Virtuali paroda. Gyvenimas tėvynei ir žmogui“. *Panevėžio kraštotyros muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. balandžio 23 d.] <<http://www.paneveziomuziejus.lt/lt/virtuali-paroda-gyvenimas-tevynei-ir-zmogui/virtuali-paroda-gyvenimas-tevynei-ir-zmogui>>.

aštuntajame tarptautiniame moterų kongrese. Rašytojos iniciatyva 1920 m. susikūrė Lietuvos Aboliucionistų draugija, o 1922 m. ji taip pat dirbo ir prie Lietuvos moterų sąjungos atkūrimo. Panevėžio miesto taryboje G. Petkevičaitė-Bitė pradėjo dirbti po išrinkimo 1924 m. Rašytojos veiklos sritys savivaldos institucijoje apėmė socialinės apsaugos bei švietimo ir nepilnamečių reikalų sferas. Paroda „Gyvenimas tėvynei ir žmogui“ parengta 2011 m. Autorės Vitalija Vasiliauskaitė bei Sandra Libikienė. Dailininkė Rita Kosmauskienė.

Šioje virtualioje parodoje kaip ir prieš tai aptartoje „G. Petkevičaitės-Bitės pedagoginė ir švietėjiška veikla“ dominuoja išsamus rašytojos gyvenimo aspektų aprašymas. Visgi, ši paroda atkartoja daugelį pirmojoje parodoje pateiktų faktų, kurie yra papildyti su politiniu rašytojos gyvenimu susijusia informacija. Ši paroda taip pat papildyta ir fotografijomis. Svarbu akcentuoti, jog abi G. Petkevičaitėi-Bitei skirtos parodos svetainės lankytojams aiškiai leidžia suvokti lokalumo aspektą – jos reikšmė Panevėžiui aiškiai išreikšta abiejose parodose.

Žvelgiant į aptartas žymias asmenybes pristatančias muziejines ekspozicijas bei virtualiąsias parodas galima susidaryti įspūdį, jog lokalumas kai kuriais atvejais yra labiau jungiamojo, o ne esminio pobūdžio. Tokia tendencija išryškėja greičiausiai todėl, kad muziejų darbuotojai yra linkę pajvairinti rengiamas ekspozicijas savo krašto įžymių asmenybių asmeniniais daiktais. Ši ekspozicijų dalis ne visuomet yra susijusi su vietoje, kurioje yra eksponuojama. Šiuo atveju didesnis dėmesys yra skiriamas aspektams, kurie labiau išryškina pristatomų žinomų krašto asmenybių svarbą. Dėl to kai kurių ekspozicijų turinys, kaip ir matoma iš pateiktų pavyzdžių, neatrodo kaip lokalaus identiteto išraiška. Kita vertus, viena žymias vietos asmenybes pristatančių ekspozicijų ypatybė ir yra tai, jog jose lokalsios istorijos naratyvas yra išreiškiamas per asmeninius žymių žmonių daiktus. Visgi, derėtų pažymėti, jog virtualios parodos pateikia visai kitokį asmenybėmis paremtą lokalaus identiteto paveikslą. Parodose susitelkiama į asmenybių veiklą bei jų įtaką vietovėms. Taip pat, parodas rengiantys muziejininkai stengiasi ne tik akcentuoti šių asmenybių sąsajas su kraštais, iš kurių tos asmenybės yra kilusios, bet ir aiškiai tai nurodyti virtualių parodų aprašymuose. Išimtis Frenkeliams įamžinti skirta virtuali paroda Šiaulių „Aušros“ muziejaus internetinėje svetainėje.

3.4 Trauminės lokalumo apraiškos

Svarbią vietą muziejų parodose bei ekspozicijose užima ir trauminis lokalumo aspektas. Šiuo atveju didžioji dalis šio pobūdžio ekspozicijų ir parodų yra susijusios su sovietinės okupacijos laikotarpiu vykusia rezistencija ir trėmimais. Galima teigti, kad tokia tendencija

Lietuvos muziejuose susiformavo ne atsitiktinai. Derėtų paminėti tai, jog trauminės patirtys muziejinėse institucijose pasižymi tuo, jog jose jis yra išreiškiamas pernelyg vienpusiškai. Šiame poskyryje dėmesys bus skiriamas lokaliai traumų identitetui, kuris atsispindi respublikinių bei savivaldybių muziejų ekspozicijose bei virtualiose parodose.

Sausio 13 d. dar tik neseniai atsikūrusi Lietuvos Respublika patyrė beprecedentę jau bebyrančios Sovietų Sąjungos ginkluotą agresiją. Nors ir pagrindiniai įvykiai vyko sostinėje, neramumų būta ir kituose šalies miestuose. Ne išimtis ir Šiauliai. To meto įvykiai mieste įamžinti Šiaulių „Aušros“ muziejaus internetinėje svetainėje esančioje virtualioje parodoje „Transliacija (Ne) nutraukiama“.¹⁶⁰ Pastarojoje parodoje remiantis chronologija nupasakojami tų dienų įvykiai: šiauliečių vienijimasis dėl miesto savivaldybės pastato gynybos bei bandymai remiantis pažintimis nutraukti agresiją Vilniuje.

„Alkos“ muziejuje įamžintas tragiškas Lietuvos istorijos įvykis. Viena ekspozicija įrengta Rainių kančios koplyčios rūsyje. Ši ekspozicija skirta Rainių tragedijos atminimui. Tragedijos aukoms pagerbti 1991 m. iškilo memorialas. Jo kūrėjai: dailininkas Antanas Kmieliauskas, skulptorius Remigijus Midvikis, vitražistas Algis Dovidėnas bei architektas Algirdas Žebrauskas.¹⁶¹ Paroda „Tremtis ir rezistencija“ nuo gegužės 29 d. yra eksponuojama Gargžduose. Vieną šios parodos dalį sudaro asmeniniai ištremtų žmonių daiktai. Daugelis šių daiktų priklauso iš Klaipėdos rajono ištremtiems gyventojams. Kitoje parodos dalyje yra pristatoma antisovietinė rezistencija.¹⁶² Ekspozicijoje skirtoje įamžinti Klaipėdos rajone vykusiams trėmimams ir rezistencijai dėmesys skirtas ten vykusiai pokario rezistentų kovai bei partizanų junginiams, kurie arba veikė Klaipėdos teritorijoje arba juose buvo iš šių apylinkių kilusių partizanų. Kaip ir prieš tai minėtoje parodoje, šioje ekspozicijoje lankytojams eksponuojami tremtinių buitės ir namų apyvokos reikmenys, rankdarbiai bei įvairūs dokumentai.¹⁶³ Stenduose pateikiami tremties Lietuvoje bei Klaipėdos rajone mastai bei ištremtųjų kasdienybė. Dar viena ekspozicijos dalis – tai muziejaus rūsyje buvęs laikinas kalėjimas, kuris priklausė tuometiniam Priekulės rajono NKVD-NKGB skyriui. Lauko ekspozicijoje yra sodo namelis. Pokario laikotarpiu jį naudodavo kaip lavoninę. Šioje ekspozicijoje taip pat yra rodomas ir trėmimams naudotas vagonas.¹⁶⁴ Rezistencijos ir tremties

¹⁶⁰ „Virtuali Sausio 13-osios atminties galerija „Transliacija (Ne)nutraukiama!“ Šiaulių „Aušros“ muziejus. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. balandžio 23 d.] <<https://www.ausrosmuziejus.lt/virtuali-sausio-13-osios-atminimo-galerija-transliacija-ne-nutraukiama/>>.

¹⁶¹ „Rainių kančios koplyčia“. *Žemaičių muziejus „Alka“*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. gegužės 10 d.] <<http://www.muziejusalka.lt/lt/muziejaus-veikla/ekspozicijos/rainiu-kancios-koplycia/#.Xr2D1mIYCUk>>.

¹⁶² „Tremtis ir rezistencija Klaipėdos rajone“. *Gargždų krašto muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. gegužės 11 d.] <<https://www.gargzdumuziejus.lt/apie-ekspozicija/ekspozicijos/Fermentum-Tristique-Vehicula-22/>>.

¹⁶³ Ten pat.

¹⁶⁴ Ten pat.

ekspozicija veikia ir Mažosios Lietuvos istorijos muziejuje. Joje, kaip ir Gargždų muziejuje, pristatoma Klaipėdos krašto gyventojų tremtis bei ginkluotas pasipriešinimas.¹⁶⁵ Dar vienoje Mažosios Lietuvos internetinėje svetainėje esančioje ekspozicijoje „Lietuvninkų etninė kultūra“ taip pat daug dėmesio yra skiriama trauminiams istorijos aspektams. Ekspozicijos aprašyme minima, jog sovietinės okupacijos laikotarpiu evangelikai liuteronai jautėsi žeminami bei atstumti. Norėdami neišsiskirti lietuvninkai keisdavo savo vardus į lietuviškus bei nebesilaikė savųjų papročių. Ekspozicijos tekstinėje dalyje taip pat pabrėžiama, kad kaip ir kitiems Lietuvos gyventojams okupacijos laikotarpiu žmonėms, kilusiems iš Mažosios Lietuvos teko patirti tremtinių kančias atšiauriose Sibiro vietovėse.¹⁶⁶ Mažeikių muziejaus Laisvės kovų ekspozicijoje perteikta NKVD-MGB tardymo kambario atmosfera. Derėtų paminėti, jog be svarbiausių partizaninio karo Mažeikių krašte epizodų čia neužmirštos ir Nepriklausomybės kovos bei 1941 m. sukilimas.¹⁶⁷ Pokario rezistencijai skirta Prienų muziejaus ekspozicija „Laisvės kovos Šilavoto krašte“ taip pat yra įkurta buvusiuose milicijos bei tardymo patalpose. Ekspozicija sudaryta iš interaktyvaus žemėlapių, gausu tremtinių, politinių kalinių bei partizanų nuotraukų.¹⁶⁸ Prienų krašto muziejui priklausančiame Veiverių krašto istorijos muziejuje dėmesys išskirtinai skiriamas Lietuvos partizanų vadui Juozui Lukšai – Daumantui.¹⁶⁹ Partizanų vado reikšmė Prienų kraštui itin svarbi. Šio miesto muziejaus Veiverių padalinys J. Lukšai skiria tiek dėmesio, kadangi partizano gimtinė yra Prienų rajone esantis Juodbūdžio kaimas.

Panevėžio krašto muziejuje yra įrengta ekspozicija „Okupacijų gniaužtuose“. Joje pristatoma miesto istorija pirmosios ir antrosios sovietinių bei nacistinės okupacijų (1940–1941 ir 1944–1953 m.) laikotarpiu. Ši ekspozicija pristatoma traukinio vagonė su stumdomosiomis durimis, kuris simbolizuoja okupacinio sovietų režimo vykdytus trėmimus. Glaudesnės sąsajos su Panevėžio kraštu bei jo istorija atsispindi per pokario rezistenciją. Ekspozicijos aprašyme pabrėžiama, jog joje muziejaus lankytojai gali išvysti rašomosios mašinėlės detales, kurios buvo rastos Raguvos miške buvusiame partizanų bunkeryje. Manoma, kad šia mašinėle galėjo

¹⁶⁵ „Rezistencijos ir tremties ekspozicija“. *Mažosios Lietuvos istorijos muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. birželio 20 d.] <<https://www.mlimuziejus.lt/lt/rezistencijos-ir-tremties-ekspozicija/>>.

¹⁶⁶ „Lietuvninkų etninė kultūra“. *Mažosios Lietuvos istorijos muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. gegužės 10 d.] <<https://www.mlimuziejus.lt/lt/lietuvninku-etnine-kultura/>>.

¹⁶⁷ „Laisvės kovos Mažeikių krašte iki 1954 m.“. *Mažeikių muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. birželio 20 d.] <<https://maziemuziejus.lt/naujienos/laisves-kovos-mazeikiu-kraste-iki-1954-m/>>.

¹⁶⁸ „Laisvės kovos Šilavoto krašte“. *Prienų krašto muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. birželio 20 d.] <<http://www.prienumuziejus.lt/ekspozicija/ekspozicija-laisves-kovos-silavoto-kraste/>>.

¹⁶⁹ „Veiverių krašto istorijos muziejus, legendinio partizano Juozo Lukšos-Daumanto ekspozicija“ *Prienų krašto muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. birželio 20 d.] <<http://www.prienumuziejus.lt/ekspozicija/veiveriu-krasto-istorijos-muziejus/>>.

naudotis ir partizanas, poetas Bronius Krivickas.¹⁷⁰ Visgi, derėtų pažymėti tai, kad ekspozicijos aprašyme nėra pabrėžiama, kad Bronius Krivickas yra kilęs iš Aukštaitijos, ar Panevėžio krašto. Kitoje šios ekspozicijos dalyje „Miestas politinio atšilimo, stagnacijos ir pertvarkos metais. 1953–1990“ eksponuojama atkurta sovietinių laikų daugiabučio, kitaip dar vadinamo „chruščiovke“ virtuvė. Šioje ekspozicijoje galima išvysti gaminius, kurie buvo pagaminti Panevėžio pramonės įmonėse. Taip pat gausu įvairios dokumentinės, garsinės bei vaizdinės medžiagos, kuri muziejaus lankytojams padeda susidaryti įspūdį apie sovietinės valdžios bandymus sutelkti žmones naujos komunistinės visuomenės kūrimui. Ekspozicijoje taip pat pateikiama ir užsienio radijo stoties laida, kurioje galima girdėti ir sovietų valdžios skleidžiamus trikdžius.

„Raudonasis teroras“ – tai dar viena šios ekspozicijos dalis, skirta įprasinti 1941 m. birželio įvykiams bei šios tragedijos aukoms atminti. Čia įamžinti gydytojai Stanislovas Mačiulis, Juozas Žemgulis, Antanas Gudonis, gailestingoji sesuo Zinaida Kanis - Kanevičienė, geležinkelininkas Kazys Šlekys, buhalterio padėjėjas Antanas Čibinskas ir technikas Vilhelmas Vaišvila. Šiems prie Panevėžio cukraus fabriko nužudytiems asmenims pagerbti skirta ekspozicija įrengta muziejaus pagrindinio pastato rūsyje. Pirmoji ekspozicijos dalis perteikia šių žmonių veiklą dar prieškarui. Pastarajam laikotarpiui įprasinti įrengtas Z. Kanis - Kanevičienės buto interjeras. Šioje ekspozicijos dalyje muziejaus lankytojams taip pat pristatomas ir NKVD tardytojo kabinetas su įvairiais autentiškais daiktais – telefonu, tardomiesiems skirta taburete, staline lempa ir atkurta NKVD karininko uniforma. Ekspoziciją papildė penki stendai, kurie įkomponuoti tarp grotų. Juose pasakojami tragiški įvykiai bei tai, kaip yra išsaugomas jų atminimas.

Panevėžio kraštyros muziejuje lankytojai gali išvysti ir Pasipriešinimui sovietinei okupacijai ir Sąjūdžiui skirtą ekspoziciją. Pastaroji ekspozicija atspindi laikotarpį nuo 1940 m. birželio 15 d. iki 1990 m. kovo 11 d. Įspūdį sustiprina vaizdingas interjeras bei nuotraukos, taip pat ir autentiški eksponatai, kurie padeda susipažinti su antisovietiniu judėjimu.¹⁷¹

Didžiulę svarbą lokalioms trauminėms patirtims turi ir holokaustas. Vietos žydų tragedija įamžinta Prienų krašto muziejaus virtualioje parodoje „Kraštiečių žydų atminimui“. Šioje 2017 m. parengtoje parodoje detalai pateikiamos Prienų krašte vykdytos žydų žudynės. Paminėti ne tik žydai iš pačių Prienų, bet ir miesto kareivinėse laikyti žydai iš apylinkėse esančių Jiezno, Birštono, Veiverių, Balbieriškio, Stakliškių ir kitų vietovių. Iš viso nužudyta

¹⁷⁰ „Epochų dialogai“. *Panevėžio kraštyros muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. balandžio 23 d.] <<http://www.paneveziomuziejus.lt/lt/ekspozicijos>>.

¹⁷¹ Ten pat.

daugiau negu tūkstantis žmonių.¹⁷² Parodoje akcentuojami ir nacių kolaborantai, kuriems vadovavo Bronius Norkus. Nacistinės Vokietijos okupacija prisiminta ir Panevėžio kraštotyros muziejuje. Jai skirta ekspozicijos dalis pateikiama viename iš anksčiau minėto traukinio vagonų. Čia dėmesys skiriamas nacių vykdytam romų bei žydų genocidui. Taip pat ekspozicijoje galima pamatyti ir Vermachto generolo F. W. Bachnerio lazda.¹⁷³

Būtina akcentuoti, jog Prienų žydų istorijai skirta virtualioji paroda pasižymi labai išsamiu informacijos pateikimu ir visapusiškumu. Šioje virtualioje parodoje skirta pakankamai dėmesio tiek žydų kasdienybei, tiek ir karo metų negandoms. Parodoje gausu tuometinių bei šių laikų fotografijų, žemėlapių, dokumentų bei kitokios medžiagos. Be to, derėtų pastebėti ir tai, jog pastaroji paroda yra pateikiama nevengiant nepatogių temų. Virtualioji paroda „Kraštiečių žydų atminimui“ kitaip negu kitos Prienų krašto muziejaus bei kitų tirtų muziejinių institucijų internetinių svetainių virtualios parodos ir ekspozicijos perteikiamos abstrakčiau. Šioje, Prienų krašto žydus pristatančioje parodoje nėra vengiama pateikti informacijos ir apie okupantams talkinčius vietinius gyventojus.

Trauminės lokalumo išraiškos ištirtuose muziejų ekspozicijose pasižymi įvairiais perteikimo būdais, kurie atspindi teorinius naratyvo pateikimo metodus. Ekspozicijose bei parodose dažniausiai akcentuojamos lietuvių tautos tragedijos sovietmečiu, labai dažnai tam pasitelkiant rezistenciją bei trėmimus. Sovietiniais laikais įvykusios tragedijos dominuoja visuose ištirtų muziejų ekspozicijos bei parodose. Išimtis Šiaulių „Aušros“ muziejus. Sovietmetis perteikiamas kaip visoje šalyje įvykęs reiškinys. Tokios išimties pavyzdys tai paroda „Radijas ir televizija – sovietmečio propagandos priemonės Lietuvoje“. Šioje parodoje akcentuojama visoje Lietuvoje sovietmečiu vykdyta cenzūra.¹⁷⁴ Sovietų okupacijos laikotarpio pateikimas muziejų parodose bei ekspozicijose iš dalies apėmė ir kasdienybės istorijai bei žymioms asmenybėms skirtų ekspozicijų pateikimo bruožus (Prienų krašto ir Panevėžio kraštotyros muziejai). Kritiškesnis požiūris į holokaustą detaliau išreikštas tik Prienų krašto muziejaus virtualioje parodoje „Kraštiečių žydų atminimui“. Visgi, holokausto tematika šiame muziejuje sugretinama su vietos žydų istorija, tragedijos neišskiriant kaip atskiros temos. Vis dėlto, būtina pabrėžti, kad trauminio pobūdžio lokalumo apraiškos, ištirtose savivaldybių bei

¹⁷² „Kraštiečių žydų atminimui“. *Prienų krašto muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. birželio 20 d.] <<http://www.prienumuziejus.lt/virtuali-paroda/krastieciu-zydu-atminimui/>>.

¹⁷³ „Epochų dialogai“. *Panevėžio kraštotyros muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. balandžio 23 d.] <<http://www.paneveziomuziejus.lt/lt/ekspozicijos>>.

¹⁷⁴ „Radijas ir televizija – sovietmečio propagandos priemonės Lietuvoje“. *Šiaulių „Aušros“ muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. balandžio 23 d.] <<https://www.ausrosmuziejus.lt/siuo-metu-veikiancios-parodos/>>.

respublikinių muziejų parodose bei ekspozicijose atitinka teorinius istorinio pasakojimo pateikimo aspektus.

Žvelgiant į pateiktas muziejų ekspozicijas bei parodas galima susidaryti įspūdį, jog lokalumas yra beveik identiškai perteikiamas tiek regioninių tiek ir respublikinių muziejų ekspozicijose bei virtualiose parodose. Tokį jų identiškumą galima pagrįsti tuo, jog ekspozicijos ir virtualios parodos yra rengiamos remiantis tokio paties pobūdžio medžiaga: asmeniniai daiktai, korespondencija, namų apyvokos daiktai bei kt. Nereikėtų užmiršti ir to, kad egzistuoja didelė pačių muziejaus darbuotojų įtaka, kuri atsispindi ekspozicijų bei parodų kūrime. Norėdami į muziejus pritraukti lankytojų, muziejininkai lokalumo aspektus stengiasi perteikti įvairiais būdais, pavyzdžiui, eksponuodami to krašto įžymių žmonių ar paprastų gyventojų daiktus, nors tie daiktai ir nėra būdingi kraštui, kuriame yra įkurtas muziejus. Tokiu būdu greičiausiai siekiama labiau praturtinti savo pristatomas virtualias parodas bei ekspozicijas. Derėtų atskirai aptarti ir žymioms asmenybėms pagerbti skirtas virtualias parodas. Būtina pažymėti, jog jose muziejų darbuotojai stengiasi pakankamai išsamiai perteikti visus su aptariama žymia asmenybe susijusius aspektus, savaimė suprantama neužmirštant ir lokalojo identiteto apraiškų. Jose, kaip ir nurodyta pateiktuose pavyzdžiuose akcentuojama žymios asmenybės reikšmė gimtajam kraštui, nuveikti darbai bei kiti svarbūs akcentai. Trauminis lokalumo aspektas tokiu savo lankstumu nepasižymi. Perteikiant traumines patirtis, daugiau koncentruojamasi į savo kraštiečių patirtas skriaudas (nagrinėtais atvejais antisovietinė pokario rezistencija, trėmimai bei holokaustas). Galima pastebėti ir tai, kad ekspozicijų pateikimas ir detalumas šiais atvejais taip pat išsiskiria. Vieni muziejai akcentuoja asmenybių svarbą (Prienu muziejaus filialas, Panevėžio kraštotyros muziejus). Kiti pateikia daugiau autentiškų eksponatų (Gargždų krašto muziejus).

Išvados

1. Identitetų teorijos pasižymi įvairialypėmis prieigomis. Užsienio ir Lietuvos teoretikai identitetus apibrėžia remdamiesi tokiais identitetus formuojančiais aspektais kaip žmonių išvaizda, elgsena ir žmogiškosios patirtys. Lietuvių mokslininkai į identitetą – žvelgia kaip į konstrukcinį reiškinį. Identitetai asmens ribose gali pasireikšti visuose žmogaus bruožuose – išvaizdoje, bendravime ir elgsenoje bei kultūriniuose aspektuose.
2. Lietuvių tautinis identitetas pradeda formuotis XIX a. pabaigoje per Tautų pavasarį. Daugelis lietuvių tautinį tapatumą tyrinėjusių mokslininkų laikosi nuomonės, jog lietuvių tautinis identitetas yra pagrįstas gimtąja kalba bei jos vartojimu. Visgi, egzistuoja įvairių teorijų, kad kalba arba nebuvo pagrindinis lietuvių tautinį identitetą formavęs veiksnys, arba netgi tam iš viso neturėjo jokios reikšmės.
3. Lokalumo samprata nėra vienpusiškas elementas. Lokalumą galima apibrėžti ir kaip teritorinį bruožą ir kaip socialinį aspektą, kuriam yra būdingos visuomenių sąsajos. Muziejininkystėje lokalumas yra siejamas su lokalia istorija, mikroistorija bei vietinės reikšmės muziejinėmis institucijomis.
4. Istorinis pasakojimas – tai vienas iš pagrindinių elementų, kuris yra būtinas tinkamam istoriniam darbui atlikti. Dažniausiai naratyvas dominuos tokiuose istorikų darbuose kur bus stengiamasi perpasakoti istoriją. Svarbiausia naratyvo paskirtis yra įvairių įvykių ir procesų modeliavimas bei pateikimas.
5. Naratyvo formavimas muziejaus ribose labai skiriasi nuo paprasto istorinio pasakojimo kūrimo. Šioje terpėje daugiau dėmesio yra skiriama adresatui – muziejaus lankytojui. Dėl to, teoretikai teigia, jog muziejininkams derėtų labiau koncentruotis į žmogiškąsias patirtis labiau suvokti savo auditorijas. Politinės peripetijos turi itin daug reikšmės muziejų veiklai bei naratyvo kūrimui. Istorijos muziejams taip pat daug reikšmės turi ir atminties kultūros aspektai.
6. Lokalaus identiteto apraiškos Lietuvos respublikinių bei regioninių muziejų internetinėse ekspozicijose bei virtualiose parodose pasižymi labai panašia tematika. Istorinis pasakojimas dažniausiai kuriamas remiantis kasdienybės istorijos, žymių krašto asmenybių ir trauminio lokalaus identiteto aspektais. Didžiausi skirtumai tarp muziejų internetiniuose puslapiuose pateikiamų virtualių parodų ir ekspozicijų pastebėti tematikos pasirinkime. Skirtingų muziejų internetiniuose puslapiuose pastebėtas tematikos išsamumo skirtumas – vienuose labiau siekta akcentuoti

kasdienybės istoriją, kituose koncentruotasi į asmenybes, trauminiai lokalaus identiteto bruožai beveik visada pateikti vienpusiškai.

ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

Interneto šaltiniai.

1. „Albertas Stepanka – Panevėžio dramos teatro vyr. dailininkas“. *Panevėžio kraštotyros muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. balandžio 23 d.] <<http://paneveziomuziejus.lt/lt/virtuali-paroda-1/panevezio-dramos-teatro-vyr-dailininkas/albertas-stepanka-panevezio-dramos-teatro-vyr-dailininkas>>.
2. „Alberto Stepankos veikla Panevėžio lėlių teatre“. *Panevėžio kraštotyros muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. balandžio 23 d.] <<http://paneveziomuziejus.lt/lt/virtuali-paroda-1/veikla/a-stepankos-veikla-panevezio-leliu-teatre>>.
3. „Apie muziejų“. *Žemaičių muziejus „Alka“*. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 29 d.] <<http://www.muziejusalka.lt/lt/struktura-ir-kontaktai/apie-muzieju/>>.
4. „Betygalos muziejus.“ *Raseinių krašto istorijos muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. gegužės 5 d.] <<http://raseiniumuziejus.lt/muziejaus-padaliniai/betygalos-muziejus>>.
5. „Chaimo Frenkelio vila. Istorija“. *Šiaulių „Aušros“ muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. balandžio 23 d.] <<https://www.ausrosmuziejus.lt/istorija/>>.
6. „Chaimo Frenkelio vila ir odų fabrikas Šiauliuose – urbi et orbi“. *Šiaulių „Aušros“ muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. gegužės 11 d.] <<https://www.ausrosmuziejus.lt/chaimo-frenkelio-vila-ir-odu-fabrikas-siauliuose-urbi-et-orbi/>>.
7. „Dviratis technologijų pasaulyje.“ *Šiaulių „Aušros“ muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2019 m. balandžio 8 d.] <<https://www.ausrosmuziejus.lt/dviratis-technologiju-pasaulyje/>>.
8. „Epochų dialogai“. *Panevėžio kraštotyros muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. balandžio 23 d.] <<http://www.paneveziomuziejus.lt/lt/ekspozicijos>>.

9. „Gabrielė Petkevičaitė-Bitė Panevėžyje: 1919–1943 metai“. *Panevėžio kraštotyros muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. balandžio 23 d.] <<http://www.paneveziomuziejus.lt/lt/gabriel-petkevicait-bit-panevzyje-19191943-metai/bite-panevzyje-1919-1943-metai/bite-panevzyje-19191943-metai>>
10. „Gabrielė Petkevičaitė-Bitės pedagoginė ir švietėjiška veikla“. *Panevėžio kraštotyros muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. balandžio 23 d.] <<http://www.paneveziomuziejus.lt/lt/gabriel-petkevicait-bit-panevzyje-19191943-metai/pedagogine-ir-svietejiska-veikla/g-petkevicaites-bites-pedagogine-ir-svietejiska-veikla>>.
11. „Išradingasis žaismės meistras. Dailininkui, teatro scenografui Albertui Stepankai – 100“. *Panevėžio kraštotyros muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. balandžio 23 d.] <<http://paneveziomuziejus.lt/lt/virtuali-paroda-1/isradingasis-zaismes-meistras/isradingasis-zaismes-meistras-dailininkui-teatro-scenografui-albertui-stepankai-100>>.
12. „Klaipėdos krašto laukininko sodyba“. *Gargždų krašto muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. gegužės 10 d.] <<https://www.gargzdumuziejus.lt/apie-ekspozicija/ekspozicijos/Fermentum-Tristique-Vehicula-1/>>.
13. „Kraštiečių žydų atminimui“. *Prienu krašto muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. birželio 20 d.] <<http://www.prienumuziejus.lt/virtuali-paroda/krastieciu-zydu-atminimui/>>.
14. „Laisvės kovos Mažeikių krašte iki 1954 m.“. *Mažeikių muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. birželio 20 d.] <<https://mazeikiuumuziejus.lt/naujienos/laisves-kovos-mazeikiu-kraste-iki-1954-m/>>.
15. „Laisvės kovos Šilavoto krašte“. *Prienu krašto muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. birželio 20 d.] <<http://www.prienumuziejus.lt/ekspozicija/ekspozicija-laisves-kovos-silavoto-kraste/>>.
16. „Lietuvninkų etninė kultūra“. *Mažosios Lietuvos istorijos muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. gegužės 10 d.] <<https://www.mlimuziejus.lt/lt/lietuvininku-etnine-kultura/>>.

17. „Matomas, esamas – nematytas Panevėžys“. *Panevėžio kraštotyros muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. balandžio 23 d.] <<http://paneveziomuziejus.lt/lt/matomas-esamas-nematytas-panevezys-sauliaus-saladuno-fotografijose/>>.
18. „Muziejaus istorija“ *Panevėžio kraštotyros muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. gegužės 25 d.] <<http://www.paneveziomuziejus.lt/lt/apie-mus/muziejaus-istorija>>.
19. „Muziejaus veiklos sritys.“ *Šiaulių „Aušros“ muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 29 d.] <<https://www.ausrosmuziejus.lt/muziejaus-veikla/>>.
20. „Mūsų istorija.“ *Gargždų krašto muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 29 d.] <<https://www.gargzdumuziejus.lt/musu-istorija/>>.
21. Nuostatai. *Prienų krašto muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. gegužės 25 d.] <<https://www.prienumuziejus.lt/veikla/>>.
22. „Pasandravio istorinis draustinis (poeto Maironio tėviškė).“ *Raseinių krašto istorijos muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. gegužės 11 d.] <<http://raseiniumuziejus.lt/muziejaus-padaliniai/pasandravio-istorinis-draustinis-maironio-teviske>>.
23. „Provincijos dvaras ir miestas XIX a. vid.–XX a. vid.“. *Šiaulių „Aušros“ muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. gegužės 10 d.] <<https://www.ausrosmuziejus.lt/provincijos-dvaras-ir-miestas-xix-a-vid-xx-a-vid/>>.
24. „Radijas ir televizija – sovietmečio propagandos priemonės Lietuvoje“. *Šiaulių „Aušros“ muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. balandžio 23 d.] <<https://www.ausrosmuziejus.lt/siuo-metu-veikiancios-parodos/>>.
25. „Rainių kančios koplyčia“. *Žemaičių muziejus „Alka“*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. gegužės 10 d.] <<http://www.muziejusalka.lt/lt/muziejaus-veikla/ekspozicijos/rainiu-kancios-koplycia/#.Xr2D1mIYCUk>>.
26. „Rašytojos Marijos Pečkauskaitės – Šatrijos Raganos memorialinis muziejus.“ *Mažeikių muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. gegužės 10 d.] <<https://mazeikiumuziejus.lt/muziejaus-filialai/rasytojos-marijos-peckauskaites-satrijos-raganos-memorialinis-muziejus/>>.

27. „Simono Stanevičiaus sodyba-muziejus“. *Raseinių krašto istorijos muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. gegužės 10 d.] <<http://raseiniumuziejus.lt/muziejaus-padaliniai/simono-staneviciaus-sodyba-muziejus>>.
28. „Skriaudžių buities muziejus ir kalendorių ekspozicija“. *Prienu krašto muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. gegužės 10 d.] <<http://www.prienumuziejus.lt/ekspozicija/skriaudziu-buities-muziejus/>>.
29. „Tremtis ir rezistencija Klaipėdos rajone“. *Gargždų krašto muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. gegužės 11 d.] <<https://www.gargzdumuziejus.lt/apie-ekspozicija/ekspozicijos/Fermentum-Tristique-Vehicula-22/>>.
30. „Valstiečių buitis ir būtis“. *Šiaulių „Aušros“ muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. gegužės 10 d.] <<https://www.ausrosmuziejus.lt/valstieciu-buitis-ir-butis/>>.
31. „Veiverių krašto istorijos muziejus, legendinio partizano Juozo Lukšos-Daumanto ekspozicija“ *Prienu krašto muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. birželio 20 d.] <<http://www.prienumuziejus.lt/ekspozicija/veiveriu-krašto-istorijos-muziejus/>>.
32. „Virtuali paroda. Gyvenimas tėvynei ir žmogui“. *Panevėžio kraštotyros muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. balandžio 23 d.] <<http://www.paneveziomuziejus.lt/lt/virtuali-paroda-gyvenimas-tevynei-ir-zmogui/virtuali-paroda-gyvenimas-tevynei-ir-zmogui>>.
33. „Virtuali Sausio 13-osios atminties galerija „Transliacija (Ne)nutraukiama!““. *Šiaulių „Aušros“ muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. balandžio 23 d.] <<https://www.ausrosmuziejus.lt/virtuali-sausio-13-osios-atminimo-galerija-transliacija-ne-nutraukiama/>>.
34. „Žemaitijos kaimo ekspozicija“. *Žemaičių muziejus „Alka“*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. gegužės 10 d.] <<http://www.muziejusalka.lt/lt/muziejaus-veikla/ekspozicijos/zemaitijos-kaimo-ekspozicija/>>.
35. „Žemaitiški raštai audiniuose“. *Raseinių krašto istorijos muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 10 d.]

<http://raseiniumuziejus.lt/ekspozicijos/virtuali-paroda-zemaitiski-rastai-audiniuose?fbclid=IwAR2_Cf8tk3wC7P-EL_xsY7i5Zpx8QpfSN3PLWrAVFfeSsc37zZJoalbcpU>.

36. „Žydų paveldas Šiauliuose: pirkliai Frenkeliai“. *Šiaulių „Aušros“ muziejus*. Interaktyvus. [žiūrėta 2019 m. balandžio 8 d.] <<https://www.ausrosmuziejus.lt/zydu-paveldas-siauliuose-pirkliai-frenkeliai/>>.

Literatūra.

1. Assmann, Aleida. „Prisiminimai ir atmintis“ *Bernardinai.lt* Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 12d.] <<https://www.bernardinai.lt/2011-05-09-aleida-assmann-prisiminimai-ir-atmintis/?fbclid=IwAR3uOwffpWMN5q3Ata5TWiJBzsyRa8tory3idZS74VXHb4iNq7fKwK3-PIM>>.
2. Assmann, Jan. „Collective memory and Cultural Identity“ *New German Critique*. Durham: Duke University Press, 1995 P. 125–133.
3. Astramskas, Arūnas. „Panevėžio muziejaus pasakojimo konstravimas“. *Lietuvos muziejai*. 2020. Nr. 4. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 5 d.] <<http://museums.lt/wp-content/uploads/LIETUVOS-MUZIEJAI-20204.pdf>>.
4. „Autorius Simonas Stanevičius“ *Antologija*. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 5 d.] <<http://antologija.lt/author/simonas-stanevicius>>.
5. Baločkaitė, Rasa. „Paveldo karai Lietuvoje ir pasaulyje“ *Kultūros barai*. Vilnius: Kultūros barų leidykla, 2016. Nr.4. P. 42–48. Interaktyvus [žiūrėta 2021 m. gegužės 26 d.] <https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/32261/1/ISSN01343106_2016_N_4.PG_42-48.pdf>.
6. Baškienė, Rasa. „Karo istorikas V. Rakutis: „Istorijai tapus kovos lauku pasirinkimas nekariauti tampa pralaimėjimu““. *Bernardinai.lt* Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės

- 26 d.] <<https://www.bernardinai.lt/karo-istorikas-v-rakutis-istorijai-tapus-kovos-lauku-pasirinkimas-nekariauti-tampa-pralaimejimu/>>.
7. Burke, Peter J., Stets, Jan E. *Identity theory*. New York: Oxford University Press, 2009.
 8. Castells, Manuel. „Globalisation and Identity“ *Quaderns de la Mediterrània*. Barcelona: IEMed. 2010. Nr. 14. <https://www.iemed.org/publicacions/quaderns/14/qm14_pdf/15.pdf>. P. 89 – 98.
 9. Clarke, Rosemary. „Government policy and art museums in the United Kingdom“. *The economics of art museums 1991*. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. kovo 26 d.] <<https://core.ac.uk/download/pdf/6919502.pdf>>. P. 271 – 326.
 10. Černiauskytė, Aistė. „Paminklų griovimas JAV: kova su rasizmu ar istorijos naikinimas?“ *Bernardinai.lt* Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 25 d.] <<https://www.bernardinai.lt/2017-08-29-paminklu-griovimas-jav-kova-pries-rasizma-ar-istorijos-naikinimas/>>.
 11. Donskis, Leonidas. „Tapatybė: savęs klasifikavimas ar pasiekimas?“ *Bernardinai.lt* Interaktyvus. [žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d.] <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2006-06-12-leonidas-donskis-tapatybe-saves-klasifikavimas-ar-pasiekimas/5256?fbclid=IwAR3U3zQNDq1dM8Y-gt97G_w8mZJQRukXnE8BmVGJngqhEyAdojNZTXd5czY>.
 12. Grigas, Romualdas. „Lokalumas ir tapatybė (identitetas): sociopolitologinės įžvalgos“. *Lietuvos lokalinių tyrimų padėtis*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2005. P. 16 – 26.
 13. Hroch, Miroslav. *Mažosios Europos tautos*. Vilnius: Mintis, 2012.
 14. Jašinskienė, Agnė. „Ir JAV vyksta karas dėl istorinių paminklų“ *Verslo žinios*. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 25 d.] <<https://www.vz.lt/laisvalaikis/akiraciai/2019/08/04/ir-jav-vyksta-karas-del-paminklu>>.
 15. Kavanagh, Gaynor. Preface. *Making Histories in Museums* Sud. Kavanagh, Gaynor. London: Leicester University Press, 1999. P. xi–xiv.
 16. Kelpša, Mindaugas. „Muziejų visuomeninio vaidmens dilema.“ *Muziejininkystės studijos*. Sud. Puškorius, Arūnas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2014. T. 3. P. 10–21.
 17. Keršytė, Nastazija. „Lietuvos muziejai tarp mokslo ir ideologijos diskurso XX amžiaus antroje pusėje.“ *Kultūros paminklai*. 9 Sud. Bardauskas, Juozas. Vilnius: Savastis, 2002. P. 74–85.

18. Knorpp, Barbara. „Heimat museums and notions of home“. *Journal of museum ethnography*. 2009. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. kovo 26 d.] <https://www.jstor.org/stable/41417135?seq=1#metadata_info_tab_contents>. P.9 – 21.
19. Laužikas, Rimvydas. „Pagrindinės teorinės idėjos.“ *Naratyvų labirintuose: Lietuvos ir Ukrainos muziejų patirtys*. Sud. Šermukšnytė, Rūta, et al. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2019. P.95–98.
20. Lavrukaitis, Domas. „Lietuvių tautos filologinis atgimimas XIX-XX a.“ *Bernardinai.lt* Interaktyvus. [žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d.] <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2016-07-06-lietuviu-tautos-filologinis-atgimimas-xix-xx-a/146311>>.
21. Levine, Charles. „Introduction: structure, development and identity formation“ *Identity: an international journal of theory and research*. Ontario: Lawrence Erlbaum Associates, 2003. P. 191 – 195
22. Litvinaitė-Paplauskienė, Roma. „Prisistato Gargždų krašto muziejus“ *Lietuvos muziejai*. 2009. Nr. 1. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 15 d.] <http://www.museums.lt/Zurnalas/2009_01/Gargzdu_muziejus.pdf?fbclid=IwAR3r6_IHhENw4Dhh2exZ1k_E8ipCpFKHbETnIGJeJLOcf682bmmOyRIBU_M> P. 18 – 19.
23. Lukoševičius, Olijardas. „Regioniniai muziejai: paskirtis ir reikšmė“. *Lietuvos muziejai*. 2003. Nr. 4. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. kovo 26 d.] <http://www.museums.lt/Zurnalas/regioniniai_muziejai_2003_4.htm>.
24. Matulevičienė, Saulė. „Apie paveldo komunikaciją, arba XXI a. muziejų. Pokalbis su Vilniaus universiteto Muzeologijos katedros vedėju Rimvydu Laužiku.“ *Liaudies kultūra*. Vilnius: Lietuvos nacionalinis kultūros centras, 2016 Nr. 2. P. 1 – 6.
25. Meilutienė, Gražina. *Kaišiadorių muziejus – lokalaus muziejaus pavyzdys*. Magistro darbas. Vilnius. Vilniaus universitetas. 2008.
26. Morkūnienė, Jūratė. *Individų tapatumas: tarp tradicijos ir inovacijų*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2012. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 29 d.] <<https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16858/9789955194538.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>.
27. „Nuimta atminimo lenta J. Noreikai-Generolui Vėtrai.“ *Bernardinai.lt* Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 26 d.] <<https://www.bernardinai.lt/2019-07-27-nuimta-atminimo-lenta-j-noreikai-generolui-vetrai/>>.

28. Paminklų griovimas JAV: kova su rasizmu ar istorijos naikinimas?“. *Bernardinai.lt* Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 25 d.] <<https://www.bernardinai.lt/2017-08-29-paminklu-griovimas-jav-kova-pries-rasizma-ar-istorijos-naikinimas/>>.
29. Pancerova, Juratė. „Agluonėnų etnografinės sodybos restauracija ir pritaikymas viešosioms reikmėms“ *Lietuvos muziejai*. 2009. Nr. 1. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 15 d.] <http://www.museums.lt/Zurnalas/2009_01/Agluonenu_restauracija.pdf?fbclid=IwAR3XhUviziSfSMCiz0dz7IJRnW_Y-u7Ja6iHQOWIB-PPAVGjV1nNTUxtFDs> P. 10-11.
30. Poulot, Dominique. Preface. „Uses of the Past – Historical Narratives and the Museum“ *Great Narratives of the Past Traditions and Revisions in National Museums*. Sud. Poulot, Dominique, et al. Linköping: Linköping University Electronic Press, 2012. P.1 – 9
31. Ramanauskas, Vytautas. „Mažeikių muziejui – 80 metų“. *Lietuvos muziejai*. 2008. Nr. 3. Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 15 d.] <http://www.museums.lt/Zurnalas/2008_03/LM_Nr3_2008_60_61.pdf?fbclid=IwAR2F32UMo9emwHU1_2ERiYTQfzyPrZCBtweOLdkkSQLGETimfmH-Hxen7zA> P. 60 – 61,
32. Roepstorff, Andreas ir Simoniukštytė, Aušra „Modernus lietuviškasis identitetas – šimtmetį atkuriama tradicija“ *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*. Vilnius: Lietuvos istorijos institutas. 2001. 1(10) P.145–166.
33. Rubavičius, Vytautas. „Neišgyvendinamas sovietmetis: atmintis, prisiminimai ir politinė galia“. *Colloquia*. 18 Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2007. P. 116 – 130.
34. „Šatrijos Ragana“ *Šaltiniai.info*. Interaktyvus. [žiūrėta 2020 m. gegužės 10 d.] <<http://www.xn--altiniai-4wb.info/index/details/1393>>.
35. Šermukšnytė, Rūta. „Istorijos muziejus: samprata, šiuolaikinių muziejinių naratyvų kūrimo idėjos ir jų raiška Vilniaus mieste.“ *Lituanistica*. Vilnius: Lietuvos mokslų akademija, 2012 Nr.2 P. 146–160.
36. Šermukšnytė, Rūta. „Nacionalinis pasakojimas Lietuvoje kaip praeities reprezentacijų „rėmai“. *Naratyvų labirintuose: Lietuvos ir Ukrainos muziejų patirtys*. Sud. Šermukšnytė, Rūta, et al. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2019. P.59–64.

37. Šiuksčienė, Virginija. „Šiaulių „Aušros“ muziejui – 75-eri“ *Žiemgala*. 1998. Interaktyvus [žiūrėta 2021 m. gegužės 29 d.] <http://www.ziemgala.lt/saugykla/pdf/2_Siukstiene.pdf>.
38. Šutinienė, Irena. „Lokalumo reikšmės individualiose lietuvių tautinio identiteto konstrukcijose“ Interaktyvus. [žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d.] <http://www.versme.lt/pav/lokalumo_konf.pdf>.
39. Trimonienė, Rita, Regina. „Mikroistorijos ir lokalinės istorijos takoskyros problematika“. *Miestas, dvaras, kaimas Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje ir Lenkijos Karalystėje XVI – XVIII a. Lokalinės istorijos problemos*. Sud. Stukienė, Šmigelskytė, Ramunė. Vilnius: Lietuvos istorijos institutas. 2018 P. 27–45.
40. Valantiejus, Algimantas. „Dvi istorinio aiškinimo alternatyvos: Miroslavo Hrocho ir Česlavo Milošo tezės“ *Sociologija. Mintis ir veiksmai*. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė, 2001 Nr. 1-2. P. 20–45.
41. „Vilniaus savivaldybė atkurs atminimo lentą Jonui Noreikai-Generolui Vėtrai“. *Bernardinai.lt* Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 26 d.] <<https://www.bernardinai.lt/2019-04-09-vilniaus-savivaldybe-atkurs-atminimo-lenta-jonui-noreikai-generolui-vetra/>>.
42. White, Hayden. „The question of narrative in contemporary historical theory.“ *History and theory*. Middletown:Wiley 2003. Nr.1 P.1–33.
43. White, Hayden. „The value of narrativity in the representation of reality.“ *Critical Inquiry*. Chicago: Chicago Press University 2003. Nr.1 Interaktyvus. [žiūrėta 2021 m. gegužės 31 d.] <<https://www.jstor.org/stable/1343174?seq=1>> P. 5–27.